
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
Gazi
1926

FATİH PROJESİ KAPSAMINDA İNTERNETİN BİLİNÇLİ KULLANIMININ ARTIRILMASINA YÖNELİK MODEL ÖNERİSİ

Mustafa KÜÇÜKALİ

DOKTORA TEZİ
ENDÜSTRİYEL TEKNOLOJİ EĞİTİMİ ANABİLİM DALI

GAZİ ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

ARALIK 2015

Mustafa KÜÇÜKALİ tarafından hazırlanan "FATİH PROJESİ KAPSAMINDA İNTERNETİN BİLİNÇLİ KULLANIMININ ARTIRILMASINA YÖNELİK MODEL ÖNERİSİ" adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından OY BİRLİĞİ ile Gazi Üniversitesi Endüstriyel Teknoloji Eğitimi Anabilim Dalında DOKTORA TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Prof. Dr. Halil İbrahim BÜLBÜL
Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri, Gazi Üniversitesi
Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Doktora Tezi olduğunu onaylıyorum

Başkan : Doç. Dr. Erdal IRMAK
Elektrik-Elektronik Mühendisliği, Gazi Üniversitesi
Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Doktora Tezi olduğunu onaylıyorum

Üye : Yrd. Doç. Dr. Hakan TEKEDERE
Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri, Gazi Üniversitesi
Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Doktora Tezi olduğunu onaylıyorum

Üye : Yrd. Doç. Dr. Abdulkadir KARACI
Bilgisayar Mühendisliği, Kastamonu Üniversitesi
Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Doktora Tezi olduğunu onaylıyorum

Üye : Yrd. Doç. Dr. Yüksel ÇELİK
Bilgisayar Mühendisliği, Karabük Üniversitesi
Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Doktora Tezi olduğunu onaylıyorum

Tez Savunma Tarihi: 15/12/2015

Jüri tarafından kabul edilen bu tezin Doktora Tezi olması için gerekli şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Prof. Dr. Metin GÜRÜ
Fen Bilimleri Enstitüsü Müdürü

ETİK BEYAN

Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmasında;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmasında yararlandığım eserlerin tümüne, uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu,

bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Mustafa KÜÇÜKALİ

19/12/2015

FATİH PROJESİ KAPSAMINDA İNTERNETİN BİLİNÇLİ KULLANIMININ ARTIRILMASINA YÖNELİK MODEL ÖNERİSİ

(Doktora Tezi)

Mustafa KÜÇÜKALİ

GAZİ ÜNİVERSİTESİ

FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Aralık 2015

ÖZET

Ülkeler, İnternet ortamında barındırılan zararlı içeriklere karşı çeşitli düzenlemeler yaparak önlemler almaktadır. İnternetin yapısı gereği zararlı içeriklere karşı yapılan düzenlemeler ve alınan önlemler kullanıcıların İnternet ortamında kendilerini güvende hissetmeleri için tek başına yeterli olmamaktadır. Yapılan bu çalışmada amaç, eğitim düzeyi ve İnternet okur/yazarlığı farklı olan kullanıcıların, İnterneti bilinçli, güvenli kullanmaları konusunda bilgi edinebilecekleri online ortam için çerçeve belirlemektir. Çalışmada, Avrupa Birliği ülkeleri başta olmak üzere, bazı ülkelerin İnternetin bilinçli, güvenli kullanımı konusunda yapmış oldukları çalışmalar incelenmiştir. FATİH projesinde eğitmen olarak görev yapan eğitici formatör öğretmenlerden İnternetin Bilinçli, Güvenli Kullanımı eğitimine katılan 214 öğretmenin görüşü alınmıştır. Alınan görüşler ve yapılan incelemeler doğrultusunda INSAFE üyesi ülkeler ile diğer bazı ülkelerde ve ülkemizde İnternetin bilinçli ve güvenli kullanımı konusunda içerik sunan, yardım hatları içeren, içeriği güncel İnternet siteleri değerlendirilmiştir. Çalışma kapsamında elde edilen nicel veriler SPSS paket programı ile analiz edilmiş, bulgular tablolar halinde yansıtılarak yorumlanmıştır. Nitel veriler ise içerik analizine tabi tutularak değerlendirilmiş, gerekli durumlarda doğrudan alıntılardan yararlanılmıştır. Araştırmadan elde edilen sonuçlar çerçevesinde İnternetin bilinçli, güvenli kullanımı için farkındalık oluşturmak amacıyla geliştirilecek İnternet sitelerinde bulunması gereken bölüm ve içeriklere yönelik öneriler sunulmuştur. Ayrıca içeriklerin kullanıcılara sunulması ve ülkemizde İnternetin bilinçli, güvenli ve etkin kullanımının artırılabilmesi için yapılabilecek çalışmalar konusunda öneriler sunulmuştur.

Bilim Kodu : 705.3.014
Anahtar Kelimeler : İnternet, güvenli İnternet, Fatih projesi, bilinçlendirme, İnternet'in bilinçli kullanımı
Sayfa Adedi : 132
Danışman : Prof. Dr. Halil İbrahim BÜLBÜL

INCREASING CONSCIOUS AND SAFE USE OF INTERNET WITHIN THE SCOPE OF FATİH PROJECT

(Ph. D. Thesis)

Mustafa KÜÇÜKALİ

GAZİ UNIVERSITY

GRADUATE SCHOOL OF NATURAL AND APPLIED SCIENCES

December 2015

ABSTRACT

Countries are taking measures by various regulations against harmful content on the Internet. Because of the nature of Internet, these regulations and measures are not sufficient alone for users to feel confident themselves. The aim of this study is to define a framework about using the Internet conscious, safe and effective for users whose educational attainment and digital literacy level are different from each other. In this study, some countries, especially the European Union countries activities about using the Internet conscious, safe and effective are examined. Within this scope, views of 214 teachers - working at FATİH Project and participate the in-service training about safe and conscious use of Internet- has been taken. In accordance with the views and examinations, the web sites serve as a platform on safer Internet in Turkey, INSAFE member countries and other some countries. Quantitative data obtained under this study were analyzed with SPSS and findings were reviewed by reflecting on the tables. Qualitative data were evaluated subjected to content analysis, if necessary were benefited directly from citations. Based on the results obtained in this study, suggestions on contents which should be on an interactive website that will guide the Internet users about safe and conscious use of Internet have been made. Also, suggestions on presentation of these content to users and studies about using the Internet in Turkey more consciously, safely and effectively are offered.

Science Code : 705.3.014
Key Words : Internet, safer Internet, Fatih project, awareness raising, conscious use of Internet
Page Number : 132
Supervisor : Prof. Dr. Halil İbrahim BÜLBÜL

TEŞEKKÜR

Çalışmam boyunca yardım ve katkılarıyla beni yönlendiren tez danışmanım Sayın Prof. Dr. H. İbrahim BÜLBÜL'e ve tez izleme komitesinde bulunan Doç. Dr. Erdal IRMAK ve Yrd. Doç. Dr. Hakan TEKEDERE'ye ve çalışmam boyunca beni teşvik ederek yardımcı olan Prof. Dr. Şeref ŞAĞIROĞLU, Prof. Dr. Musa YILDIZ hocalarıma, arkadaşlarıma ve aileme teşekkürü borç bilirim.

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖZET iv

ABSTRACT v

TEŞEKKÜR vi

İÇİNDEKİLER vii

ÇİZELGELERİN LİSTESİ xi

ŞEKİLLERİN LİSTESİ xiii

SİMGELER VE KISALTMALAR xiv

1. GİRİŞ 1

2. MEVCUT DURUM 9

2.1. İnternet Kullanımı 9

2.2. İnternetin Bireysel ve Toplumsal Etkileri 14

2.2.1. Bilgi toplumu ve hareketsiz toplumsallaşma 15

2.2.2. Küreselleşme 16

2.2.3. Yerelleşme 17

2.2.4. Demokratikleşme 17

2.2.5. Nettaşlık/Dijital vatandaşlık 18

2.2.6. Ekonomik alan 18

2.2.7. Toplumsal güvenlik ve yeni riskler 19

2.2.8. Toplum sağlığı 20

2.2.9. Bilgiye erişim ve manipülasyon 21

2.2.10. İletişim ve iletişimsizlik 21

2.3. İnternetin Etik Kullanımı 22

2.4. İnternetin Bilinçli Kullanımı ve Güvenli İnternet 25

Sayfa

2.5. İnternetin Bilinçli, Güvenli Kullanımı Konusunda Türkiye ve Dünyadaki Uygulamalar 32

2.5.1. Güvenli İnternet programı 34

2.5.2. Avrupa Komisyonu çalışmaları 34

2.5.3. Avrupa Birliği çalışmaları 36

2.5.4. Uluslararası Telekomünikasyon Birliği çalışmaları 39

2.5.5. Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Teşkilatı çalışmaları 40

2.5.6. Dünyada İnternetin bilinçli ve güvenli kullanımına yönelik çalışmalar ... 40

2.5.7. Türkiye'de Bilinçli ve güvenli İnternet kullanımına ilişkin çalışmalar 51

2.6. FATİH Projesi 54

2.7. İlgili Çalışmalar 55

3. YÖNTEM 65

3.1. Fatih Projesinde Görevli Eğitici Formatör Öğretmenlerin Bilinçli ve Güvenli İnternet Kullanımına İlişkin Görüşlerinin Alınması 65

3.1.1. Evren ve örneklem 65

3.1.2. Araştırma modeli 66

3.1.3. Verilerin toplanması 66

3.1.4. Anketin geçerlilik ve güvenilirlik çalışması 68

3.2. İnternetin Bilinçli ve Güvenli Kullanımına Yönelik İçerik Sunan İnternet Sitelerinin İncelenmesi 69

4. BULGULAR VE YORUM 75

4.1. Demografik Bilgiler 75

4.1.1. Katılımcıların cinsiyete göre dağılımları 75

4.1.2. Katılımcıların eğitim durumlarına göre dağılımları 75

4.1.3. Katılımcıların branşlarına göre dağılımları 76

4.1.4. Katılımcıların çalışma yıllarına göre dağılımları 77

Sayfa

4.1.5. Katılımcıların formatör öğretmen olarak çalışma yıllarına göre dağılımları 77

4.1.6. Katılımcıların İnternetin bilinçli, güvenli kullanımı konusunda hizmet içi eğitime veya seminere katılma durumlarına göre dağılımları 77

4.1.7. Katılımcıların İnternetin bilinçli, güvenli kullanımı kapsamında eğitim aldığı konulara göre dağılımları 78

4.2. İnternet Kullanım Alışkanlıkları ve Deneyimleri 79

4.2.1. Katılımcıların İnterneti kullanma süreleri 79

4.2.2. Katılımcıların İnternete bağlanma araçlarına göre dağılımları 79

4.2.3. Katılımcıların İnterneti kullanma amaçlarına göre dağılımları 80

4.2.4. Katılımcıların öğrencilerinin İnterneti kullanırken yaşanılan sorunlara göre dağılımları 81

4.2.5. Katılımcıların İnternetin "bilinçli ve güvenli" kullanımı konusunda destek alma durumlarına göre dağılımları 81

4.2.6. Katılımcıların İnternetin "bilinçli ve güvenli" kullanımı konusunda kullanıcıları yönlendirdikleri kaynaklar 82

4.3. İnternetin Bilinçli Kullanımına Yönelik Görüşler 83

4.3.1. İnternetin bilinçli, güvenli kullanımına yönelik görüşler 83

4.3.2. İnternetin bilinçli kullanımı konusunda öğrenci, veli ve öğretmenlerin genel olarak edinmeleri gereken bilgi ve becerilere ilişkin görüşler 85

4.3.3. İnternetin bilinçli kullanımı konusunda en fazla yardıma ihtiyaç duyulan konulara yönelik görüşler 88

4.3.4. Katılımcıların FATİH projesi kapsamında İnternetin bilinçli kullanımını artırmak için yapılması gereken çalışmalara ilişkin görüşleri 90

4.4. İnternet Sitesi İçeriklerine İlişkin Görüşler 90

4.4.1. İnternet sitesinde bulunması gereken kaynaklara ilişkin görüşler 91

4.4.2. Bilinçlendirmeye yönelik İnternet sitesinde bulunması gereken temel bölümlere ilişkin görüşler 91

4.4.3. Oluşturulacak kaynakların sınıflarda uygulanabilmesi için izlenecek adımlara ilişkin öneriler 93

Sayfa

4.4.4. İnternetin bilinçli ve güvenli kullanımı konusunda geliştirilecek sitenin çözüm olabileceğine ilişkin görüşler 96

4.4.5. Bilinçlendirme kapsamında genel olarak hazırlanacak İnternet sitesi ile ilgili görüşler..... 97

4.5. İnternet Sitelerinin Değerlendirilmesi..... 100

5. SONUÇ VE ÖNERİLER..... 105

5.1. Sonuç..... 105

5.2. Öneriler..... 109

KAYNAKLAR 113

EKLER..... 125

EK-1. Anket formu 126

ÖZGEÇMİŞ 130

ÇİZELGELERİN LİSTESİ

Çizelge **Sayfa**

Çizelge 2.1. Dünya genelinde en çok İnternet kullanıcısına sahip ilk 20 ülke 10

Çizelge 2.2. GİH uygulaması hakkında görüşler 29

Çizelge 3.1. Araştırmada kullanılan anketin cronbach alfa( ) katsayısı 69

Çizelge 3.2. FATİH projesi kapsamında bilinçli İnternet kullanımının artırılmasına dair öğretmen görüşleri anketi faktör analizi sonuçları..... 69

Çizelge 3.3. İnternet siteleri değerlendirme kriterleri. 71

Çizelge 3.4. Değerlendirmeye alınan İnternet siteleri 74

Çizelge 4.1. Katılımcıların cinsiyete göre dağılımları 75

Çizelge 4.2. Katılımcıların eğitim durumlarına göre dağılımları 76

Çizelge 4.3. Katılımcıların branşlarına göre dağılımları 76

Çizelge 4.4. Katılımcıları çalışma yıllarına göre dağılımları..... 77

Çizelge 4.5. Formatör öğretmen olarak çalışma yıllarına göre dağılımları 77

Çizelge 4.6. Katılımcıların İnternetin bilinçli, güvenli kullanımı konusunda hizmet içi eğitime veya seminere katılma durumlarına göre dağılımları 78

Çizelge 4.7. Katılımcıların İnternetin bilinçli, güvenli kullanımı kapsamında eğitim aldığı konulara göre dağılımları..... 78

Çizelge 4.8. Katılımcıların İnterneti saat bazında kullanma durumlarına göre dağılımları 79

Çizelge 4.9. Katılımcıların İnterneti kullanma araçlarına göre dağılımları 79

Çizelge 4.10. Katılımcıların İnterneti kullanma amaçlarına göre dağılımları 80

Çizelge 4.11. Katılımcıların öğrencilerinin İnterneti kullanırken yaşanılan sorunlara göre dağılımları..... 81

Çizelge 4.12. Katılımcıların İnternetin “bilinçli ve güvenli” kullanımı konusunda destek alma durumlarına göre dağılımları 82

Çizelge 4.13. Katılımcıların İnternetin “bilinçli ve güvenli” kullanımı konusunda çevresindekileri yönlendirdikleri kaynaklara göre dağılımları 83

Çizelge **Sayfa**

Çizelge 4.14. İnternetin bilinçli, güvenli kullanımına ilişkin görüşler. 84

Çizelge 4.15. Öğrenci, veli ve öğretmenlerin genel olarak edinmeleri gereken bilgi ve becerilere ilişkin görüşler. 86

Çizelge 4.16. Yardıma ihtiyaç duyulan konular. 88

Çizelge 4.17. Katılımcıların FATİH projesi kapsamında öğrenci ve velilerin İnterneti bilinçli kullanımını artırmak için yapılması gereken çalışmalara göre dağılımları 90

Çizelge 4.18. İnternet sitesinde olması gereken kaynaklara göre dağılımları 91

Çizelge 4.19. İnternet sitesinde olması gereken temel bölümlere ilişkin görüşler. 92

Çizelge 4.20. Kaynakların sınıflarda uygulanabilmesine ilişkin görüşler. 94

Çizelge 4.21. İnternetin bilinçli kullanımı kapsamında hizmet sunacak İnternet sitesine çözüm olabileceğine ilişkin görüşler. 96

Çizelge 4.22. İnternet sitesi ile ilgili görüşler 98

Çizelge 4.23. İnternet sitelerinin içerik durum tablosu 100

Çizelge 4.24. Hedef kitle içerik durum tablosu 101

Çizelge 4.25. Sitede yer alan bölümler açısından içerik durum tablosu 101

Çizelge 4.26. Sitelerin sunduğu teknolojik imkânlar durum tablosu 102

Çizelge 4.27. Bilinçlendirmeye yönelik bölümler/içerikler durum tablosu 102

Çizelge 4.28. Önerilen kaynaklara ilişkin durum tablosu 103

ŞEKİLLERİN LİSTESİ

Şekil **Sayfa**

Şekil 2.1. Güvenli İnternet çözümleri 28

Sekil 2.2. Eğitim ve bilinçlendirme çalışmalarının parçaları 31

Şekil 5.1. İnternet sitesi içeriğinde temel olarak bulunması gereken unsurlar. 119

SİMGELER VE KISALTMALAR

Bu çalışmada kullanılmış simgeler ve kısaltmalar, açıklamaları ile birlikte aşağıda sunulmuştur.

Kısaltmalar	Açıklamalar
AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
ABK	Avrupa Birliği Komisyonu
ACMA	Avustralya Haberleşme ve Medya Kurumu
AP	Avrupa Parlamentosu
BT	Bilişim Teknolojileri
BTK	Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu
CIRCAMP	Cospol İnternet Related Child Abusive Material Project
COP	Child Online Protection
FATİH	Fırsatları Artırma Teknolojiyi İyileştirme Hareketi
EBA	Eğitim Bilişim Ağı
ENACSO	European NGO Alliance for Child Safety Online
EU Kids Online	Avrupa Çevrimiçi Çocuklar Araştırma Projesi
GİG	Güvenli İnternet Günü
GİH	Güvenli İnternet Hizmeti
GİP	Güvenli İnternet Programı
INHOPE	The İnternet Association of İnternet Hotline Providers
INSAFE	Avrupa İnternet Güvenliği Ağı
ITU	International Telecommunication Union
ISPA	Avusturya İnternet Hizmet Sağlayıcıları Derneği
İSS	İnternet Servis Sağlayıcı
IWF	İnternet İzleme Kurumu - İnternet Watch Foundation
ISPA	Avusturya İnternet Hizmet Sağlayıcıları Derneği

Kısaltmalar	Açıklamalar
KISCOM	Kore İnternet Güvenliği Komisyonu
MEB	Milli Eğitim Bakanlığı
MOSTI	Malezya Bilim, Teknoloji ve Yenilikler Bakanlığı
NCMEC	Ulusal Kayıp ve İstismara Uğramış Çocuklar Merkezi
SPSS	İstatistiksel Analiz Programı
STK	Sivil Toplum Kuruluşu
TAIS	Teacher Awareness of İnternet Safety
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi
TİB	Telekomünikasyon İletişim Başkanlığı
TUİK	Türkiye İstatistik Kurumu
TÜBİTAK	Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu
OECD	Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Teşkilatı
OIAT	Avusturya Uygulamalı Telekomünikasyon Enstitüsü
YPRT	Almanya Gençleri Koruma Kurulu

1. GİRİŞ

İnsanlar arasındaki politik, kişisel, ailevi, coğrafi ya da herhangi bir şekilde gelişen ilişkiler sosyal çevreyi oluşturur. İnsanlar sosyal çevreleriyle sürekli iletişim halindedir. Teknoloji alanındaki yenilikler, insan yaşamındaki alışılagelmiş düzeni, sosyal hayatı, iletişimi ve yaşam tarzını doğrudan etkilemektedir. Teknoloji insan hayatını kolaylaştırarak toplumsal gelişmeye katkı sağlayan temel araçlardandır. Bilgi teknolojilerinde yaşanan gelişmeler, toplumların sosyal, ekonomik ve kültürel yapılarında meydana gelen olumlu ve olumsuz değişimlerin ana kaynağını oluşturmaktadır. Özellikle iletişim teknolojileri çok hızlı bir şekilde gelişim göstermekte ve dünyanın çehresi giderek değişmektedir. Bilişim teknolojisindeki ilerlemeler çağlar açıp toplumlar için dönüm noktaları olmakla birlikte yeni teknolojiye ve getirdiği değişime, gelişmeye ayak uyduramayan yeteneksiz, bilinçsiz, ilkesiz başka bir deyişle hazırlıksız toplumlar teknolojik gelişmeler karşısında zarara uğramışlardır [1].

Bu gelişmelerle birlikte ortaya çıkan yeni iletişim teknolojileri, geleneksel kitle iletişim araçlarını da değişime uğratmıştır. İçinde bulunulan çağın en önemli iletişim ve bilgi kaynağı olan İnternet, insan hayatının her alanına girerek hızla yaygınlaşmaktadır. İnternet, çağımızın en büyük buluşlarından biri olup; tüm dünyaya yayılmış, birbirleri ile bağlantılı, birbirleri ile konuşabilen milyonlarca bilgisayardan oluşan ve sürekli büyüyen bir iletişim ağıdır. Bugün dünya üzerinde yüz milyonlarca İnternet sitesi ve bunlara ait milyarlarca İnternet sayfası bulunmaktadır. Haberleşme, eğitim, araştırma, sağlık ve ticaret gibi birçok alanda kullanılan İnternet, insan hayatına önemli kolaylıklar getirmiştir. İnternetin ve İnternet üzerinde çalışan web'in gelişmesiyle [2] iletişimin boyutu hızlı bir ivme kazanmıştır. İnternet, insanı birey olarak ortak bir kültür merkezine doğru çekmekte, insana ait farklılıkları da belirginleştirmekte, bununla birlikte kontrolsüz ve sonsuz özgürlük içermektedir. Bu durumda, bu çağ ve teknolojik ortamlarla barışık ve uyumlu yaşayabilen, teknolojiyi ve İnterneti bilinçli kullanan bireyler ön plana çıkmaktadır.

İnternet'in insanlığa sağlamış olduğu en önemli kazanım, bilgi ve fikir paylaşımında getirmiş olduğu fırsat eşitliğidir. Büyük yatırımlar gerektiren geleneksel iletişim teknolojilerinin aksine İnternet, kullanıcılara bilgi ve fikirlerini tüm dünya ile kolayca paylaşma ve istedikleri bilgilere hızlıca erişme imkânı tanımaktadır. İnternet'in sürekli

gelişen ve değişen dinamik bir yapıya sahip olması İnternet kullanıcılarının da bu gelişim ve değişimden etkilenmelerine neden olmaktadır. Diğer taraftan teknolojinin gelişmesiyle son dönemlerde kullanım yaygınlığı artan ve sosyal hayatı önemli derecede etkileyen İnternetin bilinçsiz kullanımı bireysel ve toplumsal hayata yönelik tehditler oluşturmaktadır [3-6]. Sosyolojik açıdan; İnternet, sunduğu çevrimiçi alışveriş olanakları ile ekonomik altyapının; video ve müzik gibi görsel, işitsel bilgi ve belgelerin paylaşılmasına olanak verdiği için kültürel alışverişin; forumlar ve bloglar yoluyla da bilgi birikimi, siyasal ve düşünsel eğilimlerin oluşturulduğu şehirleri, devletleri, milletleri, kıtaları aşan sanal bir toplum oluşturmuştur [7].

Web ve iletişim teknolojisindeki gelişmelerle birlikte insanlar arasındaki iletişim, ilişki sanal ortamlara taşınmıştır. İnsanların birbirleriyle tanışması, iletişime geçmesi, içerik paylaşımında bulunması, tartışma ortamı oluşturması ve ortak ilgi alanlarındaki kişilerin bir araya gelerek gruplar oluşturması sürekli gelişen web teknolojisi ile birlikte olmuştur. Popüler Web 2.0 servislerinin işlevleri itibariyle bireylerin ve toplumların üzerinde bağımlılıklar konusunda güdüleyici bir role sahip oldukları ve sosyolojik anlamda birçok farklı yönden etkileri açıkça görülmektedir [8]. Özellikle günümüzde iletişim ve paylaşım amaçlı web uygulamalarının ve sosyal ağların içeriği giderek büyümekte ve zenginleşmektedir. Sosyal ağ ve sosyal paylaşım sitelerinin sayıları her geçen gün kullanıcı sayıları ile birlikte artmaktadır [9]. Online reklamların artması, e-ticaret sitelerine yeni kavramların katılması ile birlikte hizmet sektörünün değişmesi ve canlılık göstermesi sosyal ağların etkisi ile birlikte olmuştur. MySpace, Facebook, Twitter ve sadece iş amaçlı ilişkiler kurulabilecek Linkedin önemli sosyal ağlara örnek olarak verilebilir [10].

Gençlik ve Spor Bakanlığı tarafından İnternet kullanıcısı 15-29 yaş arası gençler üzerinde yapılan araştırmada gençlerin %96'sının sosyal medya kullanıcısı olduğu, gençlerin yanı sıra ebeveynlerinin de sosyal medya ile ilişkili olduğu ve her üç gençten birisinin sosyal ağlarda günde en az üç saat geçirdiği görülmüştür [11]. Sosyal paylaşım ağlarının dünya ile birlikte ülkemizde de kullanıcı sayısı hızlı bir şekilde artmakta, gerçek ve sanal dünya ayrımı giderek ortadan kalkmaktadır. Bu artış ile birlikte sosyal ağlar, bilinmeyen, fark edilemeyen veya algılanması zor olan pek çok tehdit ve tehlikeyi de beraberinde getirmektedir. Sosyal ağlar faydalı olduğu kadar olumsuz yönlerinin de bilinmesi ve kullanılırken düşünülmesi gereken sanal ortamlardır. Bu ortamlardaki güvenlik açıklıklarının temel nedeni, kullanıcıların gizlilik ilkelerine uymadan kişisel bilgilerini

rahatça paylaşmaları, bu sitelerde güvenlik ve gizlilik ayarlarının nasıl yapılacağını bilmemelerinden kaynaklanmaktadır [12]. Yapılan diğer bir araştırma ise; eğlence, iletişim, paylaşım ve eğitim konusunda birçok yararı olan sosyal ağların aynı zamanda çocukların bu ortamlarda çok zaman harcamalarına, gerçek olmayan bilgileri beyan etmek zorunda kalmalarına, tanımadıkları kişilerle iletişim kurmalarına neden olduğunu ortaya koymuştur [13]. Ayrıca sosyal ağlarda paylaşılan bilgiler, kişisel bilgi güvenliği açısından da risk taşımaktadır. Yapılan bir araştırmada, ülkemizdeki çocukların %46'sının sosyal ağlarda kişisel bilgilerini koruma yöntemlerini bilmediği, gönderilerini, kişisel fotoğraflarını ve doğum tarihleri gibi özel bilgilerini herkesle paylaştığı ortaya konmuştur [14]. Bununla birlikte, sosyal ağların, kullanıcıların özellikle daha bilinçsiz olan çocuk kullanıcıların ilgisini çekmesi henüz yenidir. Bu açıdan bakıldığında sanal ortamdaki sosyal ağların ve diğer uygulamaların etkilerini somut olarak tespit edebilmek mümkün olmamaktadır. Sanal ortamın ileride doğacak olumsuz etkilerinin daha aza indirilmesi amacıyla İnternet kullanıcılarının bilinçli kullanıcı olmaları konusunda desteklenmeleri gerekmektedir. Oluşan bu sanal toplumun üye sayısının her geçen gün artmasıyla beraber başta çocuklar ve gençler olmak üzere bu ortamları kullananların maruz kaldığı olumsuz durumlar, bu ortamlarla ilgili çeşitli önemlerin alınması gerekliliğini ortaya çıkarmıştır.

Ülkeler, İnternetin yaşama etkisi sürecinde korumacı bir tavır içerisinde başta bilgi güvenliği olmak üzere çeşitli tedbirler alma yoluna gitmişlerdir. Ülkemizde Güvenli İnternet Hizmeti bu korumacı tedbire örnek olarak verilebilir. Fakat İnternetin kontrolsüz ortamı, her türlü istismara açık olan çocuk ve gençleri her geçen gün daha fazla tehdit etmektedir. Bu durum, sadece bilgi güvenliği veya korumacı tedbirlerle önlenebilecek bir tehdit değildir. Güvenli İnternet hizmeti hakkında öğrenci velilerinin görüşlerini tespit etmek için Demirel ve arkadaşları tarafından yapılan araştırmada 343 öğrenci velisi üzerinde yapılan anketten elde ettikleri verilere dayanarak güvenli İnternet hizmetinin(İnternet filtrelerinin) çocukları ve gençleri İnternetin risklerinden korunmada kullanılabilecek bir yöntem olduğu fakat yeterli olmadığı vurgulanmıştır [15].

Bilgi toplumunun temel bir unsuru olan İnternet, kitle iletişimi ve bilgi paylaşımında büyük kolaylıklar sağlamakla birlikte barındırdığı olumsuz içeriklerden dolayı dünyada artan bir endişeye neden olmaktadır [16]. İnternet içeriği arasında yer alan zararlı madde bağımlılığı, çocukların cinsel istismarı, ırkçılık ve nefret söylemi, intihara teşvik,

müstehcenlik gibi olumsuz içerikler sadece çocukları değil yetişkinleri de tehdit etmektedir [17].

Günümüzde önemli bir öğrenme kaynağı, bilgi edinme, paylaşım, eğlence, etkin iletişim ve sosyalleşme ortamı olarak kullanılan İnternet, sağladığı faydaları ve barındırdığı riskleriyle birlikte günlük yaşantının vazgeçilmez bir parçası olmuştur. Kamu hizmetleri, bilgi ve iletişim, eğitim, elektronik ticaret, bankacılık, araştırma, sosyalleşme, içerik paylaşma İnternetin olumlu yönlerine örnek olarak verilirken, kullanım aşamasında olumsuz yönlerine de cinsel istismar, telif hakkı ihlali, pornografi, uyuşturucu, kumar, veri hırsızlığı, siber zorbalık, kötücül yazılımlar örnek olarak verilebilir. İnternet ortamındaki olumsuzlukların başlıca nedeni bu ortamda sıkça karşılaşılan zararlı istenmeyen içeriklerdir. Bu içerikler; kullanıcıların özellikle de çocukların cinsel istismar, müstehcenlik, pornografi, uyuşturucu gibi tehlikelerle karşılaşmasına, kumar, bahis, uyuşturucu gibi kötü alışkanlıklara yönelmesine neden olabilmektedir. Bu tür zararlarının yanında İnternet, uzun süreli kullanımdan dolayı oluşabilecek sağlık, psikolojik ve bağımlılık sorunlarını da beraberinde getirmektedir [18].

Eğitimde Fırsatları Artırma ve Teknolojiyi İyileştirme Hareketi (FATİH), eğitim/öğretimde fırsat eşitliğini sağlamak ve okullardaki teknolojiyi iyileştirmek amacıyla Bilişim Teknolojileri (BT) araçlarının eğitim sürecinde derslerde etkin kullanımını hedefleyen bir projedir [19]. Projenin hedefi, "Bilgi ve iletişim teknolojileri eğitim sürecinin temel araçlarından biri olacak ve öğrencilerin, öğretmenlerin bu teknolojileri etkin kullanımı sağlanacaktır" şeklinde 2006-2010 Bilgi Toplumu Stratejisi belgesinde tanımlanmıştır [20]. Ülkemizde, FATİH projesiyle birlikte İnternetin eğitimde kullanılması yaygınlaştırılmaktadır. İnternetin eğitimde kullanılmasıyla ve eğitime getirdiği katkılarla ilgili yüzlerce, binlerce örnek verilebilir. Eğer dikkat edilmez, gerekli tedbirler alınmaz ise İnternetin, eğitim bağlamında bireysel ve toplumsal açıdan birçok olumsuz etkiye sahip olduğu da söylenebilir. Bu projenin bileşenlerinden biri olan "bilinçli, güvenli, yönetilebilir ve ölçülebilir BT kullanımının sağlanması" bileşeni ile bilinçli, güvenli, yönetilebilir BT ve İnternet kullanımı ihtiyaçlarının tamamlanması hedeflenmektedir [20]. Fatih projesi ile birlikte öğrencilerin İnternet kullanımının arttığı ancak öğrencilerin İnterneti daha çok eğlence veya sosyalleşme amaçlı kullandıkları yeterince etkin ve bilinçli şekilde kullanamadıkları yapılan araştırmalardan anlaşılmaktadır [21-23].

Yine Türkiye Büyük Millet Meclisi(TBMM) araştırma komisyon raporunda İnternetin bilinçli kullanımı konusunda yapılan çalışmalar özetlenmiş ve bu alanda FATİH projesinin adımlarından biri olan "Bilinçli, Güvenli, Yönetilebilir ve Ölçülebilir BT Kullanımı" ile önemli bir farkındalık çalışması ortaya konularak başta eğitimciler olmak üzere öğrenci ve ailelerinin İnternetin muhtemel zararlı içeriklerine ve mücadele yöntemlerine karşı bilinçlendirilmesinin sağlanması, söz konusu faaliyetlerin konu ile ilgili tüm kamu kurumları ile özel sektör ve sivil toplum kuruluşlarının işbirliği ile gerçekleştirilmesi, bu çalışmaların sürekli ve gerektiğinde çevrimiçi olarak sunulabilmesi önerilmiştir [24]. Çocukların ve gençlerin çevrimiçi ortamlarda maruz kalacakları sakıncalı içeriklerden korunması görevi öncelikle ailelerinin sorumluluğundadır. Yapılan çalışmalar ailelerin bu işlevi gerçekleştirecek bilgi ve beceriye sahip olmadıklarını göstermektedir [25-26].

Yukarıda bahsedilen çalışmalardan anlaşılacağı gibi İnternet alanında, bugüne kadar kullanıcılara yönelik olarak yapılan çalışmalarda içerik düzenlemesi, pozitif içerik, şiddet, cinsel istismar, tüketim kültürü gibi konular ele alınmış, bu konularda kullanıcıların yaşadıkları sorunlara dikkat çekilmek istenmiştir. Aynı şekilde İnternetin çocuklar ve aileler üzerindeki etkileri konusunda yapılmış pek çok çalışma da mevcut olup bu ve benzer çalışmalar incelendiğinde İnternetin kullanıcılar üzerinde oluşturduğu sorunlar ortaya konulmuş bu sorunların üstesinden gelmek için toplumun tüm kesimini ilgilendirecek bilinçlendirme ile ilgili çalışmaların yetersiz olduğu görülmektedir. Bu açıdan, İnternetin güvenli, etkin ve bilinçli kullanımına yönelik bilinçlendirme amaçlı çalışmaların yapılması ve toplumda bu konuda bir farkındalık oluşturulması ülkenin geleceği olan gençler ve çocuklar açısından son derece önemlidir [27]. Bilinçlendirme konusunda en büyük görev, eğitimcilere, öğretmenlere ve ailelere düşmekle birlikte, bilinçlendirme çalışmalarında eğitimcilerin eğitimi öncelikli amaç olarak görülmeli ve FATİH projesi bu konuda çok önemli bir adım ve imkan olarak değerlendirilmelidir [28].

Bilgi teknolojileri ile iç içe olan bir neslin, bu teknolojileri bilinçli kullanmaması, amacı dışında kullanması gelecekte onarılması mümkün olmayan zararlara sebep olabilecektir. Bu açıdan bakıldığında, İnternetin bilinçli, güvenli ve etkin kullanılmasına yönelik toplumun her kesimini kapsayacak şekilde bilinçlendirme amaçlı etkileşimli çalışmaların yapılması ve toplumda bu konuda farkındalık oluşturulmasına ihtiyaç giderek artmaktadır. İnternet ortamında kullanıcıların en fazla sorun yaşadıkları siber zorbalık, yabancılarla tanışma, dolandırıcılığa ya da istismara maruz kalma, bilinçsiz veri paylaşımı gibi

problemlerin önüne geçilebilmesi için daha farklı yöntemlere ihtiyaç duyulmaktadır. 2015-2018 bilgi toplumu stratejisi ve eylem planında, İnternetin daha güvenli kullanımında toplumsal farkındalığı artıracak tedbirlerin alınması ve bu çerçevede hem Kamu Kurum ve Kuruluşları hem de Özel Sektör ve Sivil Tolum Kuruluşları(STK) eliyle farkındalık kampanyaları yürütülmesi hedeflenmiştir [29]. Bu sebeple tedbiri en başta almak ve olası olumsuz durumların önüne geçmek, İnternetin bilinçli kullanımının artırılması amacıyla fatih projesi kapsamında çalışmalar yapmak ve bu amaca ulaşmayı sağlayacak bir modelin ortaya konması İnternetin bilinçli kullanımı kültürünün oluşmasına önemli bir katkı sunacaktır.

İnternetin bilinçli ve güvenilir kullanılmasına yönelik yapılan çalışmalar incelendiğinde kullanıcılar için geliştirilen araçların genellikle merkezi yapıda, durağan ve etkileşimsiz oldukları anlaşılmaktadır. Günümüzde bilinçlendirme üzerine geliştirilmiş İnternet siteleri genellikle çocuklara yönelik, teknik ve sosyal mesaj içerikli web siteleridir. Çocuklar ve aileler için daha etkileşimli, çok daha fazla çeşitli risklere karşı korunmayı kapsayan, İnternet güvenliği konusunun farklı boyutları olan teknik, sağlık, psikososyal, eğitim ve hukuki boyutları gibi konularda da çocuk ve ailelerin bilinçlendirilmesi gerekmektedir. Bu açıdan bakıldığında her yaşa, her seviyeye uygun içeriklerin bulunduğu ülke çapında yaygın amaca uygun içerikli bir İnternet sitesinin oluşturulmasında izlenecek sistemin belirlenmesi ülkemiz için bir ihtiyacıdır.

İnternet insanların günlük yaşantısına getirdiği kolaylıklar yanında aile, çocuklar ve gençler için içerdiği tehlikelerin, bilinçlendirme faaliyetleri ile birlikte aynı teknolojik imkânlar çerçevesinde giderilmesi yönünde alınabilecek tedbirler büyük önem arz etmektedir. İnternette bilgi paylaşımı ile birlikte artan sakıncalı içerik ve suç işlemede bir araç olarak İnternetin kullanımının hızla yaygınlaşması, pozitif içeriğin yetersiz kalması ve İnternetin kendine özgü yapısı bu ortamda oluşan suçlarla yapılacak mücadeleyi daha da zorlaştırmaktadır. İnternette çözüm bekleyen hususlara ilişkin olarak özellikle de toplum ahlakını ve sosyal düzeni bozan, çocuk ve gençlerin fiziksel ve psikolojik gelişimini olumsuz etkileyen içerikler karşısında yapılabilecekleri öğretecek çalışmalara ihtiyaç bulunmaktadır.

Bu tez çalışmasının amacı genel olarak toplumumuzda İnternet kullanıcılarının sanal ortamda karşılaştıkları problemlerin üstesinden gelmek için, yol gösterici olabilecek

İnternetin bilinçli, güvenli kullanımı konusunda ihtiyaçlara katkı sağlayacak İnternet sitesi içeriğine yönelik modelin, konu ile ilgili eğitimcilerin görüşleri ve örnek İnternet sitelerinin incelenmesinden elde edilecek veriler doğrultusunda ortaya konulmasıdır. Çalışmanın temel amacı, İnternetin bilinçli kullanılması konusunda farkındalığın artırılması için web ortamlarında içeriğin ve yönlendirici desteğin nasıl sağlanacağı konusunda bir çerçeve geliştirmektir. Bu kapsamda FATİH projesinde görev alan, bilinçli İnternet kullanımı konusunda hizmet içi eğitim verilen formatör öğretmenler ile işbirliği halinde, deneyime dayalı etkileşimli bir ortam modeli ihtiyaca karşılık vermede daha güçlü olacaktır. FATİH projesi ile ilgili değerlendirmelerde, velilerin ve öğretmenlerin, tabletlerin öğrencilerde istenmeyen İnternet alışkanlıklarına yol açacağı endişesine kapıldığı ortaya çıkmıştır. Bu nedenle bilinçlendirme amaçlı İnternet sitelerine yönelik içerik modelinin FATİH projesinin online materyal kaynağı olan Eğitim Bilişim Ağı (EBA) portalı üzerinden de öğrenci ve öğretmelerin, dolayısıyla velilerin kullanımına sunulabileceği değerlendirilmektedir. İnternetin bilinçli kullanımına yönelik farkındalık merkezi gibi hizmet sunacak İnternet sitelerine, içerik açısından katkı sağlamak üzere yapılan bu çalışmada alanında uzman öğretmenlerin görüşlerinden ve incelenen İnternet sitelerinden elde edilen bulgular sonucunda içerik modeli ortaya konulmuştur.

2. MEVCUT DURUM

Bu bölümde, İnternet kullanımı, İnternetin toplumsal etkileri, İnternet etiği, İnternetin bilinçli ve güvenli kullanımı, FATİH projesi ve İnternetin bilinçli ve güvenli kullanımı ile ilgili yapılan çalışmalara yer verilmiştir.

2.1. İnternet Kullanımı

İçinde bulunduğumuz döneme bilgi çağı denilmesinin en önemli nedeni, kuşkusuz İnternetin icat edilmesi, 1990'lı yıllarda küresel bir ağ haline gelmesi ve giderek büyük bir hızla yaygınlaşarak hayatın her alanında yer almasıdır.

İnternetin diğer tüm iletişim araçlarının fonksiyonlarına sahip olması yanında, etkileşimli olarak online iletişim sağlaması, zengin multimedya içerik sunması, tüm bu içeriklerin dünyanın herhangi bir yerinden başka bir yerine saniyeler içinde ulaşabilmesi ve bunun güvenli ve kriptolu olarak yapılabilmesi, İnterneti günümüz toplumları için cazibe merkezi kılmıştır. Günümüzde İnterneti kullananların sayısı her geçen gün artmaktadır. 2014 yılı sonunda 3 milyar 79 milyona ulaşarak Dünya nüfusu içinde İnternet kullanım oranı ise 42,4'e yükselmiştir [30]. Bu yaygınlığı ile İnternet, günümüzde bilişim devrimini temsil eden en önemli teknoloji olarak görülmektedir.

Ülkemizde ve dünyada İnternet kullanıcılarının sayısı hızla artmaktadır. Dünya genelinde en çok İnternet kullanıcısına sahip ilk 20 ülke, 2000 yılından 2013 yılı sonuna kadar bu ülkelerdeki kullanıcı sayılarındaki değişim ve bu ülkelerin İnternet kullanıcılarının dünyadaki toplam kullanıcılar içindeki oranları Çizelge 2.1'de görülmektedir. Yine, bu ilk 20 ülkenin kullanıcılarının toplam sayısı ve bu rakamın dünyadaki toplam kullanıcılar içindeki oranları da bu tabloda yer almaktadır. Çizelge 2.1'den de anlaşıldığı gibi gelişmekte olan ülkelerin İnternet kullanıcı sayısı hızla artmakta, gelişmiş ülkelerdeki İnternet kullanıcı sayısını geçmekle birlikte Amerika Birleşik Devletleri, Almanya ve Japonya gibi gelişmiş ülkelerdeki nüfusa göre İnternet kullanımının hızla arttığı ve gelişmekte olan ülkelerde bu artış hızının gelişmiş ülkelere göre daha yüksek olduğu söylenebilir. Ancak, gelişmiş ülkelerde, beklendiği üzere nüfusa göre İnternet kullanım oranının diğer ülkelere göre hala çok yüksek olduğu göze çarpmaktadır.

Çizelge 2.1. Dünya genelinde en çok İnternet kullanıcısına sahip ilk 20 ülke [31]

Ülke Adı	İnternet Kullanıcısı (2000)	İnternet Kullanıcısı (2013)	Kullanım (Penetrasyon) Oranı %	Tüm Kullanıcılar İçindeki Oranı
Çin	22,500,000	620,907,200	45,8%	22,2%
ABD	95,354,000	268,507,150	84,2%	9,6%
Hindistan	5,000,000	195,248,950	15,8%	7,0%
Brezilya	5,000,000	109,773,650	54,2%	3,9%
Japonya	47,080,000	109,626,672	86,2%	3,9%
Rusya	3,100,000	87,476,747	61,4%	3,1%
Almanya	24,000,000	69,779,160	86,2%	2,5%
Nijerya	200,000	67,319,186	38,0%	2,4%
İngiltere	15,400,000	57,266,690	89,8%	2,0%
Fransa	8,500,000	55,221,000	83,3%	2,0%
Endonezya	2,000,000	55,000,000	21,7%	2,0%
Meksika	2,712,400	52,276,580	43,5%	1,9%
İran	250,000	45,000,000	55,7%	1,6%
Filipinler	2,000,000	44,200,540	41,1%	1,6%
Mısır	450,000	43,065,211	49,6%	1,5%
Kore	19,040,000	41,571,196	84,8%	1,5%
Vietnam	200,000	41,012,186	43,9%	1,5%
Türkiye	2,000,000	37,748,969	46,3%	1,3%
İtalya	13,200,000	36,058,199	58,5%	1,3%
İspanya	5,387,800	35,705,960	74,8%	1,3%
İlk 20 Ülke	273,374,200	2,072,765,246	43,6%	74,0%
Diğer Ülkeler	87,611,292	729,713,688	30,1%	26,0%
Dünya Toplam Kullanıcı	360,985,492	2,802,478,934	39,0%	100,0%

Diğer yandan, sosyal paylaşım siteleri günümüzde çok popüler hale gelmiştir. Nitekim, Facebook 1 milyar 490 bin, Google+ 300 milyon, Instagram 300 milyon, Twitter 316 milyon, Tumblr 230 milyon kullanıcı sayısı ile [32] diğer sosyal ağlarla birlikte dünyayı etkilemekte ve bir çığ gibi büyümektedir. Dünyadaki İnternet trafiği incelendiğinde de sosyal ağların gün geçtikçe üst sıralara tırmandığı görülmektedir. Örneğin; son bir aylık İnternet trafiğini esas alan 05 Eylül 2015 tarihli Alexa verilerine göre Facebook 2., Twitter 8., Linkedin 14. sırada yer almaktadır [33]. Ülkemizde İnternet, 12 Nisan 1993 tarihinde Orta Doğu Teknik Üniversitesinde gerçekleştirilen ilk yurtdışı bağlantıdan sonra çok hızlı bir şekilde yaygınlaşmış, kullanıcı sayısı ve kullanım oranı gün geçtikçe artmıştır. Nitekim Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu (BTK) verilerine göre, 2008 yılında 6 milyona yakın geniş bant İnternet abonesi bulunurken yaklaşık 7 yıl içerisinde bu rakam 7 katı aşan

bir artışla 2015 yılı ilk çeyreğinde 42,9 milyona ulaşmıştır [34]. Türkiye, %56,7'lik İnternet kullanım oranı ile dünya ortalaması olan %42,4'ün üzerine çıksa da, en yüksek kullanım oranına sahip 50 ülke arasına girememektedir [35].

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) 2014 verileri ise Türkiye'de İnternet kullanımıyla ilgili aşağıda verilen sonuçları ortaya koymaktadır [36]. 2005'de ülkemizde İnternet kullanım oranı %17,6 iken 2014'de %53,8'e ulaşmıştır. Bunun yanında, erkek ve kadın nüfusun İnternet kullanımı arasındaki oransal makas giderek azalsa da, halen erkeklerin kullanım oranı (%63,5) kadınlara göre (%44,1) çok daha yüksektir. Eğitim seviyesi arttıkça bu makas azalmakta olup yüksekokul ve üstü eğitimli kadınlar ile erkeklerin İnternet kullanımı oranı birbirine yaklaşmaktadır (Erkekler %93,7, Kadınlar %93,5). Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) 2014 yılında yaptığı araştırma verilerine göre [36] İnternet kullanımı ile ilgili;

- Yaş gruplarına göre İnternet kullanıcıları daha çok gençlerden oluşmaktadır. Buna göre İnternet kullanım oranı şöyledir; 16-24 yaş grubu %73, 25-34 yaş grubu %67,1, 35-44 yaş grubu %52, 45-54 yaş grubu %30,4, 55-64 yaş grubu %15,3 ve 65-74 yaş grubu %5.
- Bireylerin İnternet kullanımı eğitim seviyesine paralel olarak artmaktadır. Yüksekokul ve üstü eğitime sahip olanlar %93,6, lise ve dengi %79,2, ilköğretim/ortaokul ve dengi %64,3, ilkokul %22,4 ve bir okul bitirmemiş olanlar %3,2 oranında İnternet kullanmaktadır.
- Evden İnternete erişim imkanı giderek artmaktadır. Halen Türkiye'de hanelerin %60,2'si bu imkana sahiptir. Bu oran 2012'de %47,2, 2013'de %49,1 olarak tespit edilmiştir.
- Ülkemizdeki İnternet kullanıcıları İnterneti daha çok iletişim, zaman geçirme ve eğlence amaçlı kullanmaktadır. Kullanıcıların, %78,8'i sosyal ağlara katılma %74,2'si online haber, gazete, dergi okuma, %67,2'si mal ve hizmetler hakkında bilgi arama, %58,7'si oyun, müzik, film, görüntü indirme ve oynama amacıyla İnterneti kullanmaktadır. Bunun yanında kullanıcıların %53,9'u e-posta gönderme/alma, %47,8'i oluşturduğu metin, görüntü, fotoğraf, video, müzik vb. içerikleri paylaşmak üzere web sitesine yükleme, %46,8'i online radyo dinleme veya online TV, video izleme ve %37,1'i online sesli veya görüntülü görüşme yapmak üzere İnterneti kullanmaktadır.

- İnternet erişiminde mobil ve kablosuz cihazların kullanımı giderek artmaktadır. Hanelerin %37'si mobil bağlantı ile İnternete erişim sağlamıştır. Kullanıcıların %58'i ev ve işyeri dışında İnternete kablosuz olarak bağlanmak için cep telefonu veya akıllı telefon , %28,5'i taşınabilir bilgisayar (dizüstü, notebook, tablet vb.) kullanmaktadır. Bu oranlar 2013'de sırasıyla %41,1 ve %17,1'dir.
- Online alış-veriş giderek artmaktadır. Kişisel kullanım amaçlı online mal veya hizmet satın alma oranı %30,8 oldu. Bu oran, 2013'de %24,1, 2012'de %21,8, 2011'de %18,6'dır.

bulgular ortaya konulmuştur.

2011 yılında yayınlanan bir rapora göre Avrupa'nın en aktif İnternet kullanıcıları Türkiye'de bulunmaktadır [37]. Raporda, ülke kullanıcılarının bir hafta içinde İnternette geçirdikleri süre açısından bakıldığında ilk sırayı 34,7 saat ile İngiltere, ikinci sırada 32,8 saat ile Hollanda ve üçüncü sırada 32,7 saat ile Türkiye yer almasına rağmen, ziyaretçi başına sayfa görüntüleme bakımından Türkiye aylık 3,706 sayfa ile ilk sırada bulunmaktadır. Raporda, İnternette geçirilen süre açısından Dünya ortalamasının haftada 23,6 saat, sayfa görüntüleme ortalamasının ise 2,211 sayfa olduğu belirtilmektedir. Rapora göre Türkiye kullanıcıları bir ay içerisinde İnternette toplam 45,3 milyar dakika geçirmektedir. En çok vakit harcadıkları site ise, harcanan toplam zamanın yaklaşık %30'unu oluşturan, 13,1 milyar dakika ile Facebook'dur. Daha sonra 4 milyar dakika ile Microsoft siteleri ve 3,9 milyar dakika ile Google siteleri gelmektedir. Yine de son ikisinin toplamı Facebook'a yetişememektedir [37].

2014 yılında yayınlanan ve 24 ülkeyi kapsayan bir çalışmada, Türkiye'deki İnternet kullanıcılarının günde ortalama 4.9 saatini kişisel bilgisayarlar üzerinden, 1.9 saatini mobil cihazlar aracılığıyla İnternette geçirdiği görülmüştür. Günde ortalama 2 saat 32 dakikanın ise sosyal medyada geçirildiği tespit edilmiştir [38].

Başka, bir çalışmada ise, cep telefonundan İnternet erişiminde bulunma oranı ortaokul öğrencileri için %57,7, lise öğrencileri için ise %68 olarak görülürken, ortaokul öğrencilerinin %76,9'unun, lise öğrencilerinin %81'inin haftada en az bir gün, ortaokul öğrencilerinin %19,5'inin lise öğrencilerinin %23,7'sinin her gün İnternet kullandıkları tespit edilmiştir. Araştırma, söz konusu öğrencilerin bilgisayar, İnternet ve cep telefonu ile geçirdikleri günlük toplam sürenin 5-6 saat olduğunu ortaya koymuştur. Aynı araştırmada,

çocukların İnternet kullanım amaçları arasında ise sohbet %47,8, film-müzik indirme-paylaşma %47,6, oyun %47,6, e-posta ve haberleşme %37,7, haber ve bilgilere erişim %21,5 ve blog-form yazma vb. %6,4 yer tutmaktadır [39]. Yapılan diğer bir araştırmada, Türkiye'deki toplam İnternet kullanıcılarının sosyal medya kullanım oranı sırasıyla şöyledir: Facebook %94, Google+ %75, Twitter %72, %34 Linkedin ve Instagram [40]. Facebook kullanıcılarının yaş durumuyla ilgili ilginç bir bulgu da Avrupa Çevrimiçi Çocuklar Araştırma Projesi (EU Kids Online) Türkiye Araştırması'nda ortaya çıkmıştır. Buna göre, genel olarak çocukların %47'sinin sosyal paylaşım sitelerinde hesabı bulunurken, bu çocukların da 1/3'nün sosyal ağlara üyelik için alt sınır olan 13 yaşından küçük olduğu belirlenmiştir. Örneğin, sosyal paylaşım sitesi kullanan çocukların %85'inin profili bulunduğu Facebook'da, hesap oluşturma için 13 yaş sınırı konulmasına rağmen, bu sosyal medya ortamında hesabı bulunan tüm çocukların 1/3'ü 13 yaşının altında bulunmaktadır [41].

Yukarıdaki araştırmalardan elde edilen veriler, Türkiye'deki İnternet kullanımının kullanım miktarı ve süresi bakımından hızla arttığını ortaya koymaktadır. Bu artışta önemli etken ülkemiz nüfusunun genç olması ve gençlerin de teknolojiye daha yatkın olmalarıdır. Ülkemizde kullanıcılar daha çok evlerinden veya cep telefonları ile İnternete bağlanmayı tercih etmektedirler. Ayrıca, mobil İnternet kullanımı hızla artmaktadır. Bunun yanında Ülkemizde İnternet kullanımı daha çok Facebook, Twitter, Google ve Yahoo gibi sosyal platformlar üzerinde yoğunlaşmaktadır. Türkiye'deki İnternet kullanıcıları İnterneti bu platformların sundukları imkanlardan yararlanarak daha çok eğlenme, vakit geçirme, haber okuma ve iletişim kurma amacıyla kullanmaktadır. İnternette en çok gerçekleştirilen aktiviteler, sörf yapma, sanal sohbetler, sosyal ağ faaliyetleri, video seyretme, oyun, müzik, film, görüntü, yazılım indirme, oyun oynama, çevrimiçi haber, gazete veya dergi okuma, spor ve sağlık sitelerini gezme, blogları ziyaret, e-posta gönderme/alma ve görüntülü/sesli görüşme yapmak olarak belirmektedir. Ayrıca, çok olmamakla birlikte, eğitim amaçlı olarak, araştırma ve inceleme yapmak için, e-ticaret, sanal alışveriş, İnternet bankacılığı, e-devlet hizmetlerinden yararlanma, mal ve hizmetler hakkında bilgi alma şeklinde sayılabilir.

2.2. İnternetin Bireysel ve Toplumsal Etkileri

Bilişim teknolojilerindeki hızlı dönüşüm başta çocuklar olmak üzere toplumun bireyleri açısından çeşitli riskleri beraberinde getirmekte ve bilişim teknolojileri topluma olumsuz etki edebilmektedir [29]. İnternetin sosyal hayatın bir parçası olarak insan hayatında üstlendiği rol, İnternet ve hinterlandında getirdiği değerler üzerinde yapılan tartışmaları işlevsiz kılmaktadır. Gerçek, İnternetin insan hayatı için vazgeçilmez olduğudur. Bu kabul, İnternetin insan hayatı üzerindeki olumlu ve olumsuz etkilerinin de belirlenmesi gerektiği sonucunu doğurmaktadır. İnternetin kişi bazlı etkileri yanında, insanların bir arada yaşaması sebebiyle oluşacak bütüncül etkilerinin de ortaya konması, toplumlar için önemli ve gereklidir. Zira toplumların alışkanlıkları, değerleri, öncelikleri, meyilleri ve beklentileri, toplumu oluşturan bireylerin alışkanlık, değer, öncelik ve yargılarıyla karşılıklı etkileşim içerisinde değişebilmektedir.

Bu değişim, eskiden beri toplumların yapısında meydana gelen değişimlerden farklı değildir. Bununla birlikte, İnternetin etkisi, bu değişimin kontrol edilemez, süratle ve yeni değişimlere yol açacak şiddette gerçekleşmesi ile kendini göstermektedir. Söz gelimi tarım toplumunun sanayi toplumuna dönüşmesi süreci yüzyıllar almış ve uzun bir zamana yayılmışken, bilgi toplumuna geçiş süreci nerdeyse on yıl bile sürmemiştir. Şüphesiz bu kontrolsüz hız, sürecin tüm eksiklikleriyle ve her yerde farklı seviyede gerçekleşmesini getirmiştir. Bu durum, toplumlar arasındaki algı, anlayış ve kültür farkının da açılmasına yol açabilecektir [42]. İnternetin bir konu üzerinde getirileri olumlu olduğu kadar olumsuz etkileride ortaya çıkabilmektedir. Burada dikkat edilmesi gereken, İnternetin toplum üzerindeki olumlu etkileri hemen fark edilebildiği halde, olumsuz etkilerinin ortaya çıkması için zamana ihtiyaç duyulacağıdır. Bir diğer önemli nokta, aşağıda bahsedilen etki başlıkların, toplumların yaşam biçimlerini ve ortak algılarını doğrudan ya da dolaylı, kısa vadede ya da uzun zamanda değiştirebildiğidir.

Bu minvalde İnternetin toplum üzerinde sebep olduğu yapısal değişiklikleri, dünyanın ekonomik işleyişine yaptığı etkilerin toplumsal hayata yansımalarını, devletlerin yönetim yöntemlerine etkilerini, toplumun güvenlik ve öncelik algılarına yönelik etkilerini ve toplum hayatında bilgi ve iletişimin anlamında, öneminde ve elde ediliş biçimlerinde meydana getirdiği değişiklikleri başlıklar halinde aşağıda sırlanmaktadır.

2.2.1. Bilgi toplumu ve hareketsiz toplumsallaşma

İnternetin toplum üzerindeki olumlu etkilerinin tamamını bilgi toplumu kavramı ile açıklamak mümkündür. Şöyle ki, bilgi toplumu sürecinde İnternet, sanayi toplumu için fabrikanın taşıdığı anlamı taşımaktadır. Bu açıdan, İnternet aracılığıyla gerçekleştirilen her türlü işlemin gerçek hayattaki karşılığı olan eylemler, bilgi toplumu olmanın gereği ve delili olarak ele alınabilir. Bilgi toplumu, bilginin üretim için temel değer alındığı ve üretim başta olmak üzere, ekonomik, sosyal ve kültürel alanda teknolojinin etkin olarak kullanıldığı bir dönem olarak tanımlanabilir. Bu dönem, birçok unsurun sistemli ve uyumlu bir bütünlük göstermesi gereken bir süreç olarak ele alındığında [43], İnternetin politika, ekonomi, bilim, teknoloji, kültür, coğrafya ve tarih gibi birden çok alanda doğrudan etki edebilme gücü dikkat çekmektedir. İnternet, bu anlamda bilgi toplumunun tetikleyici gücüdür.

Bilgi toplumu olumlu bir dönem olarak sunulmakta ve teknolojinin insanlık tarihi için faydacı ve katkı sunan bir işlevi olduğu kabul edilmektedir. Fakat bu ön kabul bütün bir resmin görülmesine engel olabilir. Sanayi toplumunda fabrikaların seri üretim kolaylığı ve maliyet düşüklüğü ile ekonomik anlamda insanlığa gelişim için verdiği imkanlar katlanmışken, aynı fabrikaların çevreye verdiği zarardan, işçi ve tüketici olarak insanın kimliğine yaptığı olumsuz etkiden bahsetmemek mümkün değildir. Dolayısıyla bilgi toplumunda da teknolojinin, birçok çevresel zarara yol açtığı, insanın beşeri yetenekleri ve hasletlerini körelttiği ve yarattığı yeni iletişim biçimiyle eski kuşaklarla iletişim bağına bir set kurduğu söylenebilir.

Bilgi toplumunun bir özelliği, sanal topluluklarla güdülenebilmesidir. İnternet üzerinde bir araya gelen sanal topluluklar, yeni bir sosyalleşme biçimi içerisinde gerçek hayatta var olan topluma ait dinamikleri harekete geçirebilmektedir. Bu yeni sosyalleşme biçimi "hareketsiz toplumsallaşma" (immobile socialization) olarak ifade edilmektedir [44]. Bu yeni davranış biçiminde toplumsallaşma için yeterince araştırma ya da öğrenme gayreti içerisinde olunmadığı, bilakis, hazır sunulan bilgi ile yargı kalıbı seçildiği söylenebilir. Davranışın hareketsiz olması, toplumsal örgütlenmenin doğasında yer alan olağan yer değiştirmelerin gerçek hayatta yer bulamaması sonucunu doğurabilir. Bu durumun kaçınılmaz etkisi, coğrafi ve fiziki nedenlerle topluluk halinde kalan insanların ortak paydalarında dayanışmayı zayıflatacak bir azalma şeklinde görülebilir.

2.2.2. Küreselleşme

Küreselleşme, insanların git gide tek bir pazarda, tek bir iletişim biçimiyle bir araya gelerek, en küçük mahalli birim ile en uzak yerde bulunan bir hükümetin ya da şirketin işbirliği içerisinde olabilmesi anlamı taşımaktadır. Bu, hem farklılaşan hem de bir standardizasyona maruz kalan bir kültür dünyası anlamına gelmektedir [45]. Bu durum, mahalli birimin fırsat ve çeşitlilik açısından kazancı gibi durmakla beraber, uluslararası büyük şirketlerin küçük, yerel ve milli şirketler karşısındaki galibiyetini de karşılamaktadır. Böylece küreselleşme, coğrafi bir yerde, ortak anlayış ve ortak kültürel değerlerle aynı tüketim eğilimi kazandırırken, öte yandan, dünya üzerinde sanal platformda örgütlenen ortak kültürün etkisiyle yerel kültürleri zayıflatmakta ve yozlaştırmaktadır.

Küreselleşme, her zaman ve her yerde geçerli olmasa da, doğru yerde ve doğru biçimde sosyal hayata dahil olduğunda insanlık gelişimine oldukça katkı sunabilecektir. Oysa küreselleşme, İnternetin sağladığı fırsatlarla yayılma imkanı bulmaktadır [46]. Bu da kontrolsüz bir yayılım anlamına gelmektedir. Kontrol dışı gelişen sosyal ve ekonomik değişimler, toplumların kendiliğinden benimsediği değerlerden ziyade, dayatılan kabullerin içselleştirilmesinin sonucudur. Küreselleşme ile kısa vadede elde edilen kar, uzun vadede küresel bir pazara bağımlılık ya da kendi yerel kabiliyetlerini kaybetme ile sonlanabilecektir.

2.2.3. Yerelleşme

İnternet, bir taraftan küreselleşmeye hizmet ederken diğer yandan bilgiyi kolayca ve kontrolsüz taşıyarak insanların ortak değerlerine nüfuz etmekte ve bireysel değerlendirmelerine etki edebilmektedir. Bu durum, birçok farklılığın da aynı anda birçok insan tarafından fark edilmesi ya da benimsenmesi sonucunu vermektedir. İşte bu bilinç yöntemi, yaşanılan toplum içerisinde, toplumu bir arada tutan birçok hayati değerin farklılaştırılması ile son bulmaktadır. Böylece birbirlerinden uzakta yaşayan insanların sanal topluluk olarak İnternet üzerinden birbirlerini beslemeleri, kışkırtmaları ve bilinçlendirmeleri, aynı topluluk içerisinde yaşayan insanların ayrışması, farklılaşması, yabancılaşması ve nihayet bölünmesi ile sonuçlanacaktır.

İnternetin yerelleşme konusunda yapacağı katkının, demokratik, ekonomik ve yönetim

anlayış yönünden insana sağlayacağı fayda önemlidir. Bu fayda en çok yerel mahallerde halkın karar alma mekanizmalarına dahil olabilme imkanlarının artırılması şeklinde kendini göstermiştir [47]. Fakat bu katkı, toplumların içlerinde derin ayrılıklar oluşturacak şekilde keskinleşebilecektir. Üstelik bu keskinlik her zaman bilenmeye devam edecek ve toplum içerisinde en küçük birim olan ailede dahi yabancılaşma ile kendini gösterebilecektir. Bu çekince, demokrasinin en belirgin şekilde olgunlaşabileceği alan olarak kabul edilen yerinden yönetim anlayışına karşı duyulan çekincelerin başında gelmektedir. Bu anlamda yerelleşmenin karşısındaki en keskin argümanı da üniter yapı oluşturmakta ve yerele ait yetki devirleri ayrışma ya da bölücülük olarak algılanabilmektedir.

2.2.4. Demokratikleşme

İnternetin iletişim alanında açtığı çığır, haber alma ve haberleşme hürriyetine sağladığı özgür alan, demokratikleşmenin de önündeki en büyük duvarları kaldırmıştır. Eskiden kitlesel iletişimin kolayca kontrol altına alınabildiği dönemlerde fiziki duvarlar ya da doğrudan engellemeler ile insanların diğer toplumlarla iletişim içerisinde olması engellenebilmekte idi. Bu durumun en somut örneği olarak yakın zaman ait Berlin Duvarı gösterilebilir. İnsanların İnternetten sonra tanıdıkları, haberdar oldukları alternatif yönetim şekilleri, insana ait yönetilme algısının demokrasinin lehine değişmesi sonucunu doğurduğu söylenebilir. Özellikle Irak'ta, Suriye'de, Mısır'da, Lübnan'da meydana gelen ayaklanmalar, konuya ilişkin örnekler olarak sayılabilir. Fakat aynı imkan, bilginin kirlenmesi, algının biçimlendirilmesi ve dizayn edilen yönetim şeklinin dayatılması olarak da kullanılmaktadır. Benzer şekilde Ukrayna'da, Ukrayna'nın bölünmesi ile sonuçlanan kitlesel olaylar da aynı kulvar içerisinde değerlendirilebilir.

Nitekim Türkiye'de Gezi olayları da bu anlayışa sığınarak yayılma belirtisi gösteren, fakat demokratik talep ve müdahalelerin dışına çıkılan bir örnek olarak görülmektedir. Bu durumda İnternetin, yönetimlerin daha demokratik olması için sunduğu fırsatlardan istifade etmek gerekirken, İnternetin bu gücünün suiistimal edilerek, İnternete demokrasi biçimlendirmesi işlevinin yüklendiği sonucuna varılabilir. Nitekim İnternetin demokratik anlayışa yatkın doğası, devlet ve millet arasında demokrasiyi pekiştirici ve katılımı kolaylaştırıcı bir güç olması gerçeğini de beraberinde getirmektedir [48].

2.2.5. Nettaşlık/Dijital vatandaşlık

İnternetin ulus devlet anlayışı karşısında bir tehdit gibi algılanmasının ana sebeplerinden biri, İnternet aracılığıyla farklı iki noktada bulunan insanın erişim ve paylaşım özgürlüğüne sahip olmasıdır. Bu özgürlük alanı, devletlerin fiili sınırlarını tamamen hükümsüz kılan bir sanal birliktelik sahası oluşturmaktadır. Bir ağ içerisinde bir arada bulunan ve etkileşim içerisinde bulunan bu toplulukların gönüllü üyeleri, vatandaş kavramını da nettaş olarak değiştirmişlerdir. Nettaş, İnternet ortamında bilinçli ve sorumluluğunu bilen vatandaş olarak tanımlanmıştır. İnternet top yekûn bir ülke olarak düşünüldüğünde nettaşların farkındalıkları, İnternetin olumsuz etkilerinden toplumu ve İnternetin kendisini koruyacaktır.

Öte yandan devletler, İnternetin gücünü ve cazibesini kullanarak vatandaşlarına karşı sorumluluklarını, görevi yerine getirir gibi değil, hizmet olarak sunmaktadırlar. Bu durum hem demokratikleşmeye İnternetin doğrudan etkisi olarak ele alınabilir, hem de küreselleşme argümanı ile yerel birliği tehdit eden devasa İnternet ağına karşı alınacak en akıllıca tedbir olarak görülebilir. Gerçekten de devletle ilgili işlemlerini İnternet üzerinden halleden vatandaşın kendi devletine olan saygısı ve güveni artacaktır. Hız ve şeffaflık içeren bu hizmetlerin toplum karşısında daima geçerli bir karşılığı bulunacaktır. Ayrıca yapılan işlemlerin maliyeti de devlet tarafında önemli bir tasarruf kalemi olarak değerlendirilebilir. Dünyada dijital vatandaşlığın kabul edilen dokuz unsuru, dijital erişim, dijital ticaret, dijital iletişim, dijital okuryazarlık, dijital etik, dijital kanun, dijital haklar/sorumluluklar, dijital sağlık ve dijital güvenlik, devletlerin bu yöndeki başarı kriteri olarak ele alınmaktadır [49].

2.2.6. Ekonomik alan

İnternetin getirdiği kolaylıklardan biri de parasal işlemlerin İnternet üzerinden kolayca ve güvenli bir şekilde gerçekleştirilmesidir. Bu kolaylık, ticaret hayatına, bir biçim halinde yeniden vitrin düzenlemesini gerektirecek hacimde etki etmiştir. Özellikle maliyetleri aşağı çeken özellikleri ve reklam alanındaki gücü ile İnternet adeta ticaret hayatının olmazsa olmazı konumuna gelmiştir. TÜİK verilerine göre 2013 dönemi içerisinde İnternet üzerinden alışveriş yapanların oranı, % 21,8'den % 24,1'e yükselmiştir [50].

Alış verişlerin İnternet üzerinden yapılması da toplum üzerindeki bir diğer önemli sonuçtur. İnternet üzerinden sipariş verilebilmesi, siparişin teslim alınması, bankacılık işlemlerinin İnternet üzerinden yapılabilmesi, zaman ve paradan tasarruf edilmesini sağlamıştır. Böylece, sadece İnternet üzerinden işlem yapan ticari oluşumlar ortaya çıkmıştır.

Devlete ait borçların dahi İnternet üzerinden ödenebilmesini de kapsayan bu kolaylıklar, insanların İnternete yaklaşımlarında etkili olmaktadır. Toplumların, ödeme, harcama ve finansal işlemler alışkanlıkları hem İnternet üzerinde gerçekleşmeye başlamış, hem de burada izlenen işlemlerin analiz edilebilme özelliği ile kişisel bazlı tüketim eğilimlerin belirlenmesi sağlamıştır. Bu pazarlama stratejisi ticari anlamda makul görülse de hukuki ve ahlaki bakımında sorunlu bir alan olarak görünmektedir.

2.2.7. Toplumsal güvenlik ve yeni riskler

İnternetin insan hayatında yaptığı önemli değişikliklerden biri de güvenlik algısında yaşanan değişimlerdir. İnternetin sayısız fırsatları ve işlem kapasitesi, kritik bilgileri de içeren dev bir depoya dönüşmesi ve önemli işlemlerin kişisel bilgiler de dahil geniş veri bankaları oluşturmaları, İnterneti doğrudan hedef haline de getirmiştir. Burada sayılanların özel bir ticari işletme için önemi hayati olabilir. Bir devlet içinse bu sorun çok daha büyük bir güvenlik tehdidi dir.

Siber tehditler, dünyada her ülkenin kurumsal bağlamda maruz kaldığı bilgi çağına ait bir tehdit türüdür. Gerçekten de siber saldırılar, doğrudan doğruya devletin otoritesini hedef alan ve belirli bir süre zarfında ve kısmi olarak zarar verse de etkisi çok büyük olan saldırılar içermektedir. Devletlerin yakın zaman içerisinde bu tür saldırılar için tedbirler geliştirdikleri ve özel koruma merkezleri kurdukları bilinmektedir.

İnternet üzerinden gelen tehditlerin bir kısmı, normal hayatta bildiğimiz suçları içermektedir. Normal hayatta suç olan her şey İnternette de suçtur. Fakat gerçek hayattan farklı olarak, İnternet ortamında suç işleyen kişiler için polisten kurtulmak daha kolay olabilmektedir. İnternet üzerinden suç işlemeyi alışkanlık haline getirenler için yakalanmak da o ölçüde zorlaşmaktadır. Uzun süreden beri emniyet birimleri bilişim alanına yönelik uzman memurlar istihdam ederek bu sorunla mücadele etmektedirler.

İnternet üzerinde kişisel bilgilerin ve kurumsal kritik bilgilerin saklanması, bilgi güvenliği kavramını da gündeme getirmiştir. Kişisel güvenliğin sağlanması yanında önemli güvenlik protokollerinin yerine getirilmesi de bu konuda önem arz etmektedir. Bu güvenlik açıklarını kullanarak zarar vermek isteyenlerin yanında, nitelikli bir yol izleyerek kandırma ya da aldatma şeklinde insan hayatına müdahale eden kötü niyetliler de olabilmektedir. Özellikle çocuklara yönelik cinsel saldırılar, sözlü ya da yazılı taciz ve devamında şantajlar, birçok kez kamuoyuna yansıdığı gibi, dünyanın her yerinde en hayati İnternet risklerinden biri olarak görülmektedir. Şüphesiz İnternetin bilinçli kullanımı, bu tehditler karşısında alınacak en önemli tedbirlerdendir. Bilinçlendirme çalışmalarının stratejik ve geniş kapsamlı bir sistem üzerinde ele alınması, bu açıdan önem arz etmektedir.

2.2.8. Toplum sağlığı

İnternetin yaygın kullanımı, özellikle yeni nesillerin daha küçük yaşlardan itibaren yoğun biçimde teknolojik aygıtlara maruz kalmaları, sağlık açısından önemli sorunlara yol açabilecektir. Aşırı teknoloji kullanımının karpal tünel sendromu gibi bilinen fiziksel etkilerinden ziyade, henüz tespit edilemeyen etkileri olduğu kolaylıkla söylenebilir. Bu etkilerin ve şiddetlerinin ne olduğuna dair çalışmalar zaman zaman kamuoyuna yansımaktadır. Fakat toplum sağlığını doğrudan ne yönde değiştireceğini görmek için beklemek gerekecektir.

Bilgisayarların bütün iş alanlarında doğal bir şekilde yer alması, telefonların insanların doğal bir uzvu gibi kabul edilmesi gerçekleri, yakın zamanda işyerinde ergonomik olmayan ortamda yanlış oturan, radyasyona ve manyetik etkiye maruz kalan insanların sağlık problemlerinin konuşulacağına işaret sayılabilir. Bunun yanında çeşitli İnternet platformlarında fizyolojik olduğu kadar psikolojik etkilerden bahsetmek de mümkündür. Dijital oyunların içeriğinde yer alan şiddet ya da sosyal ağlarda maruz kalınan siber zorbalık, küçük bir çocuğun fiziksel ve ruhsal gelişimine karşı olumsuz bir etki yapabilecektir. İnternetin sonsuz fırsatları arasında başı çeken kumar ve porno siteleri de toplumu oluşturan ailelerinin birliğini ve sağlığını tehdit eden öncelikli riskler arasında yer almaktadır.

Manyetik alanın genişlemesi ve güçlenmesi sonucunda çevreye verilecek zarardan etkilenecek ekosistemin, toplum sağlığının korunmasında yol açacağı sorunlar da ileride

muhtemel İnternet etkileri olarak ele alınabilir. Bağımlılık ise daha şimdiden literatürde haklı olarak yer bulmuş ve özellikle çocuklar olmak üzere, her yaştan insanı etkileyen bir sorun olarak araştırmalara konu olmuştur.

2.2.9. Bilgiye erişim ve manipülasyon

İnternetin en büyük cazibesi bilgiye erişimden kaynaklanmaktadır. Bilginin güç olduğu devirler, bilgiye erişimin kolaylaşmasıyla tarihe karışmıştır. Bilgiye erişimdeki hız, hem maliyet içermemesi yönüyle çekicidir, hem de içerik üretilmesine imkan verdiği için cazibelidir. Fakat bu özgürlüğün bazı kuralları olması gerekmektedir. Aksi halde bilgiye erişimdeki rahatlık, insan beyninin çalışmasına müsaade etmeyecektir. Bu denli kolay öğrenilen bilgi zahmetsizce kazanıldığı için kolayca heba edilebilecektir. Bilginin sağlaması ya da alternatif bilgi seçenekleri göz ardı edilebilecektir. Bu zihni tembelliğin sonucunda insanların muhakeme yeteneklerinin zayıflaması da beklenebilir.

Öte yandan erişilen bilginin doğruluğunu teyit etmek de gerekmektedir. Bilginin bir çeşit yokluğu, aynı bilginin birçok defa farklı şekillerle doğrulanması şeklinde olabilir. Bu durumda bir bilgiyi ortadan kaldırmak için aynı bilgiye alternatif sayısız içerik üretmek mümkündür. Böyle ortamlarda toplumların kitlesel hareketlere ne denli kolay yönlendirildikleri ve toplum güvenliğinin nasıl zafiyete uğratılabildiği günümüzde sıkça görülmektedir.

2.2.10. İletişim ve iletişimsizlik

İnternetin merkezinde iletişim yatmaktadır. İletişim, adı başka türlü söylense de eskiden beri gelişimin ve geri kalmışlığın merkezinde yer alan ana kumandadır. Bir toplum ancak iletişim becerisi gösterirse gelişimine devam edebilmekte, bir insan ancak iletişim kabiliyeti kadar sosyal hayata dahil olmaktadır. İnternetin getirdiği iletişim imkanının en büyük özelliği, bu iletişimin anlık, ücretsiz ve kontrolsüz olmasıdır. Böylece birçok insan birbirleriyle derhal fakat kontrolsüz bir biçimde iletişim kurabilmektedirler. Bu durum iletişimin istenilen yön ve seviyede gerçekleşmemesi ile sonuçlanabilecek, iletişim bir nevi iletişimsizliğe dönüşebilecektir. Çünkü İnternet ortamında yapılan iletişimde, iletişime geçen tarafların farklılıkları belli değildir. Bu farklılıklar birçok şekilde kendini gösterebilmektedir. İletişime geçen tarafların iletişime geçme gayeleri, konuşulan dilde

kullanılan sembollerin anlamı, iletişim süresince ve sonrasındaki beklenti gibi birçok ana faktör, bu çeşit bir iletişimde göz ardı edilebilmektedir. Hatta iletişime geçen tarafların yaşı dahi bilinemez ve birbirini tanımayan bir yetişkin ile bir çocuğun iletişime geçmesine izin verilebilir. Bu bilinmezliğin yanında, İnternet üzerindeki iletişime atfedilen bir başka işlev, teknolojinin gelişimi ile çok önceden zayıflayan iletişim bağlarının yitirildiğinin İnternet sayesinde fark edilmesidir [51]. Bu gibi durumlar, İnternetin içerdiği önemli risklerin yüzeye en yakın olduğu alanlardır. Bu durumların İnternette sık görülen örnekler içerdiğini de hatırda tutmak yararlı olacaktır. Bu durumun bir diğer yönde açığa çıkan sonucunun, yetişkinler arasında ya sağlıksız bir aile başlangıcı ya da mevcut bir ailenin dağılması şeklinde görüldüğü söylenebilir.

Bununla birlikte, İnternetin iletişim özelliğine kendini kaptıranların, sanal ortamda yeni iletişim kanalları açmak için sosyal hayatlarında birçok gerçek iletişim kanalını kısmak zorunda kalacakları da bir gerçektir. Bu iletişim şekli, yüz yüze iletişimin önemsizleştiren bir olgudur [52]. Bu durum o kadar ileri gitmiştir ki, aynı masada oturan arkadaşların birbirleriyle konuşmak yerine mobil İnternet aracılığıyla başkalarıyla sohbet etmeyi seçtikleri ve bu durumdan iki tarafın da rahatsız olmadığı örnekler görülebilmektedir.

2.3. İnternetin Etik Kullanımı

Etik kelimesi, Yunanca, “ethos”dan gelmektedir. Ethos, karakter anlamındadır. Hangi değerlerin benimseneceği, bir diğer kimseye nasıl davranılacağı ya da kişinin diğerlerine olan sorumlulukları karakter ya da “etik” meselesidir [53]. Etik, ahlaki eylem ve kuralların dayandıkları temelleri ve yöneldikleri değerleri araştıran bir disiplindir. Bir başka ifade ile etik, başkaları ile birlikte iyi bir yaşamın nasıl sağlanacağı konusunda kişisel düşünmedir. Etik bu anlamda iyi/kötü ayırımı yapar. Etik, davranışlara felsefi bir bakış açısı ile anlam kazandırmaya çalışarak, doğru-yanlış, ödev-yükümlülük, toplumsal sorumluluk kavramlarını sorgular. Gaudet’e göre etik, ahlaki davranış konusunda sistemli olarak düşünmektir [54]. Etik, Sosyal bir varlık olan insanın bireysel ve toplumsal ilişkilerinin temelini oluşturan kuralları ve değerleri, doğru-yanlış, iyi-kötü gibi ahlaki açıdan araştıran bir felsefe disiplinidir [55]. Etik; karar vermeye dayalı, bireylerin vicdan muhasebesi yaparak sadece kendileri için değil, aynı zamanda sosyal bir varlık olmalarından dolayı içinde bulundukları topluluğa zara vermeyecek nitelikte uyguladıkları eylemler topluluğunun şekillenmesi için yol gösterir [56]. Etiğin ana konusu eylemdir. Eylemle ilgili

tüm unsurlardır. Kişiyi eyleme götüren etkenler kadar, eylemin içinde yapıldığı koşullar, eylemin yöneldiği şey, eylemin sonuçları, eylemin doğruluğu-yanlışlığı ve gerektiğinde eylemin doğruluğunun temellendirilmesi etiğin alanını oluşturur [57].

Etiğin kuramı teleolojik yaklaşım, ahlakın kuramı ise deontolojik yaklaşımdır [58]. Teleolojik kuramlar, bireyin eylemlerinin sonuçları üzerine odaklanır. Teleoloji; bir davranış ve kararın eylem ve sonuçlarının ahlak kurallarına uygunluk derecesini değerlendirmeyi ifade eder [54]. Teleolojik kuramlara göre, bir "eylem ve onun temelindeki kural, kötü karşısında iyinin üstünlüğünü sağlayabiliyorsa veya en azından sağlamaya yönelik ise doğrudur" [57]. Teleolojik bakış, bir eylemin ahlaki olup olmadığını belirlerken eylemin sonuçlarına ve çıktılarına vurgu yapar, deontolojik bakış, kendimize ve diğer insanlara iyilik yapmayı insanın görevi olarak görür [59].

Etiğe deontolojik yaklaşım ahlakiliği, bir görev olarak veya takip edilmesi gereken bir ahlaki kural olarak görür. Deontolojik yaklaşım insanların ne yapmak zorunda olduğunu tanımlayan evrensel normları takip etme, nasıl davranması gerektiği, neyin doğru, neyin yanlış olduğu hakkındadır [60]. Deontolojik yaklaşım veya görev teorisi, ahlaki olarak ilgili kaygının bir eylemin genel olarak pozitif veya negatif sonuca sahip olup olmadığına değil mutlak prensibe dayalı ahlaki doğru olup olmadığına vurgu yapar [61].

Etiğin gücü, insanın vicdanıdır. İnsan duygusunu, düşüncesini, davranışını, tutumunu, eylemini, “vicdanının sesine” kulak vererek, doğru-yanlış, iyi-kötü, olumlu-olumsuz, olarak değerlendirir. Bu şekilde kişi kendisi ve başkaları arasındaki ilişkilerde denge, düzen, denetim ve uyum sağlar [62].

Bilgi teknolojilerinin ve İnternetin yaygın kullanılması, insanları etkileşim içerisine sokması birçok sorunla beraber “etik” sorununu da gündeme getirmiştir. İnternet toplumunda görülen etik sorunların ciddi anlamda yaygınlaşması nedeniyle “İnternet etiği” kavramı ortaya çıkmıştır. İnternet etiği bilgisayar etiğinin içerisinde yer aldığı için öncelikle bilgisayar etiğinin açıklanması daha uygun olacaktır.

Bilgisayar etiği, bilgi ve iletişim teknolojilerinin çağdaş toplum üzerine etkileri ile ilgili olarak ortaya çıkan pratik kaygılardan kaynaklanır. Dijital devrim öylesine yeni ve beklenmedik problemleri ortaya çıkarmıştır ki, etik teorik ve yasal gelişimi geride

bırakmıştır. Bu politik ve kavramsal boşluğu doldurmak için bilgisayar etiği bireysel olayların geniş çaplı incelemesini yapmakta ve sadece akli deneyimlerden ziyade gerçek dünya olaylarını genellikle benzerlik açısından incelemektedir. Sonuç, tutarsızlık, yetersizlik ve genel prensiplerin sağlanamamasıdır [63]. Bilgisayar etiği terimi, bilgisayarları ve bilgisayar ağlarını içeren aynı zamanda bilgisayar mesleği ile ilgili mesleki etik ilkelerinin uygulanmasına da karşılık gelir. Aynı şekilde İnternet etiği, bireylerin bilgisayar başındaki davranışlarının ahlaki değerlendirmesidir [64].

İnternet üzerinde kabul edilebilir ya da edilemez davranışları tanımlayan kurallar " İnternet etiği " olarak adlandırılır. İnternet kullanımında etik, birey ve İnternet etkileşiminde ortaya çıkan çok boyutlu bir kavramdır. İnternet üzerinde iletişimde bulunurken kabul edilebilir ya da edilemez davranışları belirleyen kurallar bütünü İnternet etiği olarak tanımlanmaktadır. Bu kurallar, İnternet kullanımında diğer insanların haklarına saygılı olmak için ne yapılıp ne yapılamayacağı ile ilgilidir. İnternet etiğinin amacı, kişilerin yüz yüze iletişimde birbirlerine gösterdikleri saygı ve anlayışın, İnternet ortamda da gösterilmesini sağlamaktır [65].

“İnternet ve etik” denildiğinde karşımıza çıkan konular, “kişilik haklarının korunması, özel hayatın gizliliği, mahremiyet, haber-reklam ayrımının belirsizleşmesi, ticari sır, veri güvenliği” gibi başlıklar altında literatürde tartışılmakta, bu konular İnternet ve etik konusunun çok boyutlu ve derin sorunlarıdır [66]. İnternet üzerinden lisanssız yazılım edinme, kişisel veri ve telif hakkı ihlali, siber zorbalık, uygunsuz içerikler erişme gibi etik olmayan davranışlar sergilenebilmektedir. Bunların yanı sıra İnternet kullanımı sırasında tehdit yaratabilecek birçok unsur bulunmaktadır. Virüs taşıyan e-postalar, reklam amaçlı mesajlar ve istem dışı açılan reklam siteleri, zararlı yazılımlar, şiddet içerikli oyunlar, içeriği ahlaka uygun olmayan siteler, yasa dışı örgüt materyalleri ya da yanlış bilgiler İnternetin bilinçli kullanılmasını ve ailelerin bu konuda bilinçlenmesini oldukça önemli kılmaktadır. İçerik filtresi, şifreleme, dijital imza ve sertifika kullanımı, güvenlik duvarları, anti virüs uygulamaları ve izleme yazılımları ile İnternetin zararlı yönlerinden aile bireylerini korumak olasıdır [67].

Williard, İnternette ahlaki olmayan davranışların çokluğunun sebebini;

- Beni göremezsin: İnsanlar İnternette dolaşırken kendilerini görünmez hissederler ve bu eylemleri yapanlar kendileri değildir. Gerçekle bağlantısı olmayan sanal bir kişiliktir.
- Seni göremem: İnternette dolaşanlar eylemlerinin sonuçları hakkında yeterince ipucu alamazlar. Başkalarına zarar verdiklerini göremezler. Bu da empati eksikliğini artırır.
- Herkes onu yapıyor: Bu kabul edilmiş bir davranıştır.

şeklinde üç kısa cümlede özetlemiştir [68].

Bolu'da devlet okullarında eğitim gören 1761 ilköğretim 2. kademe öğrencisi üstünde 2009-2010 eğitim-öğretim döneminde yapılan çalışmada [69], İnternet üzerinden en çok tekrarlanan etik olmayan davranışların hazır ödev sitelerinden ödev hazırlama, arkadaşlık sitelerinin sıkça kullanımı, korsan yazılımların kullanılması ve izinsiz başkalarının kişisel bilgilerine erişim, zarar verici davranışlar ile pornografik ve şiddet içerikli web sayfalara erişimi olarak belirlenmiştir [69]. Ayrıca bu çalışmada bütün etik olamayan davranışların cinsiyet ve İnternet kullanımı ile ilişkili olduğu gözlemlenmiş, en az maruz kalınan davranışın ise İnternet üzerinden yabancılarla kişisel bilgilerin paylaşımı neticesinde zarara uğrama olduğu belirtilirmiştir. Kişisel bilgilerin yabancılarla paylaşılması tehlikeli olmakla beraber Türkiye'de çocuk istismarının diğer Avrupa ülkelerine ve ABD'ye göre az olması önemli bir faktör görünse de bu konudaki ciddi sıkıntılar daha uzun vadede daha derin yaralar neticesinde ortaya çıkabilmektedir.

Teknolojinin doğru kullanılması ve teknoloji etiği konusunda yapılacak çalışmalar, geliştirilecek politikalar, farkındalık çalışmaları, İnternet'in güvenlik ve etik konusunda toplum üzerinde olumsuz etkiler oluşturmasını en aza indirgeyebilecektir. Kullanıcıların İnternette karşılaşılabilecekleri sorunlardan dolayı teknoloji etiği ve güvenliği konularında bilgi sahibi olmaları önemlidir. Özellikle çocuklara İnternet adabını benimsetmek konusunda ailelere çok büyük sorumluluklar düşmektedir. Aileler öncelikle İnternet etiği konusunda bilgi sahibi olup, bu kuralları kendileri uygulayarak çocuklara iyi bir model olmak durumundadırlar [70].

2.4. İnternetin Bilinçli Kullanımı ve Güvenli İnternet

İnternet, dünya çapındaki tüm uluslara temel erişim ve altyapı sunması umulan kaynak ve teknolojilerin birleşimi olarak düşünülebilir. İletişim, işbirliği, iş uygulamaları, eğlence ve

eğitimi de içeren muhtelif günlük aktiviteler için İnternete yaygın bir bağımlılık vardır. Bu kritik kaynağın sorumsuz kullanımı topluma ve büyük ölçüde de toplumun kendisine bir tehdit sunmaktadır. Etik olmayan İnternet davranışı olarak bilinen bu tür kötü kullanım toplumun refahını tehdit edebilmektedir [71].

İnternetin denetlenemeyen yapısından dolayı hem çocuklar hem de aileler farklı tehlikelerle karşı karşıya kalabilmektedirler. İnternet üzerinde sansür olmadığı için, dünyanın herhangi bir yerinden şirketler, hükümetler, bireyler ve kurumlar İnternet üzerinden her tür materyali yayınlayabilirler. İnternetin küresel dağılımı o denli hızlı gelişmiştir ki, İnterneti izlemek ya da kontrol etmek olası boyutları aşmıştır. İnternet servis sağlayıcılar, bireyleri bu sitelere bağlarken, bu sitelerdeki içeriği kontrol edemezler. İnternet üzerindeki içeriğin denetlenmesi teknik olarak da olası değildir. İnternetin merkezi kontrolü olmayan bir yayın olması, büyümenin nasıl olacağı yolunda bir ipucu da vermemektedir. Dolayısı ile her ülke İnternet bağlantısını gerçekleştirirken kendi ülkesinin dilini, değerlerini ve kimliğini de kollamak durumundadır [72].

İnternete eşlik eden teknolojilerin gelişimi etkin ve yeni iletişim metotlarını beraberinde getirmiştir. İnternet aynı zamanda da kötü aktörlerin diğer insanlara saldırmalarına ve baskı yapmalarına da kolay bir ortam hazırlamıştır. Çocuklar ve onlu yaşlardakiler, İnternet kullanıcılarının önemli bir bölümünü oluşturur ve online güvenliği oluşturmak için son yasal teşebbüslerin odak noktasını oluşturur [73].

Birçok diğer teknolojik gelişmelerde olduğu gibi İnternetinde birçok avantajı ve dezavantajı vardır. Olumsuz yanlarından en çok zarar görebilecek olanlarsa kullanım konusunda sağlıklı bilgisi olmayanlar ve çocuklardır [74]. Farkındalık eksikliği çocuklar üzerinde istenmeyen negatif etkilere yol açabilir. Eğer herhangi bir tedbir alınmaz ise çocuklar ve gençler ciddi tehlikelerle karşı karşıya kalabilir ve İnternet suçlarının kurbanı olabilirler [75]. İnternet çocuklar için heyecan verici bir yerdir. Çünkü onlar bu ortamda farklı kimlikleri benimseyebilirler ve erişkin denetiminden uzak etkileşebilirler. Çocuk gerçek dünyadakilerden farklı kişilikler oluşturabileceği gibi cinsel avcılar ve siber çetelere maruz kalabilir [73]. Çocukların İnternet kullanırken yasal olmayan, şiddet ve cinsellik içeren sitelere erişimi, tehlikeli insanlarla iletişime geçmesi başta gelen riskler arasında yer alır [76].

İnternette dolaşmak gerçekten eğitici, eğlenceli ve rahatlatıcı olabilmekte fakat bazı durumlarda da tehlikeli bir deneyim olabilmektedir. İnternet, tehlikelerin yenidünyasını açan modern pandora kutusu olarak tanımlanabilir. Gençler, tanımadıkları kişilerle iletişim kurup gerçek hayatta buluşma ve istenmeyen e-posta ve içeriğe maruz kalma gibi çok sayıda İnternet tehdidine maruz kalmaktadır [75]. İnternetin güvensiz kullanımına bağlı olarak çocuklar sanal ortamda cinsel tacize, tehditlere hedef olabilmektedir. Bunun sonucunda çeşitli ruhsal sorunlar yaşayabilmektedirler. Bilinçsiz İnternet kullanımına bağlı cinsel taciz ve tehditler sonucu akut stres bozukluğu ortaya çıkan 14 yaşında bir olgunun sunulduğu çalışmada ebeveynlerin ve çocukların güvenli İnternet kullanımı konusunda farkındalıklarının artırılması için adımlar atılması ve hekimlerin bu konuda danışmanlık vermelerinin önemine değinilmiştir [77].

Çocuklar ve gençler genel olarak, bilgisayar kullanırken veya İnternet üzerinde gezinirken bilgisayara, kendilerine ve ebeveynlerine verebilecekleri zararları düşünmezler. Örneğin, indirdikleri bir oyun programında virüs, casus yazılım gibi zararlı kötücül yazılımlar bilgisayara bulaşabilir. Bu yazılımlar çok çeşitli tekniklerle bilgisayara ve kullanıcılarına zarar verebilir. İnternet üzerinde çocuklara hoş gelecek yöntemlerle bu tür yazılımların kolay bir şekilde bilgisayarlara bulaşması mümkündür [78].

İnternet ortamlarında bilgi güvenliğini tehlikeye sokan; virüsler, solucanlar, truva atları, şifre yakalayıcılar-soyguncular, şifre kırıcılar, casus yazılımlar ve benzeri diğer yazımlar adı altında, her biri farklı amaçlara yönelik değişik yöntemler kullanan çok çeşitli zararlı yazılım bulunmakta ve gün geçtikçe sayıları artmaktadır. Bu durum özellikle eğitim çağında yer alan çocuklar ve gençler için güvenli İnternet ile birlikte İnternetin bilinçli kullanımı kavramını gündeme getirmektedir. Güvenli İnternet, kullanıcıların istenmeyen zararlı içerikten, zararlı yazılımlardan korunarak İnternetin kullanılmasını ifade ederken İnternetin bilinçli kullanımı ise zarar ve riskleri azaltmanın yanı sıra İnternetin fayda ve fırsatlarını artırma yönündeki kullanımını ifade etmektedir. Güvenli İnternet genellikle teknik düzenlemeleri, bilinçli İnternet ise daha çok eğitsel düzenlemeleri ifade etmektedir.

Teknik açıdan bakıldığında güvenli İnternet kapsamında istenmeyen içerik ile çocukların ve gençlerin karşılaşmaması için literatürde yer alan önlemler dört başlık altında toplanmaktadır. Bunlar;(1) istemci tarafından çalıştırılan filtre programları, (2) içerik sınırlandırması yapan İnternet Servis Sağlayıcıları (ISS), (3) sunucu tarafından çalıştırılan

filtre programları ve (4) arama motoru filtreleridir [78]. Bu tür uygulamalar daha çok İnternet ortamında yer alan zararlı içeriği, virüs vb. kötü amaçlı yazılımları filtrelemeyi, engellemeyi amaçlayan uygulamalardan oluşmaktadır. İnternet kullanımının daha güvenilir olması amacıyla ülkeler kanunlarının vermiş olduğu yetkiler çerçevesinde İnternet içerik erişimini sınırlandırabilmekte ve istenmeyen içeriğe erişimi sınırlı olsa da engelleyebilmektedirler. Telif hakkı, ulusal güvenliği koruma, müstehcenlik, fuhuş, çocukların cinsel istismarı gibi gerekçelerle birçok devlet, yasadışı içerik ile mücadelede içerik filtreleme ve erişim engelleme yöntemini kullanmaktadır. Bu müdahalelerle bireylerin İnterneti kullanırken karşılaştıkları olumsuzlukları azaltsa da bilgi toplumunun, İnternet ve bilişim teknolojilerinin hem bireye ve topluma getirdiği katkılara hem de özgürlüklere getirdiği sınırlamalar nedeniyle de eleştirilere maruz kalmakta ve yeterli olmamaktadır.

Kullanıcıları olumsuz eylem ve içeriklerden korumak için ve İnternetin kullanımını azaltan, dolayısıyla da bilgi teknolojilerinin sosyal ve ekonomik potansiyelinin aksamasına neden olan unsurların önüne geçmek için devletler İnternetin güvenli olması için etkin rol almaktadır [79,80]. Ülkelerin yaklaşımından da anlaşılacağı gibi güvenli İnternet çözümlerinin Şekil 2.1'de gösterildiği gibi üç ayağı vardır.

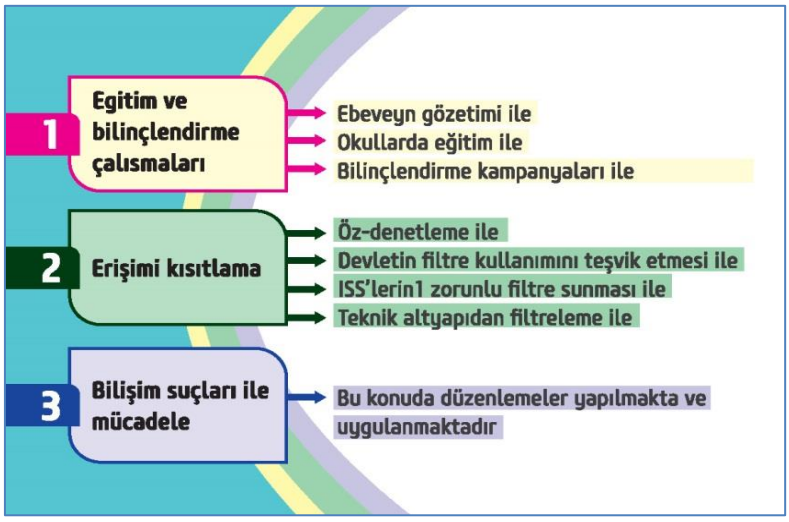

Şekil 2.1. Güvenli İnternet çözümleri [80]

İnternetin güvenli kullanımı için eğitim ve bilinçlendirme çalışmaları tüm ülkelerde farklı boyutlarda sürdürülmektedir. Aynı şekilde güvenli İnternet için ülkeden ülkeye değişmekle birlikte çoğu ülkede içeriğe erişim kısıtlanmaktadır. Ülkemizde, BTK tarafından 2011

yılında çocukların ve gençlerin zararlı içeriklerden korunması ve İnterneti daha güvenli bir şekilde kullanabilmelerine imkan sağlamak amacıyla Güvenli İnternet Hizmeti (GİH) başlatılmıştır. İnternet kullanıcılarının tercih etmesi halinde yararlandıkları Güvenli İnternet hizmetinde Çocuk ve Aile olmak üzere iki kullanıcı profili bulunmakta ve kullanıcılar istedikleri profili seçebilmektedir [81]. Çocuklar için daha kısıtlı içeriğe sahip GİH profillerinde; kumar, uyuşturucu, terör, şiddet içerikli görüntüler, sağlık için tehlikeli madde temini, çocukların cinsel istismarı, fuhuş, müstehcenlik, dolandırıcılık ve zararlı yazılım gibi içerikleri barındıran siteler bulunmamaktadır. GİH ile temel olarak İnternet kullanımı konusunda yeterli bilgiye sahip olmayan İnternet kullanıcılarının da kolayca bu hizmetten yaralanmaları ve zararlı içeriklerden korunmaları hedeflenmektedir.

GİH hakkında hem kullananlar hem de kullanmayanlar tarafından pek çok görüş gündeme gelmekte, uygulamanın özellikle pragmatik yanları desteklenirken, yeteri kadar şeffaf olmaması ve uzun vadeli faydası sorgulanmaktadır [80]. GİH uygulaması hakkında görüşler Çizelge 2.2'de gösterilmektedir.

Çizelge 2.2. GİH uygulaması hakkında görüşler [80]

Destekleyici Görüşler	Karşı Görüşler
• Toplumun önemli bir kesimi çocuklarının İnternet üzerinden ulaşabileceği zararlı içeriklere karsı çekincelerini bu uygulamaya geçerek gidermektedir. • Diğer filtre seçenekleri program indirmek ve kurmak gibi pek çok ebeveynin uğraşmak istemediği ya da beceremediği adımlar içerdiği için kullanılmamaktaydı, ancak Güvenli İnternet uygulamasına geçisin kolaylığı kullanımı artırmıştır. • Tamamen isteğe bağlı bir uygulamadır. • Sınırlanması için gerekli düzenlemelerin henüz yapılmadığı phishing gibi bazı zararlı eylemlere karsı ilave koruma sağlayabilmektedir.	• Profiller içerisinde hangi sitelerin hangi sebeplerle engellendiği açıklanmadığı için şeffaf bir uygulama değildir. • İnternetin doğasından ötürü var olan zararlı içerik ve eylemlere karsı bireylerin bilinçlenmesi ve etkin rol alması yerine bireyleri edilgen konuma çekmektedir. • Toplumun önemli bir kısmına sunulurken güvenli bir İnternet vaadi verilmekte, ancak engellemelerin bunu ne aşamada becerebildiği bilinememektedir. • Sadece iki çeşit profil sunulduğu için, bireyler kendi fikir ve değerlerine göre değil, sunulmuş kalıplara göre bir filtre kullanmak durumunda kalmaktadırlar.

Demirel, Yörük ve Özkan (2012) yaptıkları çalışmalarında, BTK tarafından oluşturulan GİH kanalıyla çocukları ve gençleri İnternetin risklerinden tamamen korumanın mümkün olmadığını, ebeveynlerin birçoğunun bu hizmetten haberdar olmadığı gibi, haberdar olanlar da hizmetten yararlanma konusunda çok istekli görünmediğini ifade etmektedirler. İnternet filtreleri çocukların ve gençlerin İnternetin risklerine karşı korunmasında bir yoldur ancak yeterli değildir. Çünkü artık çocuklar ve gençler mobil cihazlarla, cep telefonları ile her an her yerden İnternete girebilmekte ve ebeveynlerinin kontrolünden çıktıklarını belirtmektedirler. Aynı çalışmada, sadece İnternet filtrelerinden yararlanarak çocukları ve gençleri korumaya çalışmaktan ziyade bunun yanında çocuklara, gençlere ve ebeveynlerine İnternette karşılaştığı risklerle nasıl başa çıkabileceğini öğretmek ve bu konuda bilinçlendirmek en etkili yol ve yöntem gibi göründüğü belirtilmektedir [15].

İnternet ekosisteminde olumsuz içerik ve eylemler kapsamında, kullanıcıların hazırlıklı ve bilinçli olması zorunluluk haline gelmiştir. İnternet ortamı, pozitif içerikle desteklenecek şekilde yatırımın yapılarak geliştirilmesi gereken eğitim araç ve ortamı olarak görülmelidir. Bununla birlikte zararlarından korunmak ve avantajlarını en üst düzeyde yaşayabilmek için güvenli İnternet kullanımından İnternetin bilinçli kullanımına doğru bir yönelim gerekmektedir. İnternetin bilinçli kullanımı, İnternet ortamında kullanıcının kendi davranışlarını kontrol etmesini, etik davranmasını, bilerek isteyerek kasıtlı ve bilinçli olarak doğru davranışlar sergilemesini gerektirmektedir. Bu davranışlar eğitim yoluyla kazanılan becerilerdir [82]. Avrupa Çevrimiçi Çocuklar Araştırmasında "bireylerin eğitim düzeyleri ile İnternet kullanım seviyeleri arasında olumlu bir ilişki bulunduğu" ifade edilmektedir. Eğitim seviyesi arttıkça, bireylerin bilinçli hareket etme seviyesi de artmaktadır. Bu nedenle planlı, formal olarak verilecek bir bilinçlendirme eğitiminin, Türkiye'deki çocuklar ve gençlerin İnternet kullanım düzeylerine ilişkin kapsam ve boyutları değiştireceği ve toplumun çağdaş uygarlık seviyesine ulaşmasında çok önemli katkı sağlayacağı vurgulanmaktadır[82]. Birçok ülke eğitim programlarında düzenlemeler yaparak, İnternetin bilinçli kullanımına yönelik öğrenci seviyelerine göre özel amaç ve kazanımlar belirleyerek eğitim programları marifetiyle örgün eğitim kurumlarında bu davranışları kazandırmaya çalışmaktadır [83].

İnternetin bilinçli kullanımına yönelik içerik ve eylemler karsısında olumsuz yönde etkilenme riski bulunan çocukların ve gençlerin İnternetin riskleri ile başa çıkma kabiliyetlerinin arttırılması, güvenli İnternet için ilk gerekliliktir. Bu doğrultudaki

yaklaşımlar; ebeveyn gözetiminin etkinleştirilmesi, eğitim sistemi aracılığı ile çalışmalar yapılması, topluma yönelik bilinçlendirme kampanyalarının hayata geçirilmesi başlıkları altında üç boyutu kapsamaktadır [80]. İnternetin bilinçli kullanımına yönelik eğitim ve bilinçlendirme yaklaşımları açıklamalarıyla birlikte Şekil 2.2'de gösterilmiştir.

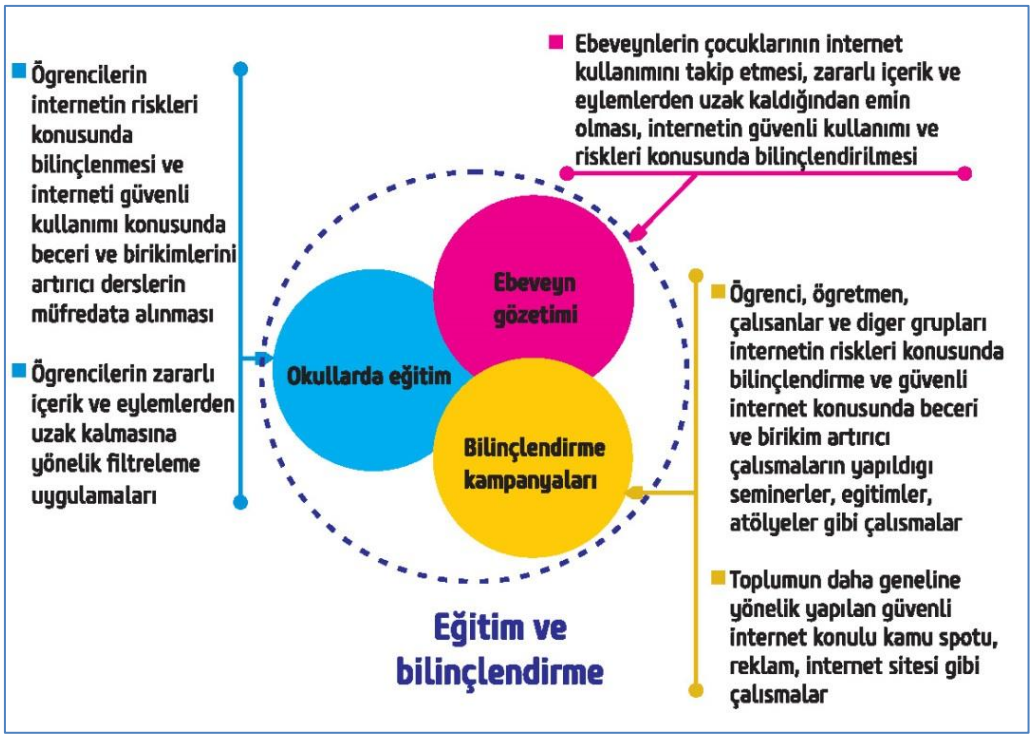

Sekil 2.2. Eğitim ve bilinçlendirme çalışmalarının parçaları[80]

İnternetin bilinçli, güvenli ve etkin kullanımına yönelik bilinçlendirme kampanyaları, toplumun her kesimini kapsayan İnternetin güvenli kullanımı konusunda farkındalık oluşturacak bilinç ve beceriyi artırmaya yönelik seminer programları, kamu spotları ve bu konuda içerik sunan İnternet sitelerini içermektedir.

İnternet kullanımına yönelik bilinçlendirme faaliyetleri dünyada dört farklı platform üzerinden yürütülmektedir. Bunlar; (1) yönetimler tarafından yürütülen faaliyetler, (2) sivil toplum kuruluşları tarafından gerçekleştirilen faaliyetler, (3) uluslararası örgütlerin faaliyet ve kampanyaları ile (4) özel sektörün yürüttüğü faaliyetler şeklindedir. Dünya uygulamalarına bakıldığında bu konuda sivil toplum kuruluşlarının ön plana çıktığı görülmektedir. Özellikle Avrupa Birliği genelinde 1999 yılından beri uygulanmakta olan "Güvenli İnternet Programı (Safer İnternet Programme)" İnternetin doğru amaçta kullanımı bilincinin geliştirilmesi için üye ülkelerde öncelikle bir "Bilinçlendirme Merkezi" kurulmasını teşvik etmektedir [24].

İnternetteki zararlı içerikle mücadelede, Çocukların, gençlerin, ailelerin ve eğitimcilerin eğitilmesi ve bu konuda bilinçlendirilmesi gerekmektedir. Gelişmiş ülkeler pek çok farklı kanaldan bilinçlendirme çalışmaları yapmaktadırlar. Ülkemizde de Bilinçli ve güvenli İnternet kültürünün oluşturulması için yapılan yayınlar, haberler, eğitim programları desteklenmeli, Türkiye geneline yayılacak çeşitli eğitim ve bilinçlendirme seminerleri sayesinde bölgeler arasındaki dijital farklılıkların en aza indirilmesi ve İnternetin bilinçli, güvenli ve etkin kullanımının yurdun geneline yayılması için fırsatlar oluşturulmalıdır. Bilinçlendirme seminerlerinde en büyük görev, eğitimcilere; öğretmenlere ve ailelere düşmektedir. Bu yüzden bilinçlendirme çalışmalarında eğitimcilerin eğitimi öncelikli amaç olarak görülmelidir. Örneğin; FATİH projesi çok önemli bir adımdır [24]. Tekerek ve Tekerek yaptıkları çalışmalarında FATİH projesi ile İnternetle daha çok hemhâl olacak öğrencilerin bilgi güvenliği farkındalık düzeylerinin beklenen seviyede olmamasına dikkat çekmişlerdir. Bu durumun öğrencilere, öğretmenlere ve hatta velilere yönelik eğitim faaliyetleri düzenlenerek bilgi güvenliği farkındalık seviyeleri artırılarak aşılabileceğini belirtmişlerdir [84]. İnternetin etkin, bilinçli kullanımı için farkındalık oluşturma konusunda ve güvenli İnternet ile ilgili her kurum ve kuruluş üzerine düşen görevi yapmalı ve özellikle sivil toplum kuruluşları bu konuda özendirilerek desteklenmelidir. Bu açıdan bakıldığında toplumun her kesiminin ilgisini çekebilecek ve kolayca ulaşılabilen bilinçlendirme konusunda farkındalık oluşturabilecek çalışmalara ihtiyaç giderek artmaktadır. İnternetin bilinçsizce kullanılması, başta çocuklar ve gençler olmak üzere kullanıcılar üzerinde zararlı etkilerinin olduğu, fiziksel sorunların yanında sosyal ve psikolojik sorunlara yol açtığı konuyla ilgili birçok uzman tarafında ifade edilmektedir.

2.5. İnternetin Bilinçli, Güvenli Kullanımı Konusunda Türkiye ve Dünyadaki Uygulamalar

İnternet ortamında yer alan ve negatif içerik olarak nitelendirilen olumsuz İnternet içeriklerinden kullanıcıları korumak amacıyla Ülkemiz, Avrupa'da ve dünyada bilinçli ve güvenli İnternet kullanımı konusunda farkındalık çalışmaları yapılmaktadır. Özellikle 1999 sonları ve 2000'lerin başlarında İnternet kullanımının ve içeriklerinin dünya genelinde artmaya başlaması ve yaygınlaşması, olumsuz içerikler yönüyle çocuklar ve gençler için risk oluşturmaya başlamıştır. Bu durumun bir sonucu olarak özellikle çocukları ve gençleri İnternetteki olumsuz içeriklerin sebep olduğu çeşitli risklerden korumak amacıyla birçok uluslararası girişimler başlatılmıştır. Gelişmiş ülkeler başta

olmak üzere dünyanın birçok ülkesinde birçok kurum ve kuruluş bu konuda çeşitli çalışmalar yapmış, raporlar yayınlamıştır.

Bu amaçla, Avrupa Birliği Komisyonu (ABK) 1999 yılında Güvenli İnternet Programını (GİP) başlatarak İnternetin güvenli kullanımının teşvik edilmesi ve İnternet ortamındaki risklere karşı tedbir alınması için ilk çalışmaları başlatmıştır. GİP kapsamında özellikle 2005 yılından itibaren çocukların çevrimiçi ortamda korunması ve mobil ağlarda güvenliklerinin sağlanması amaçlanmıştır. Ayrıca 2009 yılında Avrupa Birliği (AB) kapsamında ve GİP çerçevesinde 18 yaş altı çocukların sosyal ağlarda güvenliğinin sağlanmasını amaçlayan 'Sosyal Ağlarda Güvenlik Prensipleri' sözleşmesi imzalanmıştır. Çocukların ve gençlerin çevrimiçi ortamda güvenliğini sağlamak amacıyla, önce mobil ağlarda güvenliğin sağlanması ile başlayan girişimler ardından sosyal ağlarda güvenliğin sağlanmasına yönelik çalışmalarla devam etmiştir. Avrupa ülkelerinde bu yönde girişimler devam ederken, Amerika Birleşik Devletleri'nde de çocukların çevrimiçi ortamda korunması amacıyla birtakım girişimler başlatılmıştır. Harvard Üniversitesi'nin 2008 yılında hazırlamış olduğu Çocuk Güvenliği ve Çevrimiçi Teknolojilerin Geliştirilmesi raporu, ABD senatosuna sunularak konu ile ilgili bir eylem grubu oluşturulmuştur. Sonraki süreçlerde, Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Teşkilatı (OECD) ve Uluslararası Telekomünikasyon Birliği (ITU) gibi uluslararası kuruluşlar da konunun önemine değinen raporlar hazırlamıştır. Bu kapsamda ITU, çocukların çevrimiçi ortamda daha güvende olabilmelerini amaçlayan Child Online Protection (COP) girişimini başlatmıştır.

İnternet ortamında çocuklar için en büyük tehdit, çocuk istismarı ve çocuk pornografisidir. Yukarıda bahsedilen uluslararası alanda çocukların çevrimiçi ortamdaki faaliyetlerine yönelik oluşturulmuş eylem planları ve raporlar dışında uluslararası birtakım anlaşmalar ile çevrimiçi ortamda çocuk istismarı ve çocuk pornografisi ile mücadele amaçlanarak bu konuya ayrı bir önem verilmiştir.

Avrupa Konseyi tarafından "Çocukların Cinsel İstismar ve Sömürüsüne Karşı Korunmasına Yönelik CETs No:201 Sayılı Sözleşmesi" 2007 yılında kabul edilmiş ve Türkiye bu sözleşmeyi 18 Temmuz 2011 tarihinde onaylamıştır. Sözleşme ile, çocukların cinsel sömürü ve istismardan korunmasına yönelik olarak alınabilecek önleyici tedbirler hakkında kapsamlı düzenlemeler öngörülmüş ve bu konuya ilişkin cezai hükümler getirilmiştir. Sözleşmede, çocuklar için telefon ve İnternet yardım hatlarının kurulması,

cinsel istismar ve taciz şüphelilerinin ihbar edilmesi konu ile alakalı kamuoyunda farkındalık oluşturma ön plana çıkmaktadır.

2.5.1. Güvenli İnternet programı

İnternetin bilinçli ve güvenli kullanımına yönelik ilk farkındalık çalışmaları Avrupa Komisyonu'nun GİP (Safer İnternet Programme) ile başlamıştır. 1999-2002 yılları arasını kapsayan GİP eylem planında Avrupa birliği ihbar ağı kurarak ve özdenetim etik kurallar benzeri davranış kodları belirleyerek güvenli bir İnternet ortamının sağlanması, güvenli İnternet ortamının oluşturulmasına katkısı olacak filtreleme araçlarının geliştirilmesi, İnternetin güvenli ve bilinçli kullanımının artırılması konusunda farkındalık çalışmalarının yapılması, bu konuda çalışmalar yapan uluslararası girişimler ile koordinasyon sağlanması ve yapılan bu çalışmaların etkilerinin değerlendirilmesi şeklinde dört konuya odaklanılmıştır.

Güvenli İnternet Programının başlıca amaçlarını şu şekilde sıralamak mümkündür [85]:

- Çocuklar ve gençler için güvenli bir İnternet ortamı oluşturarak dijital iletişim teknolojilerini bilinçli bir şekilde kullanmalarını sağlamak,
- Çocukları, gençleri, ebeveynleri, eğitmenleri ve diğer kullanıcıları program dâhilinde İnternetin bilinçli kullanımı konusunda eğitmek,
- Yasadışı olan çevrimiçi zararlı içeriklerle ve zararlı iletişim kanalları ile mücadele etmektir.

Yürütülen proje takviminde program dâhilindeki projeler, 1999–2004, 2005–2008 ve 2009–2013 dönemleri içerisinde gerçekleştirilmiştir. Programın önde gelen uygulamaları ise ülkemizin de üye olduğu Uluslararası İhbar Hatları Birliği (INHOPE) ve Avrupa Güvenli İnternet Merkezi ve Yardım Hatları Birliği (INSAFE)'dir [27].

2.5.2. Avrupa Komisyonu çalışmaları

Güvenli İnternet Programına, 2005 yılında belirlenen yol haritası doğrultusunda özellikle çocukların çevrimiçi ortamda korunması amacıyla ilk olarak mobil ağlarda güvenliğin sağlanmasına yönelik adımlar atılmasıyla başlanmıştır. Bu konuda, Şubat 2007'de düzenlenen Güvenli İnternet Günü'nde öncesinde konu ile ilgili Temmuz 2006'da toplum

görüşünü almak için genel bir doküman yayınlamış, toplumun görüşleri toplanıp, bu görüşler doğrultusunda mobil operatörler ile içerik sağlayıcılar gönüllü olarak 'Çocukların ve Gençlerin Güvenli Mobil Kullanımına İlişkin Avrupa Çerçeve Anlaşması'nı imzalamışlardır [86]. İmzalanan Çerçeve Anlaşmasına göre atılması gereken adımların ne olacağına karar verilerek başlıca uygulanması istenen adımlar aşağıdaki gibi oluşturulmuştur.

- Ticari özellik taşıyan içeriklere erişimin yetişkinlere ve çocuklara göre ayarlanması,
- Çocukların içeriğe erişimini denetleyecek, kontrol altına alacak mekanizmaların geliştirilerek ebeveynlerin kullanımına sunulması,
- Bu konuda yapılacak eğitim ve bilinçlendirme çalışmalarının desteklenmesi,
- İnternette ve toplu mobil araçlarda yasadışı içeriğe karşı mücadele edilmesi, bu mücadele kapsamında INHOPE, kolluk kuvvetleri ve ulusal otoriteler ile işbirliği içerisinde çalışılması.

AB kapsamında ve Güvenli İnternet Programı çerçevesinde, 17 şirket tarafından 18 yaşından küçük çocukların sosyal ağlarda güvenliğinin sağlanmasını amaçlayan 'Sosyal Ağlarda Güvenlik Prensipleri' sözleşmesi 10 Şubat 2009 tarihinde Avrupa Komisyonu'nun danışmanlığında imzalanmıştır [87]. Bu sözleşme kapsamında sosyal ağ şirketleri tarafından uygulanması istenen prensipler şu şekilde sıralanmıştır.

- Sosyal ağlarla ilgili güvenlik konusunda eğitimlerinin verilmesi,
- Yaşa uygun içeriklerin ve yaş kontrol sistemlerinin geliştirilmesi,
- Uygunsuz içeriklere karşı çocukların desteklenmesi ve bu konuda daha özel ve gizli profillerin varsayılan güvenlikte ayarlı olması,
- Yasadışı içerik için kolay/pratik ihbar araçların geliştirilmesi ve bu içeriklerin devamlı kontrolünün yapılması,
- Sosyal ağ kullanıcılarına detaylı gizlilik ayarlarının sunulabilmesi.

Ayrıca prensiplerde sosyal ağlarla ilgili kapsamda belirlenmiştir [87]. Belirlenen kapsamlar aşağıdaki şekilde ifade edilmektedir.

- Kişiler arasında bilgi paylaşımı ve arkadaşlık kurma gibi amaçlar dâhilinde çevrimiçi iletişimin sağlanması,
- Kullanıcılara kendi istekleri dâhilinde profillerini oluşturabilmesi gereken işlevselliğim sağlanması,

- Diğer kullanıcılarla iletişim için anlık mesaj ve elektronik posta gibi arayüzlerin oluşturulması,
- Kullanıcıların profilden diğer kullanıcıları aramalarına imkan sağlayacak araçların geliştirilmesi.

Prensiplerde çocuk ve gençlerin İnternet ortamında karşılaştıkları riskler aşağıdaki dört maddede özetlemektedir [87];

- Çocuk istismarı ve hakaret söylemleri gibi yasadışı içerikler,
- Yaşa uygun olmayan içerikler: porno, şiddet vs.,
- Özellikle yetişkinler tarafından çocuklar üstünde sekse dayalı iletişim kanallarının oluşturulması,
- Uygunsuz çevrimiçi davranış yaklaşımları: siber zorbalık, kişisel bilgilerin paylaşımı vb.,

Çocukların ve gençlerin çevrimiçi ortamda güvenliğini sağlamak amacıyla önce mobil ortamda güvenlik ile başlayan sonrasında sosyal ağlarla güvenlik şeklinde devam eden sürecin devamında 2011 yılının sonlarında eylem planı oluşturulmuştur. Hazırlanan eylem planına göre;

- Zararlı içeriklerin ihbarı için basit ve güçlü ihbar araçlarının geliştirilmesi,
- Yaşa uygun gizlilik ayarlarının sağlanması ve yaşa göre içerik sunabilen yaklaşımların geliştirilmesi,
- Ebeveyn kontrolünde İnternet içeriğinin filtrelenmesine ilişkin yazılım seçeneklerinin geliştirilmesi,
- Giderek daha genç yaşta İnterneti kullanmaya başlayan bir kuşağın ihtiyaçlarının karşılanmasına yönelik adımlar atılması,

adımları ön plana çıkmaktadır [27].

2.5.3. Avrupa Birliği çalışmaları

Avrupa Birliği (AB) nezdinde İnternetle içeriği ilgili ilk çalışmalar Avrupa Konseyi'nin, Avrupa Komisyonu'ndan, 1 Nisan 1996' da "İnternetin hızlı gelişiminin neden olduğu problemlere ilişkin bir özet" istemesi ile başlamıştır[27]. Konuyla ilgili 1996 yılında bir bildirim yayınlanmasından sonra 1997 yılında AB üyesi hükümet temsilcileri konseyi, İnternette yer alan yasadışı ve zararlı içeriklerle ilgili yol haritasını belirlemişlerdir.

Devamında 1998 yılında İnternetin güvenli bir şekilde kullanılmasını destekleyen İnternet Eylem Planı (İnternet Action Plan) hazırlanmış ve Avrupa Parlamentosu (AP)'nun aldığı 276/1999/EC karar ile kabul edilerek kamuoyu ile paylaşılmıştır [28]. İnternet Eylem Planı genişletilerek Güvenli İnternet Program (Safer İnternet Program) haline dönüşmüş ve bu kapsamda İnternetin güvenli kullanımı konusunda yapılan projeler desteklenmeye başlanmıştır. Program kapsamında sivil toplum kuruluşları (STK), eğitim kurumları, kamu kurumları ve birçok işletme, çocukların ve gençlerin İnterneti sorumlu ve güvenli bir şekilde kullanmalarına, İnternetin uygunsuz, yasadışı ve zararlı içeriklerinden korunmalarını sağlamak amacıyla projeler geliştirmişlerdir. Projelerde üç ana başlık ön planda tutulmuştur Bu başlıklar; çocuklar ve gençler için güvenli bir ortam ve dijital teknolojilerin bilinçli kullanımını sağlamak, çocukların, ebeveynlerin, eğitmenlerin ve diğer İnternet kullanıcılarının güvenli ve bilinçli İnternet kullanımı kapsamında eğitmek, İnternetteki yasadışı zararlı içerik ve zararlı iletişim kanalları ile mücadeledir.

GİP kapsamında yapılan çalışmalar sonucunda 1999 yılında İnternetteki yasadışı ve zararlı içeriklerle mücadele etmek için "Hotline" ihbar hatları oluşturmak ve bunların birbiri ile koordinasyonunu sağlamak amacıyla Türkiye'nin de üyesi olduğu INHOPE (The İnternet Association of İnternet Hotline Providers) kurulmuştur [88]. INHOPE, günümüzde 43 ülkede faaliyet gösteren 49 ihbar merkezi ile çalışmalarına devam etmekte ve özellikle dünyada hemen her ülkede suç kabul edilen İnternet yoluyla çocukların cinsel istismarı ve ırkçılıkla ilgili yasadışı içeriklerle mücadele etmektedir[85]. INHOPE'un önemli üyelerinden birkaçı Avustralya'dan Avustralya Haberleşme ve Medya Kurumu (ACMA), Fransa'dan Point de Contact, Hollanda'dan Meldpunt Kinderporno ve İngiltere'den İnternet İzleme Kurumu (IWF - İnternet Watch Foundation)'tir [89].

Çocukların çevrimiçi ortamda istismar edilmesinin suç kabul edilmesi konusunda dünya ülkeleri fikir birliği içerisindedir. Bu sebepledir ki, sadece INHOPE değil farklı birçok kurumlar da bu konuda işbirliği içerisinde hareket etmektedir.

INHOPE üyesi bir ihbar merkezinin bulunmadığı ülkelerde ihbarlar, İnterpol vasıtasıyla ilgili ülkenin polis teşkilatına iletilmektedir. Save the Children gibi çocuk haklarını savunan örgütler bu konuda ilgili birimlerle işbirliği içerisinde hareket etmektedir. Çocuk istismarı ile ilgili araçlar ile mücadele etmek ve kolluk kuvvetleri ile işbirliği içerisinde hareket amacıyla geliştirilen Avrupa Birliği Projesi CIRCAMP(Cospol İnternet Related

Child Abusive Material Project), Europol öncülüğünde İngiltere, Norveç, Hollanda, Almanya, Fransa, Danimarka, Belçika, İtalya ve İspanya gibi ülkelerde çevrimiçi ortamda çocuk istismarına yönelik görüntülerin İnternette engellenmesi için mücadele etmektedir [85].

Güvenli İnternet Programı kapsamında 2004 yılında INSAFE (European Safer İnternet Network) ağı İnternetin bilinçli ve güvenli kullanımı çerçevesinde bilinçlendirme faaliyetlerine öncülük etmek amacıyla kurulmuştur. INSAFE, 27'si AB Ülkesi, İzlanda, Norveç, Sırbistan ve Rusya dâhil olmak üzere 31 Güvenli İnternet Merkezi'ni kapsamaktadır[90]. INSAFE kapsamında oluşturulan Güvenli İnternet Merkezleri bilinçlendirme ve yardım merkezlerinden oluşmaktadır. Bilinçlendirme merkezleri İnternet kullanıcılarına, İnternette güvenli nasıl kalacakları yönünde bilgi ve tavsiyeler vermektedir. Ayrıca yardım merkezleri de çocuk ve gençlerin İnternette karşılaştıkları problemlere ilişkin çözüm yöntemleri sunmaktadır. Güvenli İnternet Merkezleri içerisinde aktif çalışmalarını yürüten birkaç merkez olarak Almanya'dan Klicksafe, Belçika'dan Childfocus ve İngiltere'den CEOP ThinkUKnow sayılabilir. Güvenli İnternet merkezleri, bilinçlendirme sitelerinden konferans ve sempozyumlara, öğretmenlerin uygulamaya yönelik eğitim modüllerinden, öğrenciler ve velilere yönelik İnternetin bilinçli ve güvenli kullanımı broşürlerine kadar çeşitli çalışmalar yapmaktadır. Klicksafe tarafından hazırlanmış olan "Klaus Nerede (Wo ist Klaus)" adlı spot film, aralarında Türkiye'nin de bulunduğu birçok ülke diline çevrilmiş ve televizyon kanallarında gösterilmiştir. CEOP tarafından yaş gruplarına göre özelleştirilmiş birçok spot film ve animasyonun yanısıra ebeveynlerin ve eğiticilerin eğitimi için görsel destekli materyaller hazırlanmaktadır. CEOP tarafından 8-10 ile 11-16 yaş grubu çocuklar arasında düzenlenen yarışmalarla çocukların "Önce Düşün Sonra Paylaş" temalı videolar hazırlamaları sağlanmıştır [24].

Güvenli İnternet Programı çerçevesinde 27 Sivil Toplum Örgütü, çocukların daha güvenli İnternet kullanmalarını sağlamak amacıyla ENACSO (European NGO Alliance for Child Safety Online) yapılanmasını oluşturmuşlardır [91].

EU Kids Online, program dâhilinde faaliyetlerini sürdüren diğer bir proje olarak 2006 yılında 25 Avrupa Birliği ülkesinde gerçekleştirilen saha çalışmaları ile başlatılmıştır. Çocukların çevrimiçi ortamda İnternet kullanım alışkanlıklarını ölçen projenin 1. ayağı 2006-2009 yılları arasında gerçekleştirilmiş olup Türkiye'nin de bulunduğu 2. ayağına 9-

16 yaş aralığındaki 25.142 çocuk katılmıştır [49].

2.5.4. Uluslararası Telekomünikasyon Birliği çalışmaları

Uluslararası Telekomünikasyon Birliği (ITU) Uluslararası Siber Güvenlik Ajandası içinde COP (Child Online Protection) girişimi, çocukların çevrimiçi ortamda korunması amacıyla, bu konuda kılavuzluk eden bir girişim olarak başlatılmıştır. Program, 2008'in sonlarında hayata geçirilmiş ve çocukların çevrimiçi ortamda korunmasını amaçlayan ve bu konuda kılavuzluk eden bir girişimdir. ITU tarafından 'Guidelines for Policy Makers on Child Online Protection' raporu 2009 yılında hazırlanmış olup kanun koyuculara, çocukların çevrimiçi ortamındaki faaliyetlerine yönelik;

- Yasadışı içerikler için kolay ve hızlı hareket edebilmek için ulusal bir ihbar hatları oluşturulmalıdır,
- Dünyadaki tüm İnternet aktörlerinin işbirliği içerisinde hareket etmeleri gerekmektedir,
- Filtreleme uygulamaları gibi teknik araç ve donanımların kullanımı önemli olmakla birlikte bu tür araçların bilinçlendirme ve farkındalık aşamasında oynayabilecekleri rol üzerinde çalışılmalıdır,
- Anti virüs yazılımlarının ve güvenlik duvarları uygulamalarının kullanımı teşvik edilmelidir,
- Yasal düzenlemeler yapılarak müstehcenlik ve çocuk istismarı, çocuk aldatma (grooming) konularında yeni yasal düzenlemeler geliştirilmesi esastır,
- Çocuk istismarı konusunda başta INTERPOL olmak üzere işbirliği şarttır ve çevrimiçi ortamdaki çocuk istismarı içerikleri İnternet Servis Sağlayıcıları (ISS) içeriklerin kaldırılması yönünde uyarıldıklarında uyar-kaldır mekanizmasını hemen işletmeleri gerekmektedir.

hususları önerilmiştir [92].

ITU ayrıca hali hazırda sürdürdüğü Guidelınes For Industry On Child Online Protection, Guidelines For Policy Makers On Child Online Protection, Guidelines For Children On Child Online Protection, Guıdelınes For Parents & Educators On Child Online Protection projeleri ile oldukça etkili farkındalık çalışmaları yapmaktadır [92].

2.5.5. Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Teşkilatı çalışmaları

Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Teşkilatı (OECD) çocukların çevrimiçi ortamda korunması ve istismarının önlenmesine yönelik adımlar atılması konusunda 2011 yılında 5 maddeden oluşan bir rapor yayınlamıştır [93]. Bu raporda aşağıda belirtilen hususlara vurgu yapılmıştır;

- Japonya, Kore ve Türkiye gibi ülkelerde İnternet'e dair özel yasal düzenlemelere yapılmış olsa da güvenlik ile ilgili riskleri azaltacak çocuklara özgü bir mevzuatın hiçbir ülkede bulunmadığı vurgulanmıştır.
- Çocukların çevrimiçi ortamda korunmasında ve istismarının önlenmesinde farkındalık ve eğitim çalışmaları önemli olduğu ifade edilmiştir. İnternette çocuklar için güvenli web siteleri oluşturulması ve pozitif içerik sağlanması AB ülkeleri tarafından kabul görmüştür. Almanya 1,5 milyon Euro bütçe ile 3 yıllık dönemi kapsayan çocuklar için yüksek kaliteli ve yenilikçi İnternet içeriğinin oluşturulmasını desteklemiştir.
- Devlet ve ilgili kamu kuruluşları, kolluk kuvvetleri ve sivil toplum ile ilgili özel sektörler arasında konu ile ilgili güçlü bir işbirliği olması gerektiği ifade edilmiştir.
- Çocukların da dâhil edilebileceği (onların bakış açısıyla İnternet, riskleri ve önlemler) seminerler ve forumlar düzenlenmesinin önemli olduğu, bu noktada ailelerin ve eğitimcilerin rolünün çok önemli olduğu vurgulanmıştır.
- Eğitimcilerin eğitiminin önemli olduğu; Avustralya, İngiltere gibi ülkelerde İnternet güvenliği başta olmak konusunda eğitimcilere eğitim verilmiş, Türkiye'de eğitimcilere sadece İnternet güvenliği değil, İnternetin sağlık, psikolojik ve sosyal boyutlarında eğitim verilmiştir.

2.5.6. Dünyada İnternetin bilinçli ve güvenli kullanımına yönelik çalışmalar

Dünyada İnternetin bilinçli ve güvenli kullanımına konusunda farkındalık oluşturmak amacıyla birçok ülke bilinçlendirme çalışmaları yapmaktadır. Avrupa'da bu farkındalık çalışmaları 1999 yılından itibaren uygulamaya konulan Güvenli İnternet Programı kapsamında gerçekleştirilmiştir. Dünyanın diğer bazı ülkelerinde ise devlet ve sivil toplum kuruluşlarının işbirliğine dayanan ve İnternetin güvenli ve bilinçli kullanımına yönelik geliştirilen projelerle yapılmaktadır. Güvenli İnternet Programları kapsamında bazı ülkelerde yürütülen bilinçlendirme ve farkındalık çalışmaları aşağıda sıralanmıştır.

Avustralya

Avustralya'da İnternet güvenliği programı, çevrimiçi riskler konusunda çocukları bilgilendirmek ve eğitmek suretiyle çocukların çevrimiçi ortamda daha bilinçli kullanıcı olmalarını sağlama ve bu şekilde dijital ekonomi içinde yerlerini almalarını sağlamak ve onları bu konuda teşvik etmek amacıyla tasarlanmış bir programdır, Avustralya İletişim ve Medya Kurumu (Australian Communications and Media Authority - ACMA) tarafından geliştirilmiştir [94]. Australian Government Office of the Children's eSafety Commissioner ofisi eSafety İnternet sitesi, Avustralya Hükümetinin sanal-güvenlik programının bir parçası olarak, küçük çocuklar, çocuklar, gençler ve ebeveynlerinin çevrimiçi dünyayı güvenli bir biçimde kullanabilmeleri için etkinlikler, kaynaklar ve uygulamaya yönelik danışma görevi görmektedir. Kullanıcılar bu site üzerinden sanal zorbalık, sosyal ağ siteleri, dolandırıcılık ve yolsuzluk, şifre koruması, virüs ve kötü amaçlı yazılım, istenmeyen kişi ile iletişim ve uygunsuz davranış hakkında bilgi edinme imkanı bulabilmektedirler. eSafety'ın bir diğer işlevi de okullar için eğitim ve kaynaklar, kütüphane çalışanları içinse materyaller sunmaktır. Program kapsamında aşağıdaki konularda çalışmalar yapılmıştır [27].

- Çocukların, ebeveynlerin, öğretmenlerin eriştiği kaynaklar ve bu kaynakların Avustralya'da ücretsiz sağlanması,
- Eğitimciler için Mesleki Gelişim ile ebeveynler ve çocuklar için İnternet Güvenliği Farkındalık Sunumları,
- İnternet ortamında olumsuz deneyimlerle karşılaşan gençler için bir İnternet destek hattı hizmetinin sağlanması,
- Aday öğretmenler için mesleki gelişim programlarının düzenlenmesi,
- Eğitim, uluslararası işbirliği, araştırma, yasal yaptırımlar ve ISS bazında filtreleme gibi hususlarda çalışmaların yapılması.

Bir diğer uygulama, çocukların ve ailelerin güvenli biçimde çevrimiçi olmaları amacıyla tasarlanan "Cybersafety Help Button"dur. Yardım düğmesi, çocuklara ve gençlere sanal güvenlik konularında yardımcı olmak için anında erişim sağlanabilen ve bilgi veren, haftanın yedi günü, günde 24 saat çevrimiçi bir merkezdir. Sanal zorbalık veya hakaret, uygunsuz çevrimiçi davranış veya içerik ile ilgili endişe duyan kullanıcılar, profesyonel bir

danışman ile çevrimiçi sohbet edebilmekte veya telefon görüşmesi yapabilmektedirler [95].

ESafety İnternet sitesi üzerinden uygulanan bir diğer güvenlik uygulaması da ihbar fonksiyonudur. Facebook, MySpace, Twitter ve diğer sosyal ağ sitelerinin sayfalarına, siteye özgü sanal-güvenlik bilgisi içeren doğrudan bağlantılar sağlayan bu özellik, dolandırıcılık, sahtecilik, uygunsuz web siteleri, uygunsuz davranışları ihbar etmek ve Avustralya Polis Teşkilatı ile irtibat sağlamak için bağlantılar da içermektedir [96].

Avusturya

Avusturya'da, güvenli İnternet kullanımı bilgi ve koordinasyon merkezi olarak çalışmalar yürüten Avusturya Güvenli İnternet Merkezi, İnternetin bilinçli, güvenli kullanımı konusunda çalışmalar yapmaktadır. Avusturya bilinçlendirme merkezi olan saferİnternet.at İnternet sitesi üzerinden çocuklara, ebeveynlere ve öğretmenlere İnternet ve diğer iletişim teknolojilerini bilinçli ve etkili kullanma konusunda farkındalık kazandırılmaktadır. saferİnternet.at, bilinçlendirme kampanyaları yürüten, güvenli İnternet kullanımı hakkında bilgi materyalleri sağlayan, etkinlikler düzenleyen, çocuklar için bir yardım hattı oluşturan ve Avrupa İnternet Güvenliği Ağının yanı sıra güvenli İnternet kullanımı alanında Avusturya'da uygulanan tüm projeler ile yakın işbirliği içinde çalışan bir kuruluştur [97**].**

Kamu yetkilileri, sivil toplum örgütleri ve sanayi ile yakın işbirliği içerisinde çalışan saferİnternet.at İnternet sitesi üzerinden verilen hizmetlerden bazıları aşağıda verilmektedir [27];

- Sitede yeni haberler, ipuçları ve gençlerin korunması, gizlilik, sosyal ağ bağlantıları, sanal zorbalık, oyunlar, telif hakları, bilgisayar güvenliği gibi konular hakkında sıkça sorulan soruların cevapları ve bilgiler,
- Öğretmenlere yönelik el kitapları, öğrenciler ve veliler için broşürler,
- Güvenli İnternet etkinliklerinin desteklenmesi ve düzenlenmesi, konuyla ilgili haber bültenleri,
- Yasadışı içeriğin ihbar edilmesi için yardım ve destek hattı, medya için iletişim noktası,
- Eğitim materyalleri,

- İnternet kullanıcıları için sempozyum, çalıştay, eğitimler ve ülke genelinde okul projeleri geliştirmek, düzenli olarak konferanslar ve sempozyumlar,

Avusturya Güvenli İnternet Merkezi, Avusturya Bilinçlendirme Merkezi saferİnternet.at, yardım hattı olan "147 Rat auf Draht" ve "Stopline" destek hattından oluşmaktadır. Avusturya Uygulamalı Telekomünikasyon Enstitüsü (OIAT), Avusturya Bilinçlendirme Merkezi'nin koordinatörüdür. Avusturya İnternet Hizmet Sağlayıcıları Derneği (ISPA) ise konsorsiyum ortağıdır Avusturya'da INHOPE üyesi İnternet içerik ihbar merkezi olarak faaliyet gösteren stopline.at İnternet sitesi kullanıcılara olumsuz içeriklerin ihbar edilmesini sağlamaktadır. Bu ihbar merkezi Avusturya İnternet Servis Sağlayıcılar Birliği tarafından 1998 yılında, Avusturya İçişleri Bakanlığı ile koordineli olarak ISPA Hotline adıyla kurulmuş, 2000 yılında Stopline adını almıştır. Stopline İnternet'teki yasa dışı içeriklerle mücadele kapsamında çocukların cinsel istismarına yönelik içerikler ve Nazi propagandası yapılan içeriklerle ilgili ihbarları kabul etmektedir [98].

Almanya

Almanya da Güvenli İnternet Merkezi, güvenli İnternet programı çerçevesinde finanse edilen projeler 2008 yılında birleştirerek oluşturulmuştur. Güvenli İnternet Merkezi kapsamında, bilinçlendirme ve farkındalık sunan Klicksafe(klicksafe.de)", yardım hattı İnternet-beschwerdestelle.de ile çocuklara yönelik yardım hattı olan jugendschutz.net yer almaktadır. Kliksafe, İnternet ve yeni medya kullanımı, medya okuryazarlığı, İnternetin ve yeni medyaya ilişkin hususların yeterli düzeyde ele alınmasını teşvik etmektedir[99]. Klicksafe, tüm Almanya'da ve Avrupa Topluluğunda kapsamlı bir ağ oluşturma etkinlikleri yürütmektedir. İlgili kuruluşlarca ortak proje olarak yürütülen Klicksafe projesi kapsamında yürütülen faaliyetler aşağıda maddeler halinde sıralanmıştır [27]:

- Klicksafe, Güvenli İnternet Gününe çok sayıda faaliyet ve etkinlikler ile katılmaktadır.
- 2005 yılından itibaren televizyonda "Klaus nerede?" adında farkındalık amaçlı video gösterilmeye başlanmıştır. Bu video, konusu itibari ile kamuoyunun dikkatini çekerek ebeveynler ve eğitimciler arasında farkındalık artmasını sağlamaya katkı sağlamıştır. Devamında Klicksafe TV klibi, "Nerede yaşıyorsun?" hazırlanarak televizyonlarda, sinema salonlarında, web sitelerinde yaygın olarak gösterilmektedir.
- Klicksafe tanıtımı için büyük fuarlarda ve etkinliklerde stant açılmaktadır. Bu kapsamda özellikle de halka açık büyük fuarlarda birçok bireye doğrudan

ulaşılabilmekte, bilgi ve materyal desteği sunmakta ve gelecekte takip edilecek bağlantılarını kurmaktadır.

- Öğretmenlerin ve ebeveynlerin uygulamaya dönük eğitimleri için, Klicksafe çeşitli ortaklarla işbirliği içinde sürekli eğitim ve hedef gruplara bilgilerin ulaştırılması için eğitim modülleri ve kavramları sunmaktadır.
- Gençlik panelleri düzenlenerek Özellikle 14-15 yaş arası gençlerin gerçek hayatları ve sanal hayatları ile ilgili fikirlerin ve deneyimlerin paylaşılması sağlanmaktadır.
- İnternete ilişkin fırsatlar ve riskler üzerine önemli bilgiler ebeveynlere, eğitimcilere ve gençlere Klicksafe web sitesi aracılığıyla özet olarak sunulmaktadır.
- Klicksafe, genel güvenlik konuları, oyunlar, dolandırıcılık, telif hakları veya sohbet ortamları gibi konularında bilgi materyalleri, afişler ve broşürler sunmaktadır.
- Klicksafe bülteni aboneliği ile üyelere düzenli aralıklarla İnternet güvenliği konusunda güncel bilgiler sunulmaktadır.

Alman hükümetinin İnternet içerik ihbar merkezi Jugendschutz 1997 yılında kurulmuş ve 1999 yılında INHOPE'a üye olmuştur. jugendschutz.de adresinden sadece Almanca içerik sunmaktadır. INHOPE ile sıkı bir işbirliği içinde çalışmaktadır. Jugendschutz, çocukların cinsel istismarı içerikleri, çocukların doğrudan erişebildiği yetişkin pornosu, Nazi içerikleri, şiddet içeren oyunlar, cinsel şiddet, intihara yönlendirme ve teşvik ile ilgili ihbarları da kabul etmektedir.

Almanya da Gençleri Koruma Kurulu (YPRT) AB projesi kapsamında 2007 yılında İSS'ler ile içerik filtre üreticilerini bir araya getirerek çocuk ve gençlerin korunmasına teknik çözümler bulmak amacıyla kurulmuştur. Jugendschutz YPRT ile 2007'den bu yana işbirliği içinde çalışmaktadır. Jugendschutz, ebeveynlere yönelik çocukların ve gençlerin İnterneti güvenli kullanımı ile ilgili faydalı bilgiler içermektedir. İnternette sörf, sohbet ve sosyal ağlar konularında detaylı bilgilendirmeler sunmaktadır [98].

<u>İtalya</u>

Avrupa Komisyonu'nun Güvenli İnternet Programı kapsamında İtalya Güvenli İnternet Merkezi kurulmuştur. Merkez, çocuklar, ebeveynler ve öğretmenleri hedef kitle belirlemiştir. 1999 yılından bu yana özellikle genç İnternet kullanıcıları için İnterneti

güvenli bir yer haline getirmek, pozitif içerik konusunda farkındalığı teşvik etmek amacıyla stratejiler geliştirmektedir [100]. Merkez, kurumlar, medya ve bilgi iletişim teknolojileri sektörü ile sürekli iletişim halindedir. Gençlerin kullandığı ve onları doğrudan veya dolaylı olarak etkileyen teknolojik araçlara dair tüm sektörler ile bağlantıdır.

Güçlü bir ulusal paydaşlar ağı, bilinçlendirme merkezini desteklemekte ve anketlerin, eğitsel materyallerin, bilgilerin ve tavsiyelerin yaygınlaştırılmasını sağlamaktadır. İtalya Güvenli İnternet Merkezi tarafından yürütülen faaliyetler;

- İtalyan Bilinçlendirme Merkezi, Güvenli İnternet Günü kutlamalarını koordine etmekte ve geniş bir paydaş kitlesi ile kampanyaları yürütmektedir.
- Çeşitli kurum ve kuruluşlarla işbirliği içinde ebeveynler için hazırlanan cep telefonu sorumlu kullanımına ilişkin yayınların dağıtılması.
- Bilinçlendirme Haftaları kapsamında okullara ve şehir meydanlarına ziyaretler, çocuklar, gençler, sosyal görevliler ve ebeveynler için seminerler düzenlenmesi.
- Bilinçlendirme amaçlı web portalleri oluşturularak yeni medyanın bilinçli kullanımı için farkındalık oluşturma, gençler için yararlı bilgiler ile öğretmen ve ebeveynler için eğitsel materyaller hazırlayıp yayınlanması.
- Gençlik Panelleri düzenleyerek özellikle 14-17 yaş arası gençlerden oluşan gruplara çevrimiçi ve gerçek hayata dair kararlarını alabilme hakkı, imkânı, ortamı ve fırsatı tanınması.
- 2002 yılından bu yana Güvenli İnternet Programı kapsamında ve Avrupa Komisyonu'nun ortak finanse ettiği çalışmalar kapsamında Çocukları Koruyun İtalya, pedo-pornografinin İnternette veya İnternet üzerinden yayılmasını önlemek için doğrudan koordinasyonunu sağladığı "Stop-It" [Dur De!] destek hattı aracılığıyla mücadele edilmesi.

şeklinde sıralanabilir [101].

Rusya

Rusya Güvenli İnternet Merkezi (saferunet.org), Rusya'da çocuklar için güvenli ve sorumlu İnternet kullanımı ve mobil teknolojiler konuları üzerine çalışmalarını sürdüren iki sivil tolum kuruluşu tarafından kurulmuştur. Güvenli İnternet Merkezi, İnternet ve mobil teknolojilerin bilinçli kullanımı konusunda farkındalık oluşturmak amacıyla gençler, ebeveynler, öğretmenlere yönelik içerik paylaşımı yapmaktadır. Merkez, İnternette güvenli

bir ortam yaratmak için etkili araçlar sunmaktadır. Güvenli İnternet Merkezinin yardım hattı, İnternet ve telefon aracılığıyla gençlere ve ebeveynlere danışmanlık ve psikolojik yardım sağlamakta, bu kapsamda hükümet, polis teşkilatı, Rusya'daki İnternet sanayisi ve sivil toplum kuruluşlarıyla iş birliği yapmaktadır. Bunun yanında Güvenli İnternet Merkezi Rusya'nın çeşitli yerlerinde kendi bölgesel ağını geliştirmektedir. Merkezin bölge birimleri, yerel ortaklar tarafından yürütülmektedir ve merkez faaliyetlerini kendi bulundukları bölgelerde yapmaktadırlar. Rusya Güvenli İnternet Merkezi düzenli olarak farkındalık artırmayı sağlayan etkinlikler, kampanyalar ile birlikte gençleri, velileri, öğretmenleri ve karar alıcıları hedefleyen, farkındalık oluşturmayı amaçlayan materyalleri İnternet kullanıcılarına sunmaktadır. Rusya Güvenli İnternet Merkezi'nin gençlerin İnternet kullanımını izlemek ve yasadışı içerik ve tehditlerin farklı tiplerine karşı çevrimiçi tercihlerini ve davranışlarını belirlemeye yönelik etkili araçları vardır. İzleme ve araştırma kuruluşları ile işbirliği içinde Merkez, diğer araştırmacılara ve karar alıcılara güvenli çevrimiçi bir ortam için yardım edecek raporlar yayınlamaktadır. Ayrıca merkez 14 - 17 yaş arasındaki gençlerden oluşan gruplara paneller düzenlemekte ve bu paneller bölgesel olarak yapılandırılmaktadır [27].

İspanya

İspaya'da Güvenli İnternet Merkezi kapsamında İnterneti çocuklar için daha güvenli bir yer haline getirmek ve diğer teknolojik araçlarının güvenli kullanımını teşvik etmek amacıyla Protegeles (protegeles.com) 2002 yılında kurulmuştur. İspanya'da çocuk pornografisi ve diğer yasadışı İnternet içerikleri ihbar destek hattı hizmet vermektedir. İspanyol Bilinçlendirme Merkezi Protegeles, Avrupa INSAFE ağı kapsamında olup temel olarak;

- İnternette çocuk pornografisi ve diğer yasadışı içeriklere karşı mücadele etmek amacıyla yardım hattı,
- Çocuklar, eğitimciler ve ebeveynler için İnternetin güvenli kullanımı için bilinçlendirme kampanyaları ile medyada ve kamuoyunda iletişim ve bilgilendirme kampanyaları,

faaliyetleri üzerine odaklanmıştır [102].

Yukarıda sayılan faaliyetler kapsamında 2004 yılından beri bilinçlendirme merkezi olarak görev yapan Protegeles;

- Bilgilendirme kampanyaları, başta çocuklar olmak üzere, eğitimciler ve ebeveynler için eğitimsel materyallerin yayınlanması,
- İspanyol çocuklarının İnternet ve diğer teknoloji alışkanlıkları hakkında kapsamlı araştırmalar yaparak sonuçları ve olası riskler konusunda ebeveynler ve eğitimcileri bilgilendirmek,
- Görece olarak daha küçük hedef grupları için özel tasarlanmış kampanyaların düzenlenmesi (örneğin İnternetin güvenli kullanımı, cep telefonları veya elektronik oyunlar).
- Güvenli İnternet Günün düzenlenmesi ve tanıtılması,
- Kampanyaların tanıtım materyallerinin ve tanıtım ürünlerinin tasarlanması ve basılması/üretilmesi, özel temalı web sitelerinin geliştirilmesi ve tasarlanması, çocuklara uygun ve güvenli web sitelerinin geliştirilmesi ve tasarlanması (portaldelmenor.es),
- 15-16 yaşlarında gençlerden oluşan gençlik panelleri ile farkındalık oluşturma,
- Yardım ve destek hatları yürütülmesi,

faaliyetlerini gerçekleştirmektedir [27].

Birleşik Krallık (İngiltere)

İngiltere'de Güvenli İnternet Merkezi Uluslararası Çocuk Ağı, Öğrenme için Kuzeybatı Şebekesi ve İnternet İzleme Vakfı (IWF) işbirliğinde kurulmuştur. Merkez, farkındalık merkezi, yardım hattı ve ihbar hattı olmak üzere üç işlevi yerine getirmektedir. Merkez, Yasadışı içeriğe erişimin azaltılması, uygun olduğu yerlerde erişimin sınırlandırılması ile eğitim, farkındalık çalışmalarını sürdürmektedir.

İngiltere Güvenli İnternet Merkezi;

- Güvenli İnternet Günü kutlamalarını koordine etmekte ve geniş bir paydaş kitlesi ile kampanyaları,
- Çocukların medya kullanım araştırmalarına akademik katkı,
- Bilinçlendirme Haftaları kapsamında okullara ziyaretler, çocuklar, gençler, sosyal görevliler ve ebeveynler için seminerler düzenlenmesi,
- Bilinçlendirme amaçlı web portalleri geliştirme,

- Farkındalık oluşturma amacıyla çocuk, ebeveyn ve öğretmenlere yönelik eğitimler verme ve eğitim materyalleri hazırlama,
- Gençlik Panelleri düzenleme,

şeklinde sıralanabilir [102].

İngiltere'de Bilinçlendirme Merkezi kapsamında oluşturulan çocuk ağı, İnternetin çocuklar için güzel ve güvenli bir yer haline getirilmesine yardımcı olmaktadır. Her yaştan çocukla görüşmek için okul ziyaretlerinde bulunmanın yanı sıra; Çocuk Ağı, çocuklar, ebeveynler ve öğretmenler için İnternetin güvenli ve sorumluluk alınarak kullanılmasına ilişkin yardım sağlayan bir dizi ödüllü web sitesi geliştirmiştir. Çocuk Ağı, Güvenli İnternet Merkezinde bir dizi kilit görev üstlenmektedir ve bu görevler kapsamında İngiltere'de Güvenli İnternet Gününün organize edilmesi de yer almaktadır [103].

İngiltere'de İnternet İzleme Vakfı yasadışı çevrimiçi içeriğin, dünyanın herhangi bir yerde yayınlanan çocuklara yönelik cinsel taciz görüntülerinin ve İngiltere'de yayınlanan ve suç teşkil eden müstehcen ve ırkçı nefreti tahrik eden içeriğin ihbar edilmesi ve kaldırılması için yardım hattını işletmektedir. IWF, işletmeciler, polis teşkilatı, hükümet, eğitim sektörü, hayır kurumları, uluslararası ortaklar ile birlikte çalışmalarını sürdürmektedir [27].

Amerika Birleşik Devletleri (ABD)

ABD'de i-SAFE, kar amacı gütmeyen bir kuruluş olup, misyonu İnternet deneyimlerinin güvenli ve sorumluluk içerisinde gerçekleşmesi için eğitim odaklı çalışmalar yapmaktır. Bu kapsamda i-SAFE, İnternette tehlikeli, uygunsuz veya yasadışı davranışlardan kaçınılması hakkında öğrencileri bilgilendirmek için dinamik K-12 müfredatı, ebeveynler için toplumsal destek programları sunmaktadır. i-SAFE, gençlerin Bilgi ve İletişim Teknolojilerini güvenli, sorumlu ve üretken bir biçimde kullanabilmeleri için gençleri eğitmektedir. İlk faaliyete geçmesinden bu yana, i-SAFE İnternet güvenliği eğitimine bakışı değiştirme iddiasında olmuştur. Kişilerin farkındalığı ve İnternette gerçek güvenliğin yazılım filtreleriyle olamayacağını konusunu benimsemek, ancak eğitim ve toplum desteği ile mümkün olabilmektedir. i-SAFE, toplumsal destek ile eğitimi sınıflardan dışarı taşımaktadır. Programların öğrenciler, eğitimciler, ebeveynler, yasa uygulayıcıları ve toplum liderine göre tasarlanmış olması nedeniyle, i-SAFE'de her kesime hitap eden programlar bulunabilmektedir. Bunun yanında i-EBEVEYN programı ise,

velilerin kenetlenerek, çocukları ve kendileri arasındaki "dijital uçurum" arasında bir köprü oluşturmak için tasarlanmıştır [27].

ABD'de İnternetin bilinçli ve güvenli kullanımı konusunda içerik sunan NetSmartz Workshop, çocukların çevrimiçi ve çevrimdışı güvenliği hakkında yaş gruplarına uygun kaynaklar kullanarak eğitim veren, Ulusal Kayıp ve İstismara Uğramış Çocuklar Merkezinin (NCMEC) interaktif, eğitimsel programıdır. Program, 5-17 yaş grubu çocuklar, ebeveynler, veliler, eğitimciler ve yasa uygulayıcıları için tasarlanmıştır. Temel İnternet güvenliği, mobil ortamlar, siber zorbalık, kimlik hırsızlığı gibi konularda içerik barındıran program sayesinde, olası İnternet riskleri hakkında çocukları eğitmek, çevrimiçi ve çevrimdışı riskler hakkında güvendikleri yetişkinlerle sohbet etmeleri, mağduriyet durumunda kendilerini yetişkine ifade etme becerilerini çocuklara kazandırılması amaçlanmaktadır. Bu kapsamda, yaş gruplarına uygun, 3-boyutlu ve web teknolojileri kullanılarak geliştirilen materyaller ile çocuklara İnternette nasıl daha güvenli olabilecekleri öğretilmektedir. Ayrıca yapılan çalıştaylarla çocukların online ortamlarda mağdur olma riskini önlemek ve güvenlik farkındalığını artırmak hedeflenmektedir [104]. Bunun yanında NCMEC programı olan NetSmartz Workshop'un İnternet güvenliği uzmanları tarafından geliştirilen NSTeens.org İnternet sitesi İnternetin güvenli kullanımına yönelik animasyon ve videolar sunmaktadır. Gençlerin online ortamlarda daha güvenli olmaları ve karşılaştıkları sorunlarla ilgili kararlar verebilmeleri için çeşitli içeriklerin yer aldığı İnternet sitesi eğlendirirken eğitmeyi amaçlamaktadır [105].

Malezya

Malezya'da sanal ortamlarda güvenlik ve bilinçlendirme üzerine CyberSAFE, CyberSecurity İnternet siteleri hizmet vermektedir. Bu sitelerin amacı siber güvenlik ve online ortamlarda karşılaşılabilecek tehditler hakkında kamu bilincini ve bilgisini artırmaktır. Herkes için siber güvenlik bilinci girişimi Malezya'nın İnternet kullanıcılarını etkileyen teknolojik ve sosyal konular hakkında kamuoyunun eğitimini ve farkındalığının artması için uyguladıkları bir girişimdir. Özellikle İnternet kullanıcılarının çevrimiçi karşılaştıkları teknolojik ve sosyal konulardaki riskler için kamuoyunda farkındalığı artırmak amacıyla CyberSAFE İnternet sitesi üzerinden ebeveynler, çocuklar, yetişkinler, gençler ve kurumlar için içerikler sunulmaktadır [106].

Malezya Bilim, Teknoloji ve Yenilikler Bakanlığı'nın (MOSTI) sorumluluğu altında, uzmanlığı ulusal İnternet güvenliği olan CyberSecurity Malezya ulusal İnternet güvenliğinden sorumludur. Malezyalı İnternet kullanıcıları için Cyber999 yardım merkezinin çalışmasını yürütmektedir. Bunun yanında , siber güvenlik ve danışmanlık ile destek hizmetleri, bilgi güvenliği programları gibi konularda yürütülen çalışmaları desteklemektedir [107].

Güney Kore

Güney Kore'de KT Kültür Vakfı (ktcf.or.kr) tarafından daha güvenli, güvenilir bir İnternet ortamının oluşturulması için çalışmalar sürdürülmektedir. Bilgi teknolojileri ahlakı kapsamında kampanyalar, reklamlar, eğitim materyalleri gibi çalışmalarla İnternet kullanımının iyileşmesini amaçlamaktadır. KT Kültür Vakfı'nın gerçekleştirdiği faaliyetler genel olarak aşağıda sıralanmıştır [27].

- Sanal şiddet ve İnternet ahlakı ile ilgili araştırma yapmak
- İnternet ahlakı konulu sempozyumları düzenlemek
- Ülke çapında gençlere ve ebeveynlere eğitim için içerikler
- Bilgi teknolojileri ahlakı web sitesi, CEFY (http://www.cefy.org), eğitim materyalleri, eğitim programları ve yarışmalar, öğretmenleri için eğitim programı
- İnternetin olumsuz yönlerini önleyebilmek için reklamlar
- Halka açık Afiş Yarışması, Ulusal sergi turnesi

Kore İnternet Güvenliği Komisyonu (KISCOM), İnternet kullanıcılarının haklarının korunması ve sanal alemde yasadışı ve zararlı bilgilerin yayılmasını önleyebilmek adına gençler için zararlı olabilecek tüm bilgilerin ihbar edilebilmesi için ihbar merkezi kurmuştur. Yasadışı ve Zararlı Bilgiler İhbar Merkezi, İnternet kullanıcıları için sanal alemi ve kullanımını iyileştirebilmek için;

- Yasadışı ve zararlı bilgi ihbarlarını almak ve gerekli işlemleri gerçekleştirmek,
- Yasadışı ve zararlı bilgilerden zarar görenlere danışmanlık sağlamak,
- Sanal-Kontrol topluluğunun çalışmalarını, işlerliliğini yürütmek ve faaliyetlerini desteklemek,
- Yasadışı ve zararlı bilgiler karşısında yerel ve yabancı kurumlarla işbirliği yapmak,

faaliyetlerini sürdürmektedir [27].

2.5.7. Türkiye'de Bilinçli ve Güvenli İnternet kullanımına ilişkin çalışmalar

Türkiye'deki ebeveynler Avrupa'daki ebeveynlerden çok daha düşük oranda İnternet kullanmakta ve bunu çok daha düşük seviyede İnternet kullanım becerisi ile yapmaktadır. Bu kullanım düşüklüğü ve beceri noksanlığından doğabilecek bir sonuç olarak, Türkiye'deki ebeveynler Avrupa ortalamasından yaklaşık %25 daha az etkin gözetim uygulamakta ancak yaklaşık %30 daha fazla sınırlayıcı gözetim yöntemi uygulamaktadır[80]. Türkiye'deki okullarda güvenli İnternet konusunda resmi çalışmalara rastlanmamıştır ancak bazı okullar, Emniyet Genel Müdürlüğü'nden veya Telekomünikasyon İletişim Başkanlığı'ndan destek alarak öğrencilerini bu yönde bilinçlendirmeye çalışmaktadır [80]. Çocukların çevrimiçi ortamda korunumuna ilişkin Türkiye'de yapılan çalışmalar ağırlıklı olarak bilinçlendirme faaliyetleri odaklı yürütülmektedir. Bu konuda, Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu Telekomünikasyon İletişim Başkanlığı (TİB), "İnternetin Bilinçli, Güvenli ve Etkin Kullanımı" konularında çocuk, öğrenci, aile, eğiticiler ve idareciler başta olmak üzere farklı hedef kitlelere yönelik bilinçlendirme seminerleri düzenlemektedir. Kurum tarafından son 2 yıl içerisinde, yaklaşık 21 ilde öğrenciler, ebeveynler, eğiticiler ve idareciler gibi farklı hedef kitlelerine yönelik olarak 300'ye yakın eğitim, seminer, çalıştay ve konferanslar gerçekleştirilmiş ve 40.000'in üzerinde katılımcıya ulaşılmıştır.

5651 sayılı "İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanun" ile İnternet ortamında çocuk ve ailenin korunmasını amaçlayan Bilgi İhbar Merkezi İhbarWeb (ihbarweb.org.tr) TİB bünyesinde kurulmuş ve kanun kapsamında İnternet aktörlerinin sorumlulukları tanımlanmış ve belirlenen katalog suçlar kapsamında suça konu oluşturan içeriğe yönelik erişimi zorlaştırıcı tedbir uygulanmaya başlanmıştır. İhbarWeb, Türkiye'nin tek İnternet ihbar merkezi ve INHOPE'un bir üyesi olarak çocukların cinsel istismarı ile ilgili uluslararası işbirliği çerçevesinde faaliyetlerini sürdürmektedir [108].

Türkiye'de ilk defa 2010 yılında, AB Güvenli İnternet Programı kapsamında desteklenen "Güvenli İnternet Günü (GİG)" kutlamaları BTK ve TİB koordinasyonunda başlamış, alanında uzman ulusal ve uluslararası katılımcılar bir araya gelerek İnternetin bilinçli ve güvenli kullanımı konusunu kamuoyu oluşturmuştur. Bu etkinlikler sonraki yıllarda da BTK'nın katkılarıyla ve İnternet Geliştirme Kurulu'nun desteğiyle sürdürülmüş ve 2013

yılında da Mutlu Çocuklar Derneği ve Gazi Üniversitesi işbirliğiyle gerçekleştirilmiştir.

Bilinçli bir İnternet kullanımının sağlanması ve bu konuda toplumda farkındalık oluşturmak amacıyla TİB tarafından tüm İnternet kullanıcılarına hitap eden Güvenli Web İnternet portalı ile çocuklara hitap eden Güvenli Çocuk İnternet portalı oluşturularak hizmete sunulmuştur.

Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) ile BTK imzaladıkları protokol kapsamında 2013 Hizmet içi Eğitim Planına 3 günlük "İnternetin Bilinçli ve Güvenli Kullanımı" eğitim seminerleri dâhil edilmiştir. Söz konusu seminerlerde FATİH Projesi'nden sorumlu formatör öğretmenlerden oluşan 100'er kişilik 4 grup halinde toplam 400 öğretmene "İnternetin Bilinçli ve Güvenli Kullanımı" konularında eğitim seminerleri verilmiştir. Yine BTK ile Türkiye YEŞİLAY Cemiyeti arasında imzalanan işbirliği protokolü kapsamında 17-19 Ocak 2014 tarihlerinde "Bilinçli İnternet Kullanımı ve Teknoloji Bağımlılığı Çalıştayı" düzenlenmiş olup alanında uzman paydaşlar tarafından çalışmalar gerçekleştirilmiştir.

BTK koordinasyonunda ayrıca "Ailelerin İnternet Algıları ve Eğilimleri" ve "Çocukların Sosyal Paylaşım Sitelerini Kullanım Alışkanlıkları" ile ilgili saha çalışmaları 2010 yılı içerisinde yapılmıştır [108]. Alternatif bir seçenek olan ve zararlı İnternet içeriğini filtreleyen "Güvenli İnternet Hizmeti" ise isteyen her bireysel ve kurumsal İnternet abonesine bir tüketici hakkı olarak, Kasım 2011 tarihi itibari ile ücretsiz olarak tüm İSS'ler tarafından sunulmaya başlanmıştır.

BTK tarafından yine "Güvenli İnternet Kullanımı İçin Tavsiyeler" kitapçığı İngilizce ve Türkçe olarak hazırlanmış olup, bu kitapçık 12 milyon adet bastırılarak 2009-2010 eğitim-öğretim yılında tüm devlet ve özel ilköğretim okullarına gönderilmiştir. 2010 yılında ebeveynlere yönelik olarak "İnternetin Güvenli Kullanımı için Anne-Babalara Öneriler" kitapçığı hazırlanmış ve yine bastırılarak dağıtılmıştır. Gerek sosyal ağların gelişimi gerek İnternette diğer alanlarda yaşanan gelişmelere bağlı olarak Kurum bünyesinde afiş, broşür ve benzeri materyallerin tasarımı, basımı ve dağıtımı sürdürülmektedir.

Mutlu Çocuklar Derneği'nin yürüttüğü "Mutlu Çocuk-Mutlu Aile" Projesi ile çocukların bilinçli bir şekilde bilgi teknolojileri araçlarını kullanmaları ve bu konuda aileler ve öğretmenlerin görev ve sorumlulukları dâhilinde bilinçlendirilmesi amaçlanmıştır. Proje

kapsamında 16 okulda beşer adet olmak üzere toplam 80 adet eğitim semineri verilmiş ve seminer eğitimleri sonunda akademisyen, öğretmen ve velilerle çalıştaylar yapılmıştır[24]. Proje kapsamında, Türkiye'de dijital vatandaşlık algısının ölçümlenmesine ilişkin 8 ilden 20 pilot okul; 1848 çocuk ve genç (ortaokul ve lise) ile 1961 aile üzerinde bir saha çalışması uygulanmıştır [49].

İnternet kullanıcılarının çevrimiçi ortamda bilgilerinin korunması amacıyla Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu (TÜBİTAK) tarafından Bilgi Güvenliği ve Bilgimi Koruyorum portalları hizmete açılmıştır. Bilgi Güvenliği portalında bilgi güvenliği ile ilgili güncel uyarılar, bilgilendirici rehberler ve teknik yazılar yayınlamaktır. Bu projenin bir alt projesi olarak hizmete giren Bilgimi Koruyorum portalında ise bilgisayar ve İnternet kullanıcılarının bilgi güvenliğiyle ilgili doğru kaynaklara etkin ve hızlı bir şekilde erişiminin sağlanması için öğrenme modülü oluşturulmuştur [49].

TBMM tarafından da Bilişim ve İnterneti Araştırma Komisyonu kurulmuş ve ilgili Komisyon 2012 yılı içerisinde çalışmalarını sürdürmüştür. Komisyonun başlıca çalışma alanı İnternetin çocuklar, gençler ve aile yapısı üzerinde olmak üzere sosyal etkilerinin araştırılması olmuş ve geniş içerikli bir rapor hazırlanmıştır [24]. Türkiye'de konu ile ilgili gerçekleştirilen bir diğer etkinlik Dünya Çocuk Hakları Günü münasebetiyle Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü ile UNICEF Türkiye tarafından 21-23 Kasım 2011 tarihlerinde düzenlenen 12. Ulusal Çocuk Forumu'dur. Forumun temel işlevini, "Çocuk ve Gençlerin İnternet ve Bilgi İletişim Teknolojileri Kullanımı" oluşturmuştur [24].

6-7-8 Nisan 2012 tarihlerinde düzenlenen Uluslararası Teknoloji Bağımlılığı Kongresi, alanında ilk olup ülkemizde ve dünyada hızlı bir şekilde yayılan, "teknoloji bağımlılığı" ile ilgili farkındalığı arttırmak, çözümler oluşturmak, önleyici tedbirleri tartışmayı amaçlamıştır [85].

24-25 Nisan 2012 tarihlerinde Türkiye Büyük Millet Meclisi himayesinde Emniyet Genel Müdürlüğü tarafından düzenlenen Uluslararası Risk Altında ve Korunması Gereken Çocuklar Sempozyumu'nun ana temasını "Çocuk ve Bilişim" oluşturmuştur. Sempozyumda İnternette çocuk istismarı, İnternet bağımlılığı ve bilişim teknolojilerinin güvenli ve etkin kullanımı konuları ele alınmıştır. Emniyet Genel Müdürlüğü tarafından da

özellikle çocuk ve gençlere yönelik bilinçlendirme semineri çalışmaları sürdürülmektedir. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ile Gençlik ve Spor Bakanlığı gibi kurumlarca da medya okur-yazarlığı, sosyal medya ve güvenli İnternet gibi konular üzerine çalışmalar ve projeler başlatılmıştır. Ulaştırma Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı, Gençlik ve Spor Bakanlığı, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ve İnternet Geliştirme Kurulu gibi kurum ve kuruluşlarca da çalışmalar yürütülmektedir [85].

2.6. FATİH Projesi

Eğitimde FATİH Projesi ile eğitim ve öğretimde fırsat eşitliğini sağlamak ve okullardaki teknolojiyi iyileştirmek amacıyla Bilişim Teknolojileri araçlarının öğrenme-öğretme sürecinde daha fazla duyu organına hitap edilecek şekilde, derslerde etkin kullanımı için; okulöncesi, ilköğretim ile ortaöğretim düzeyindeki tüm okullardaki dersliklere LCD Panel Etkileşimli Tahta ve İnternet ağ altyapısı sağlanması amaçlanmıştır [109]. Bu proje kapsamında her öğretmene ve her öğrenciye tablet bilgisayar verilmesi planlanmıştır. Proje ile ilgili süreçte öğretim programları BT destekli öğretime uyumlu hale getirilerek eğitsel e-İçerikler oluşturulacaktır. Bu kapsamda Eğitimde FATİH projesi beş ana bileşenden oluşmaktadır. Bunlar:

- Donanım ve Yazılım Altyapısının Sağlanması
- Eğitsel e-İçeriğin Sağlanması ve Yönetilmesi
- Öğretim Programlarında Etkin BT Kullanımı
- Öğretmenlerin Hizmetiçi Eğitimi
- Bilinçli, Güvenli, Yönetilebilir ve Ölçülebilir BT Kullanımının

sağlanmasıdır [109].

BT'nin Bilinçli, Güvenli, Yönetilebilir ve Ölçülebilir Kullanımının sağlanması bileşeni kapsamında, eğitim-öğretim süreçlerinde BT araçlarıyla birlikte İnternetin bilinçli ve güvenli kullanımının sağlanması için gerekli donanım ve yazılım altyapısının kurulması hedeflenmektedir. Okullarda İnternetin güvenli kullanımı konusunda farkındalık oluşturularak, İnternetin güvenli, yararlı ve etkin kullanılması konusunda bilgilendirici makaleler, videolar ve uyarılar, öğretmen, öğrenci ve velilere rehberlik edecek nitelikte oluşturulacak portal yapısı içerisinde yayınlanması hedefler arasındadır [110]. Bu kapsamda Öğretmenlerin, FATİH projesiyle gelen eğitim teknolojilerini derslerinde

verimli bir şekilde kullanabilmeleri ve öğretmenlere dijital eğitim materyalleri sunmak için EBA İnternet sitesi hazırlanmıştır [111]. EBA platformunun amacı; okulda, evde, kısacası ihtiyaç duyulan her yerde bilgi teknolojileri araçlarını kullanarak etkili materyal kullanımını destekleyip teknolojinin eğitime entegrasyonunu sağlamaktır. EBA, sınıf seviyelerine uygun, güvenilir, doğru e-içerikler sunmak için oluşturulmuş ve geliştirilmeye devam etmektedir [112].

EBA, dijital ortamda eğitime katkıda bulunacak tüm öğeleri bir arada toplayan bir dijital çatı görevini üslenmiştir. Yurt ve dünya çapında öğrencilerin kullanımına uygun eğitim teknolojilerini bir araya getirmektedir. Hem devlet yayınlarına hem de özel kuruluşların hazırladığı yayınlara erişim sağlamaktadır. Her geçen gün içeriği genişleyen bir öğretim nesneleri ambarı olan EBA, eğitim siteminde ihtiyaç duyulan bir alana çözüm üretmek için geliştirilmektedir [111].

Ülkemizde İnternetin ve FATİH projesinin her geçen yıl yaygınlaşmasıyla daha fazla kullanıcının İnternet ortamına bağlanması ve iletişim teknolojileri ile İnternet güvenliği konularındaki bilinç eksikliği, artan kullanım oranı ile birlikte her geçen gün daha büyük sorunlara neden olabilecektir.

2.7. İlgili Çalışmalar

İnternetin zararlı içeriklerinden kullanıcıları korunmak ve istenmeyen içeriklerle mücadele kapsamında ülkemizde ve dünyada çeşitli düzenlemeler yapılmıştır. İnternet üzerine yapılan düzenlemeler, İnternetin dinamik yapısı, ülkeden ülkeye farklılık gösteren sosyo-kültürel ve hukuksal yapılardan dolayı sınırlı konulardaki içerikle mücadele çerçevesinde toplanmıştır. Başta çocuk ve gençlerin İnternetin zararlı ve yasadışı içeriklerinden ve İnternet ortamında yapılan faaliyetlerinden korunmaları ve tüm kullanıcıların İnternetin fırsatlarından daha etkin bir şekilde yararlanabilmeleri için ülkemiz ve dünyada çeşitli çalışmalar yapılmış ve yapılmaya devam etmektedir. Akademik kapsamda yapılan çalışmalardan bazılarına aşağıda yer verilmiştir.

Tayvan Milli Eğitim Bakanlığı halktan ve resmi makamlardan gelen İnternet kullanımından kaynaklanan birçok şikayet sonrası 2000 yılında Teacher Awareness of İnternet Safety (TAIS) projesini başlatmıştır. Bu projeyle, İnternetin olası risklerinin

farkını ortaya koyarak ilk ve orta öğretimde eğitim veren öğretmenlerin İnternet konusunda bilinçlendirilmesi amaçlanmıştır [113]. Yapılan çalışmada TAIS projesinin 10 yıl (2000-2009) boyunca gösterdiği gelişmeler ve değişimler değerlendirilmiş ve proje çıktıları sunulmuştur. Ulusal Bilim Konseyi tarafından desteklenen bu projede birçok araştırmacı görev alarak projenin amacını aşağıdaki maddeler halinde belirlemişlerdir.

- Güvenli İnternetin tanımlanması ve öğretmen eğitim programlarının içeriklerinin belirlenmesi
- Güvenli İnternet eğitim programlarının Tayvan ilk, orta ve yüksekokul öğretmenleri için hayata geçirilmesi.
- Öğretmenlerin güvenli, yasal ve etik İnternet kullanımının nasıl olması gerektiği hakkında bilinçlendirilmesi
- Güvenli İnternetin politikacılar ve halk arasında bilinirliğinin arttırılması ve gençler için koruyucu politikalar önerilmesi

Başlatılan proje 3'er yıllık 3 aşamada gerçekleştirilmiştir. Projenin ilk aşamasında proje ile ilgili bilgilerin olduğu e-öğretmen İnternet sayfası hazırlanmış, öğretmenlerin bilinçli ve güvenli İnternet ile ilgili bilgileri ve endişeleri üzerine anketler yapılmış, öğrencilerin İnternet kullanımlarına yönelik araştırmalarla birlikte öğretmenlere yönelik bilinçlendirme kursları verilmiştir.

Projenin ikinci aşamasında e-öğretmen İnternet sitesinin içeriği eğitimsel bilgi içerecek şekilde zenginleştirilmiş, öğrencilerin bilinçli güvenli İnternet ile ilgili bilgileri ve endişeleri üzerine anketler yapılmış, İnternetin bilinçli kullanımı ve güvenli İnternetin tanıtımında daha aktif yöntemler izlenmesi planlanarak okul idarecileri ile birlikte ebeveynler projeye dahil edilmiştir.

Projenin üçüncü aşamasında e-öğretmen sitesi kapsamlı hale getirilerek eğitim programları geliştirilmiş İnternetin bilinçli ve güvenli kullanımı konusunda site üzerinden online kurslar verilerek, broşür tasarlanarak farkındalık oluşturma çalışmaları başlatılmış ve konu okul içinde ve dışında herkesi ilgilendirecek boyut kazanmıştır.

2000 yılında ilk ve orta öğretim öğretmenleri için başlatılan TAIS programı kapsamında İnternetin bilinçli ve güvenli kullanımına yönelik programlar geliştirilmiş, e-öğretmen web sitesi kurulmuştur. Bu web sitesi ile öğretmenler İnternetin güvenli bilinçli kullanımına yönelik önemli bir kaynağa sahip olmuşlardır. TAIS projesi ilk aşamada öğretmenlere

yönelik başlatılan bir proje iken daha sonraki aşamalarda ebeveynleri ve okul idarecilerini de içine alarak genişlemiştir. TAIS kapsamındaki öğretmen eğitim programları eğitim kursları, çalıştaylar ve konferanslar gibi farklı türde programlardan oluşmuştur. E-öğretmen web sitesi de yayına başladığı tarihten itibaren gelişmekte ve siteye yeni içerikler eklenmektedir. TAIS kapsamında yapılan çalışmalar göstermiştir ki; Tayvanlı öğretmenler İnternet çağında büyümemiş olsalar dahi İnternetin genç neslin hayatındaki yeri ve İnternetin gençler üzerindeki sosyal ve psikolojik etkileri konusunda yeteri kadar bilince sahiptirler. Ayrıca öğretmenler öğrencilerin İnterneti bilinçli ve güvenli bir şekilde kullanabilmeleri hususunda daha yararlı olabilmek için kendilerini proje kapsamında eğitmeye çalışmışlardır. TAIS projesinin, öğretmenlere bu önemli bilinci kazandırabildiği için görevini yerine getirdiği söylenebilir [113].

İlköğretim 4, 5 ve 6. Sınıf öğrencileri ile yapılan İnternetin güvenli kullanımı konusunda algı ve davranışları ölçmeye yönelik Valcke, Schellens, Van Keer ve Gerarts (2007) tarafından yapılan başka bir çalışma; bu yaştaki öğrencilerin İnterneti güvensiz kullanımının yüksek düzeyde olduğu, ebeveyn kontrolünün olmadığı durumlarda çeşitli öğrencilerin çeşitli risklerle karşı karşıya olduğu ortaya koymuştur. Araştırmaya katılan öğrencilerin yaklaşık %70'i kişisel bilgilerini başkalarıyla paylaştıkları, çoğunun sanal ortamda tanıştıkları ile tek başlarına buluşabildikleri, uygunsuz içeriğe maruz kaldıkları ve tehdit edildikleri ortaya konmuştur. Çalışmada okulların bilinçli İnternet kullanımı için eylem planları oluşturmalarının ve ailelerin bu konuda eğitilmelerinin önemli olduğuna vurgu yapılmıştır [114].

Benzer şekilde Avrupa Komisyonu tarafından desteklenen Türkiye'nin aralarında bulunduğu 25 Avrupa ülkesinin katılımıyla gerçekleşen Avrupa Çevrim-içi Çocuklar Araştırma Projesi kapsamında Vandoninck, d'Haenens ve Smahel (2014) tarafından 9-16 yaş arası 25.142 çocuk ve bu çocukların ebeveynlerine anket uygulanıp görüşmeler yapılarak çocukların İnternet kullanımı ve İnternet riskleri incelenmiştir. Ankette, pornografi, zorbalık, cinsel içerikli mesaj almak, daha önce tanımadığı kişilerle iletişime geçmek, çevrimiçi görüştüğü kişilerle çevrimdışı görüşmek, kullanıcılar tarafından oluşturulmuş zararlı içerik ve kişisel bilgi istismarı çevrimiçi riskler olarak incelenmiştir. Çalışmadan elde edilen bulgulara göre; Çocukların üçte biri 13 yaş sınırının altında Sosyal ağlarda kullanıcı olduğu ve %42'sinin sosyal paylaşım sitesindeki kişisel bilgilerini herkes açtığı, üçte biri ise bu bilgileri sadece arkadaşları ile paylaştığı anlaşılmaktadır. Çocukların

% 65'i kendilerini açıkça gösteren bir profil resmi kullanmakta, % 59'u hesaplarının güvenlik ayarlarını nasıl değiştireceklerini bilmemekte, %19'u adres bilgilerini, %8'i ise telefon numaralarını bu ortamlarda paylaşmaktadır. Türkiye'de ve Avrupa'da çocukların yaklaşık %13'ü İnternette cinsel içerikli fotoğraf gördüğünü, %12'si cinsel içerikli mesaj aldığını söylemiştir. Türkiye'de 9-16 yaş arasındaki çocukların %14'ü, Avrupa'da 9-16 yaş arasındaki çocukların %25'i tanımadığı kişilerle İnternette görüştüğünü belirtmiştir. EU Kids çalışması sonucunda çocukların İnternet güvenliği konusunda yeterli bilgi ve beceriye sahip olmadıkları ve annelerin İnternet kullanım oranlarının çok düşük olması nedeniyle çocuklarını yeterince desteklemedikleri belirtilmiş ve bu nedenle bilinçlendirmede farklı çözümlerin üretilmesi öneri olarak sunulmuştur [41]. Bu projenin şubat 2014 yılında yayınlanan ön raporunda çevrimiçi riskler hakkında farkındalık oluşturmanın ve gençleri motive etmenin, ebeveyn ve öğretmenlerin bu konuda rehberlik etmesinin önemi vurgulanmıştır [115].

Yukarıda verilen çalışmayı pekiştirecek şekilde Kaşıkcı, Çağıltay, Karakuş, Kurşun ve Ogan (2014) tarafından yapılan diğer bir çalışmada [116], Avrupa Çevrimiçi Çocuklar projesine dahil olan Türkiye ve 23 Avrupa ülkesinin bulguları incelenerek, çocukların ve ebeveynlerinin İnternet kullanımları, çocukların İnternet'teki faaliyetleri, karşılaştıkları riskler ve ebeveynlerin çocuklarının İnternet yaşantıları ile ilgili farkındalıkları raporlanmıştır. Veriler 9–16 yaş arası İnternet kullanan Avrupa çapında 23 ülkeden yaklaşık 23.000 ve Türkiye'den 1018 çocuk ve bir ebeveyni ile yapılan görüşmelerden edinilmiştir. Bu çalışmada çocukların büyük bölümünün İnternet kullanım becerilerinin yeterli olmadığını ve birçok çevrimiçi risklere maruz kaldıklarını göstermektedir. Ayrıca, Türkiye'deki ebeveynlerin İnternet kullanım oranının oldukça düşük olduğu ve çocuklarını İnternet risklerinden uzak tutmayı sağlayacak yeterli bilgiye sahip olmadıkları çalışmanın çıktıları arasındadır. Çalışmada, çocukları muhtemel çevrimiçi risklere karşı bilinçlendirmek amacıyla aile, okul, politika geliştiriciler ve İnternet servis sağlayıcıların alabileceği önlemlere yer verilerek, güvenli İnternet kullanımını sağlamayı amaçlayan web sitelerinin daha çok kullanıcıya ulaşması için bu sitelerin tanıtımında iletişim araçları etkin şekilde kullanılması gerektiği belirtilmiştir [116].

9-16 yaş arasındaki çocuklar üzerinde Livingstone, Kirwil, Ponte ve Staksrud (2014) tarafından yapılan diğer araştırmada, pornografi, siber zorbalık ve şiddet içeriklerinin, İnternette çocukları etkileyen başlıca içerik türlerini oluşturduğu belirtilmiştir.

Bilinçlendirme çalışmalarında ise şiddet içeriklerine verilen önemin pornografi ve siber zorbalığa göre oldukça göz ardı edildiği ve bilinçlendirme çalışmalarının ana çizgisini genellikle pornografi ve P2P ağlarındaki iletişime bağlı siber zorbalık ve sexting vakalarının oluşturduğu vurgulanmıştır. Web 2.0 platformlarında şiddet içeriklerinin oldukça yaygın ve çocukları olumsuz etkileyen bir pozisyonda olduğu görülmektedir. Video paylaşım sitelerinin, şiddet ve pornografik içerik olarak öncelikli araç olduğu görülmektedir. Bununla birlikte, çocukların ve ailelerin video paylaşım siteleri ve diğer web 2.0 platformlarının sunmuş olduğu güvenlik ve filtreleme hizmetlerinin farkında olmadığı, bu kapsamda yapılacak ilerleyen çalışmalarda, çocukları ve gençleri İnternet güvenliğinde daha fazla işin içine katacak çalışmalara ihtiyaç duyulduğu vurgulanmıştır [117].

Valcke, De Wever, Van Keer ve Schellens (2011) yaptıkları çalışmada İnternet risklerinin yapısal bir özetini çıkarmakta ve güvenli İnternet kullanımını arttıracak yaklaşımları özetlemektedir. Uzun dönemli yapılan bu çalışma ile çocukların İnternet kullanımı araştırılmıştır. 10000 çocuk üzerinde yapılan anket çalışmaları ile 2005-2006, 2007-2008 ve 2008-2009 yıllarına ait güvenli İnternet kullanımı trendleri araştırılmış ve güvenli olmayan İnternet kullanımı İndeksi ortaya konulmuştur. 10.000 çocuk üzerinde 2005-2009 yılları baz alınarak İnternet kullanımındaki tehlikeler gözler önüne serilmeye çalışılmıştır. Tehlikeler, iletişim riskleri (contact risks) ve içerik riskleri (conten risks) üzerinde yoğunlaşmıştır. İlk başta bakıldığında, çocukların İnternetteki karşılaştıkları riskler büyük oranlarda olmasa da, belirli bir kitle, İnternetin güvenli olmayan kullanımından etkilenebilmektedir. Ayrıca aile ve eğitimcinin kontrolü artsa da, bu sayı azalmamaktadır Bu çalışmada İnternetin riskleri sınıflandırılmış ve İnternetin bilinçli, güvenli kullanımını yaygınlaştırmak için; Bilinçlendirme Kampanyaları, Filtreleme Yazılımı, Ebeveyn Gözetimi, Okul temelli yaklaşımların yaygınlaştırılmasının önemine vurgu yapılmıştır. Ayrıca İnternetin bilinçli, güvenli kullanımı ile ilgili çalışmalar devamlı olmalı ve her zaman yeni kullanıcıları ve İnternetin değişen yüzünü de göz önünde bulundurarak içerikler sürekli güncellenmelidir. Ebeveyn ve öğretmen kontrolünün azalmasıyla çocuklarda bilinçsiz İnternet kullanımının zamanla artma riskinin olduğu, bu durumun güvensiz İnternet kullanımına yol açacağı öngörülmüştür [79].

Çubukcu ve Bayzan (2013) tarafından yapılan çalışmada, dijital vatandaşlık algısı ve dijital vatandaşlığın dokuz boyutunun İnternetin bilinçli, güvenli ve etkin kullanımı ile

sağlanabileceği üzerinde durulmuştur [49]. Çalışmada, literatürdeki İnternet riskleri; içerik riskleri, temas riskleri ve ticari riskler olmak üzere üç kategoride incelenmektedir. Bu risklerin, bilinçli, güvenli ve etkin İnternet kullanımı konusunda yapılabilecek farkındalık çalışmaları ve gelinen noktada risklerin azaltılmasına yönelik ihtiyaçları karşılayabilecek İnternet düzenlemeleri ile en az düzeye indirgenebilmesi dijital vatandaş olma algısını güçlendireceği belirtilmiştir. Yapılan bu çalışmada, birer dijital vatandaş olan etkin İnternet kullanıcılarına tavsiyeler sunulmakta, Türkiye'de ve dünyada mevcut düzenlemeler irdelenmekte ve bu düzenlemelerin yeni gelişmeler ve ihtiyaçlar doğrultusunda geliştirilmesi için özellikle Türkiye'de atılması gereken adımlardan bahsedilmektedir. Sonuç olarak, dijital vatandaşın çevrimiçi ortamda hak ve sorumlulukları, İnterneti etkin ve doğru kullanabilmesinin yanında ilgili diğer İnternet aktörlerinin de atması gereken adımlar çerçevesinde ele alınarak dijital vatandaşlığın dokuz boyutu, İnternet risklerinin üç boyutu ile eşleştirilerek mevcut durum ve ortaya konması gerekenler bu çalışma kapsamında sunulmaya çalışılmıştır. Ayrıca bundan sonra yapılacak çalışmalarda Türkiye özelinde dünyada dijital vatandaşlık ve İnternetin güvenli kullanımı ile ilgili daha geniş perspektifte gerek hukuksal gerek sosyal mecralarda yapılması gerekenler ve süreç ile ilgili eksiklikler detaylıca incelenerek somut çıktıların ortaya konabileceğine vurgu yapılmıştır [49].

Mert, Bülbül ve Sağıroğlu (2012) tarafından yapılan bir araştırmada İnternette güvenliğin, tamamlanması gereken bir işten öte bilgi, alışkanlık ve süreç olduğu bu sürecin sağlıklı ilerlemesinin eğitimden geçtiği ve eğitim sürecinde öğrenciler, öğretmenler, yöneticiler ve mutlaka veliler yer alması gerektiği vurgulanmıştır [118].

Hanewald (2008) yaptığı çalışmasında, siber zorbalık ve siber güvenliğin hükümetler, eğitim yetkilileri, öğretmenler, veliler ve çocuklar için küresel bir endişe haline geldiğini belirtmektedir. Siber güvenliği artırmak, siber zorbalıktan korunmak için öğretmenlerin bilinçlendirilmesinin ve eğitiminin önemini vurgulamıştır. Çalışmada, bu konuda bilinçlendirme ve eğitimin, öğretmenlere hizmet öncesi ve hizmet içi eğitim programlarında verilmesi gerektiğini belirtilmiştir. Araştırmada ayrıca siber zorbalık ile ilgili sorunların üstesinden gelebilmek için öğretmen eğitimi programlarının önemine değinilmiştir. Bu konuda, özellikle eğitimcilerin siber şiddet ile mücadele etmenin gerekliliğinin farkında olması gerektiği vurgulanmıştır [119].

Çankaya ve Odabaşı (2009) yaptıkları çalışmalarında, çocukların bilgisayar ve İnternet kullanımında ebeveyn denetimleri adlı çalışmalarında, İnternetin çocuklar üzerindeki zararlı etkilerini minimize etmek için alınması gereken önlemleri ve çözüm önerilerini literatüre göre incelemişlerdir. Ebeveynlerin kısıtlayıcı önlemleri almaları için ve çocuklarını bu ortamda karşılaşabilecekleri zararlı içeriklere karşı koruyacak kadar eğitim almaları gerektiği vurgulanmıştır [120] .

Weeden, Cooke ve McVey (2013) 7-12 yaş aralığındaki öğrencilerle yaptıkları araştırmada öğrencilerin erken yaşta sosyal ağ kullanımına başladıklarını belirtmişlerdir. Ayrıca öğrencilerin gizlilik ayarlarını oluşturma, güvenlik risklerini değerlendirme gibi beceriler hakkında bilgi ve eğitim eksikliği olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Erken yaşlarda öğrencilerin sosyal ağlara katılmalarından dolayı, sosyal ağlarda güvenlik ve gizlilik konusunda öğretmenlerin ve ailelerin farkındalıklarının olması gerektiği vurgulamışlardır. Ayrıca gelecekteki araştırmalarda, sosyal ağları kullanan genç kullanıcıların ebeveyn gözetiminin derecesini araştırmak ve genel olarak sosyal ağ üzerinde görüşlerini anlamak için önemli olduğunu belirtmişlerdir [121].

Çocuklara olası İnternet risklerinin öğretilerek, onların bu tür risklerden nasıl korunabileceklerinin irdelendiği Lazarinis (2010) tarafından yapılan çalışmada, İnternetin zararlı içeriklerden çocukları korumanın, onları bu konuda yeterli bir bilgi seviyesine ulaştırmakla mümkün olabileceği ortaya konulmuştur. Bunun gerçekleşmesi için, çevrimiçi risklerin ve bunlardan korunma yolları konusunda hazırlanacak bir listenin araştırmacılar, öğretmenler, veliler, okul yöneticileri ve kütüphaneler tarafından görünür yerlere asılmak suretiyle kullanılmasının etkili olacağı vurgulanmış, bu konuda araştırma projelerinin yapılmasının önemine vurgu yapılmıştır [122].

Bayzan, Korkmaz ve Küçükali (2009) tarafından yapılan çalışmada, İnternet kullanımında karşılaşılabilecek zararlı içerik ve rahatsız edici durumlara karşı İnternetten güvenli bir şekilde faydalanmak ve bu olumsuzluklara karşı toplumda ve özellikle ebeveynlerde yeterli bilişim kültürü olup olmadığını sorgulamak ve aile ve çocukta bilinçli, güvenli İnternet kullanım şuurunun gelişmesine katkıda bulunmak amacıyla Türkiye genelinde 15.670 kişiyle anket yapmışlardır. Yapılan çalışmada çocukları zararlı içerikle karşılaşan ebeveynler bu durumdan sonra uyarma, filtre programı yükleme, kullanım kısıtlama gibi yöntemlerle tedbir alma yolunu izlemiştir. Ayrıca çalışmaya katılan ebeveynlerden %73'ü

zararlı içerikle karşılaştıklarında ne yapmaları hakkında bilgi sahibi olduklarını ifade etmişlerdir. Diğer taraftan zararlı içerikle karşılaşan ebeveynlerin %60 gibi büyük bir çoğunluğu nereye başvuracaklarını bilmediklerini belirtmişlerdir [123].

Bayzan ve Özbilen (2011) yaptıkları çalışmada, Türkiye'de son yıllarda hızla artan İnternet kullanımıyla birlikte önem kazanan İnternetin doğru, güvenli ve etkin kullanımı konusunda yaşanan gelişmeler ve bu bağlamda dünyada ve Türkiye'de gerçekleştirilen bilinçlendirme faaliyetleri incelenmiştir. Ayrıca, bilinçlendirme faaliyetleri kapsamında Türkiye'de İnternetin doğru, güvenli ve etkin kullanımının daha etkili olabilmesi için yapılacak farkındalık çalışmaları konusunda öneriler sunulmuştur. Bu kapsamda çocuklar küçük yaşlardan itibaren bu teknolojiyle tanıştırılıp, bu aşamadan itibaren İnterneti bilinçli kullanmak bir kültür olarak onlara öğretilmeli, toplumun tümüne hitap edecek bilinçlendirme amaçlı kısa filmler hazırlanmalı, sempozyumlar düzenlenmeli ve eğitim müfredatlarının amaç doğrultusunda düzenlenmesi gerektiği öneri olarak verilmiştir [108].

Bayhan (2011) tarafında lise öğrencilerinde İnternet kullanma alışkanlığı ve İnternet bağımlılığı konusunda 1800 öğrenci üzerinde yapılan bir çalışmada, özellikle ebeveyn kontrolü olmayan ya da parçalanmış aile çocuk ve gençlerinde İnternete erişme ve İnternet bağımlılığı oranının fazla olduğu görülmüştür. Bunun nedenin ailedeki otorite eksikliği ve çok daha serbest davranma ortamının buna zemin hazırladığı, ailedeki otorite eksikliği ya da ebeveynlerden birinin eksikliğinin psikolojik yoksunluğa sebebiyet vererek bu yoksunluğun İnternetle doldurulmaya çalışması olduğu görülmüştür. Bu sonuçlar bağlamında, Türkiye'de son beş yıldır ilköğretim 6, 7 ve 8. Sınıflarında seçmeli olarak okutulan "Medya Okur Yazarlığı" dersinin zorunlu hale getirilmesi ve içeriğinin bilinçli İnternet kullanımı bağlamında zenginleştirilerek daha işlevsel hale getirilmesi önerilmiştir [124].

Akbulut (2013) yaptığı çalışmasında, İnternette karşılaşılan risklerle mücadelede yetişkinlere önemli roller düştüğünü, Çocukların İnternet etkinliklerinin yer, zaman, nitelik ve süresini belirli kurallara bağlamak gerektiğini vurgulamıştır. Ayrıca bu çalışmada İnternet'te gerçekleştirilen etkinlikleri çocuklar belli bir yaş ve olgunluğa gelene kadar denetlemek, mümkün olduğunca bu etkinlikleri çocukla birlikte gerçekleştirmek; belli içerik ve web sitelerine erişimi sınırlandırmak için İnternet güvenlik araçlarını kullanmak gibi önlemlere başvurulabileceği belirtilmiştir. Bu tür önlemlerin ailelerin,

eğitimcilerin ve gençlerin karşılıklı işbirliği ile hayata geçirilmesinin çok daha yapıcı ve verimli bir eğitim ve iletişim ortamı yaratacağı sonucuna varılmıştır. Bu çalışmada doğru yaşta, uygun teknolojilerin etkili bir biçimde kullanılabilmesi için hangi yaş grubunun ne tür teknoloji kaynaklı etkilere maruz kaldığı konusunda bilinçlenmeye gereksinim olduğu ortaya konulmuştur [125].

Güney Kore'de 970 ortaokul öğrencisi üzerinde Park ve Hyun (2014) tarafından yapılan çalışmada İnternet okuryazarlığının hem bağımlılık hem akademik başarı üzerinde pozitif etkisinin olduğu görülmüştür. Bunun yanında bu öğrencilerin velileri, çocuklarının, cihazları yoğun kullanmasını, İnternet ve akıllı telefon bağımlısı olmasını istememektedir. Bu çalışmada eğitim-öğretim faaliyetlerinde öğretmenlerin öğrencilerine bağımlılık korkusu yaşamadan İnternet okuryazarlığı dersi vermesi gerekliliği ve bağımlılık konusunda öğrencileri bilinçlendirmeleri sonucuna varılmıştır [126].

Çubukçu (2014) yaptığı çalışmasında, çevrimiçi teknolojilerin kullanımının yaygınlaşmasıyla beraber özellikle çocuk ve gençleri İnternetin çeşitli risklerinden korumak ve çocukların İnternetten doğru ve faydalı bir şekilde yaralanabilmelerini sağlamak için, başta Avrupa Birliği ve ABD bünyesinde 1990'lı yılların sonlarında başlatılan çalışmalar ışığında Türkiye'de atılan ve atılması gereken adımları irdelemiştir. Dijital araçları kullanım yaşının oldukça düşmesiyle birlikte 'dijital yerli' olarak adlandırılan günümüz teknoloji çocuklarının dijital araçları doğru ve etkin kullanabilmeleri için dijital vatandaşlık kavramı ortaya çıkmıştır. Bu kavram çerçevesinde, çocukların çevrimiçi ortamda korunumu ve iyi birer dijital vatandaş olmaları yolunda Türkiye'deki mevcut durum kapsamlı bir dijital vatandaşlık saha çalışması ile analiz edilmiştir. Yapılan bu çalışmanın temel amacı, çocuklarda dijital vatandaşlık algısını, söz konusu saha çalışması ile ölçümleyerek dijital okur-yazar birer nesil yetiştirmek için ortaya konan çalışmalar çerçevesinde neler yapılabileceğini araştırmak ve uygulamaktır. Türkiye'de ve dünyada yapılan çalışmalarda İnternetin bilinçli ve güvenli kullanımına ilişkin yapılan bilinçlendirme faaliyetlerinin eksiklikleri görülmüştür. Bu eksikliklerinin başta dijital vatandaşlık ve dijital okur-yazarlık kavramları çerçevesinde geliştirilecek eğitim içerikleri ve diğer pozitif içeriklerle giderilmeye çalışılması gerekmektedir. Bu kapsamda Türkiye'nin önde gelen bilinçlendirme portallarından Güvenli Web için İnternetin bilinçli ve güvenli kullanımına ilişkin çevrimiçi modüller geliştirilmiştir. FATIH Projesi'nin özellikle eğitsel e-içeriğin sağlanması ile bilinçli, güvenli, yönetilebilir ve ölçülebilir

bilişim teknolojilerinin kullanımı adımlarının gözetilerek birtakım eylemlerin gerçekleştirilmesi gerektiği vurgulanmıştır [85].

Beder (2015) ortaokul öğrencilerinin güvenli İnternet kullanım durumlarının belirlenmesi için 503 öğrenci ile video destekli anket çalışması yapmıştır. Araştırma sonuçlarına göre Öğrencilerin güvenli İnternet kullanımı ile ilgili bilinç düzeylerinin genel olarak yüksek çıktığı, Kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre daha bilinçli hareket ettiği görülmüştür. Ayrıca Öğrencilerin "Telif Hakkı İhlali" ve "Sorun Olabilecek Paylaşımlar" ile ilgili bilinç seviyelerinin düşük olduğu, "Yazılımsal Tehditler" ile ilgili kararsız kaldığı durumlar belirlenmiştir. Ortaokullardaki tüm öğrencilerimizin bilinç seviyelerinin daha yüksek çıkması için, bu araştırmanın sonuçları doğrultusunda çocuklara güvenli İnternet kullanımı ile ilgili bilinçlendirmeye yönelik eğitsel çalışmalar planlanmalı ve yapılmalıdır. Çalışma sonucunda Öğrencilerin bilinçli olmayan davranışlarına yönelik güvenli İnternet kullanım seminerleri düzenlenmeli, güvenli İnternet kullanımı ile ilgili farkındalık oluşturulmalı ve çocukları İnternet ortamındaki tehlikelerden korumak için, İnternetin kullanımını engellemek veya kullanımına kısıtlama getirmek yerine onlara güvenli İnternet kullanım bilinci kazandırılmalı şeklinde öneriler sunulmuştur [127].

3. YÖNTEM

Bu bölümde çalışma gurubu, verilerin toplanması, kullanılan ölçme araçları, geçerlilik ve güvenirlik çalışmaları, verilerin analizinde kullanılan istatistik teknikler, İnternetin bilinçli ve güvenli kullanımına yönelik faaliyet sunan İnternet sitelerinin incelenmesi kriterlerine yer verilmiştir.

3.1. Fatih Projesinde Görevli Eğitici Formatör Öğretmenlerin Bilinçli ve Güvenli İnternet Kullanımına İlişkin Görüşlerinin Alınması

Öğretmen görüşlerinin araştırılmasındaki temel amaç, İnternetin bilinçli kullanımı alanında farkındalık oluşturabilecek web sitesi için bu alanda eğitim almış öğretmen görüşlerinin alınması ve öğretmenlerin görüşleri doğrultusunda İnternet sitesinin içeriğine yönelik çerçeve belirlemektir.

3.1.1. Evren ve örneklem

Ülkemizde İnternetin bilinçli kullanımı konusunda en fazla kitleye hitap eden alanları itibariyle bu alanda sürekli öğretmen, öğrenci ve ebeveynlerle muhatap olan formatör öğretmenlerden "Fatih Projesi, BT ve İnternetin Bilinçli, Güvenli Kullanımı Semineri" kapsamında 6 farklı boyutta 24 saat eğitim alan 400 öğretmen araştırmanın evrenini oluşturmaktadır. Bu seminerler kapsamında öğretmenler "İnternetin bilinçli, güvenli kullanımının sağlık, hukuk, teknik, psikososyal ve eğitim" boyutunu içeren toplam 24 saat hizmet içi eğitim almışlardır. Eğitim sisteminde hizmet içi eğitimin temel amacı, değişen ve gelişen eğitim anlayışı konusunda öğretmenleri bilgilendirmek ve öğretmenlerin bu süreçte etkili ve verimli olabilmeleri için onlara gerekli bilgi, beceri ve davranışları kazandırmak olarak ifade edilebilir [128].

Yapılan eğitim sonrasında eğitim alan öğretmenler görevli oldukları illerde "İnternetin Bilinçli, Güvenli Kullanımı" konusunda öğretmenlere, öğrencilere ve velilere seminerler vermek üzere Milli Eğitim Bakanlığınca görevlendirilmişler ve ankete katılana kadarki zaman zarfında kendi illerinde yaklaşık dört ay süre ile aynı konu üzerine öğretmenlere eğitim vermişlerdir.

Verilerin toplanmasında anket uygulanacak popülasyonun farklı illerde olmasından dolayı İnternet üzerinden geliştirilen yazılımdan yararlanılmıştır. Bu aşamada eğitime katılan formatör öğretmenlerin iletişim adreslerine gerekli bilgilendirme yapılarak belirli bir sürede anketi doldurmaları istenmiştir. Eğitime katılan yaklaşık 400 öğretmenden gönüllülük esasına göre anketi dolduranlar örnek büyüklüğü teşkil etmiştir. Örnek büyüklüğünün tespitinde popülasyon sayısının bilindiği durumda kullanılan $n = \frac{t^2 pq}{d^2}$ ile örnek genişliği hesaplanmıştır. Burada;

t=Belirli serbestlik derecesinde ve saptanan yanılma düzeyinde t tablosundan bulunan teorik değer 29 serbestlik dereceli t=2,045

p= İncelenen olayın görülüş sıklığı (olasılığı)

q= İncelenen olayın görülmeyiş sıklığı (1-p)

d= Olayın görülüş sıklığına göre yapılmada istenen + sapma

Araştırmadan anlamlı sonuç elde etmek için %95 güven düzeyi ve ± %5 hata payı ile araştırmaya katılan 214 öğretmen örneklem dahiline alınarak araştırmanın çalışma grubunu oluşturmuştur.

3.1.2. Araştırma modeli

Araştırmanın amacı doğrultusunda nitel ve nicel verilerin birlikte toplanması amaçlandığından karma yöntem kullanılmıştır. Karma yöntem, nitel ve nicel verilerin tek veya çok aşamalı çalışmalarda birlikte kullanıldığı araştırma yöntemidir. Eğitim araştırmalarında yaygın olarak kullanılan bu yöntemde öncelikle nicel veriler ve sonuçlarıyla araştırma probleminin genel bir resmi çizilir sonrasında toplanan nitel verilerle bu resim açıklanmaya çalışılır [129]. Bu çalışmada önce nicel veriler analiz edilmiş ve daha sonra nitel veriler analiz edilerek nicel boyuttaki verilerle ilişkisi ortaya konularak durum saptaması yapılmıştır. Araştırma kapsamında elde edilen nicel veriler SPSS paket programı ile analiz edilmiş, bulgular tablolar halinde yansıtılarak yorumlanmıştır. Nitel veriler ise içerik analizine tabi tutularak değerlendirilmiş, gerekli durumlarda doğrudan alıntılardan yararlanılmıştır.

3.1.3. Verilerin toplanması

Araştırmada veri toplama aracı olarak demografik bilgiler, İnternet kullanım alışkanlıkları ve İnternetin bilinçli kullanımına yönelik görüşleri kapsayan çoktan seçmeli ve açık uçlu

yoruma dayalı sorulardan oluşan anket geliştirilmiştir. Anket geliştirme ve veri toplama süreci aşağıdaki adımlarda gerçekleşmiştir;

- Anket uygulama yönteminin seçimi,
- Anket formunun araştırmacı tarafından hazırlanması,
- Uzman görüşlerinin alınması ve anketin düzenlenmesi
- Anketin ön testten geçirilmesi ve hataların düzeltilmesi,
- Anketin uygulanması,
- Anketin değerlendirilmesi.

Geliştirilen ankette, demografik bilgiler, İnternet kullanım alışkanlıkları ve İnterneti bilinçli kullanımının artırılmasına kapsamında hizmet sunan İnternet sitesinde bulunması gereken içeriklerle ilgili görüşlerin alınmasına yönelik sorular bulunmaktadır. Görüş kısmındaki sorular seçenekli ve açık uçlu sorulardan oluşturmaktadır. Geliştirilen anket alanla ilgili 9 doktora öğrencisi ve alanda uzman 2 öğretim üyesi tarafından incelemiştir. Öğretim üyeleri Fatih projesinin Rize, Erzincan, Bingöl ve Erzurum'daki uygulamalarını değerlendiren proje grubunda yer almaktadır. Yine 4 bilişim öğretmeni ile bilişsel görüşme yapılmıştır. Görüşülen öğretmenlerden 1'i erkek 3'ü kadındır. Öğretmenlerden ikisinin çalışma deneyimi 1-2 yıl arasında diğer ikisinin 3-5 yıl arasındadır. Öğretmenlerden 3'ü formatörlük deneyimine sahiptir. Görüşülen tüm öğretmenler günlük olarak 3 saatten fazla İnternet kullandıklarını beyan etmişlerdir. Uzman görüşleri doğrultusunda anket yeniden gözden geçirilerek, demografik kısmında 7, İnternet kullanım alışkanlıkları ve İnterneti bilinçli kullanımının artırılmasına yönelik İnternet sitesinde bulunması gereken içeriklerle ilgili görüşlerin alınması kısmında 15 soru olmak üzere toplamda 22 soruluk anket ortaya çıkmıştır. Görüş kısmındaki 15 sorunun 6'sını seçenekli sorular oluştururken 9 tanesini açık uçlu sorular oluşturmaktadır. Anketin uygulamasına pilot uygulama ile başlanmıştır. Anketlerde yer alan sorular çalışma alanına uygulanmadan önce 10 formatör öğretmen ile pilot çalışması yapılmıştır. Pilot uygulama sonrası, bireylerin, bazı çoklu seçeneklerde zorlandıkları ve verilen seçeneklerden etkilenerek bunu açık uçlu sorularda kendi görüşlerine yansıttıkları saptanmıştır. Bu aksaklıklar seçeneklerden esinlenilebilecek açık uçlu soruların yeniden düzenlenmesi ile giderilerek ankete son şekli verilmiştir. Anket uygulaması öncesinde anketin geçerlilik ve güvenilirliği uzman görüşü, pilot uygulama, açık uçlu sorularda nicel verilerin yorumlanması gibi yöntemlerle sağlanmıştır. Verilerin toplanmasında anket uygulanacak popülasyonun farklı illerde olmasından dolayı İnternet

üzerinden geliştirilen yazılımdan yararlanılmıştır.

Verilerin geçerlik güvenirlik analizinde madde toplam korelasyonu, Cronbach alfa katsayısı ve doğrulayıcı faktör analizi (DFA) kullanılmıştır. Öncelikle sürekli değerlerin tanımlayıcı istatistikleri verilmiştir. Tanıtıcı istatistikler gösterilirken (ort±std.sapma) ve Frekans (Yüzde %) olarak belirtilmiştir. Değişkenler normallik, varyansların homojenliği ön şartlarının kontrolü yapıldıktan sonra (Shapiro Wilk ve Levene Testi) değerlendirilmiştir. Kategorik verilerin analizinde ise ki kare ve fisher exact's test yöntemleri kullanılmıştır. Beklenen gözlerin 5'ten küçük olduğu durumlar için Monte Carlo simülasyon yöntemi kullanılmıştır. Anlamlılık düzeyi α=0,05 ve α=0,01 olarak gösterilmiştir. Veriler (SPSS, Chicago IL, Version 17) paket programında değerlendirilmiştir. Nitel analiz için çalışma grubu amaçsal örnekleme yöntemlerinden benzeşik örnekleme yöntemi ile belirlenmiştir. Araştırmada veriler yarı yapılandırılmış görüşme formu ile elde edilmiştir. Katılımcı görüşleri içerik analizi ile analiz edilip, gruplandırılarak açıklanmıştır.

3.1.4. Anketin geçerlilik ve güvenilirlik çalışması

Ankette madde toplam korelasyonu 0,50 değerinden düşük maddeler yoktur. Bu nedenle tüm maddelerin yüksek güvenilirlik değerinde olması nedeniyle hiçbir madde çıkarılmamıştır. Daha sonra anketin güvenilirlik katsayısına bakılmıştır. Güvenilirlik katsayısını hesaplama yolları, değişkenlerin türüne, kaynağına, uygulama sayısına göre farklılık gösterir. Hesaplama yolunun farklılığı, güvenilirlik katsayısının yorumsal anlamını da değiştirir. Güvenilirlik katsayısı, tesadüfi hatalardan arınıklık derecesidir ve ölçme sonuçlarına karışan hata miktarının bilgisini verir. Güvenirlilik, 0 ile +1 arasında değişen değerler almakla birlikte, +1'e yakın değerler alması istenir. Güvenilirlik katsayısının 0,70'den fazla olması istenen bir sonuçtur. Ölçme aracının A ve B bölümlerindeki her bir maddesi kategorik olarak ölçeklendiğinden güvenilirliğe cronbach alfa(α) güvenilirliği, iç tutarlılık anlamında bir güvenilirlik anlamı vardır. Araştırmada kullanılan anketin cronbach alfa(α) katsayısı aşağıdaki Çizelge 3.1'de, faktör analiz sonuçları Çizelge 3.2'de gösterilmiştir.

Çizelge 3.1. Araştırmada kullanılan anketin cronbach alfa(α) katsayısı

	Madde sayısı	Güvenirlilik katsayısı
Uygulamada kullanılan anket	13	0,962

Çizelge 3.2. FATİH projesi kapsamında bilinçli İnternet kullanımının artırılmasına dair öğretmen görüşleri anketi faktör analizi sonuçları

FAKTÖR	Varımax Döndürme Sonucu Faktör Yüklerinin Kareleri Toplamı		
	Toplam	Açıklanan varyans %	Birkimli varyans %
1	7,149	25,533	25,533
2	6,704	23,942	49,475
3	5,531	19,754	69,229

Kaiser-meyer-olkin örneklem yeterliliği:0,962

Bartlett's küresellik testini ki kare değeri 6869,921

Serbestik derecesi 378

p=0,000

Uygulama verilerine göre 3 faktörün bulunduğu ve bu 3 faktörlü ölçme aracı ile ölçülen özelliğin %69,229'unun ölçüldüğü söylenebilir. Sosyal bilimlerde toplam açıklanan varyansın en az % 60 olması yeterlidir. Kaiser-meyer-olkin örneklem yeterliliği istatistiğinin 0,50 üzerinde çıkması verilerin örneklem sayısının yeterli olduğunun bir göstergesidir[130]. Bartlett's küresellik testini ki kare değeri verilerin faktör analizi için uygunluğunu test eder [131]. Oran ne kadar yüksekse veri seti faktör analizi yapmak için o kadar uygundur. Dolayısıyla bu verilerin faktör analizine uygun olduğu söylenebilir($p<0,05$). Genel olarak faktör analizi sonuçlarına ölçme aracının yapı geçerliliğinin sağlandığı söylenebilir.

3.2. İnternetin Bilinçli ve Güvenli Kullanımına Yönelik İçerik Sunan İnternet Sitelerinin İncelenmesi

Yeni teknolojilerin özellikle de İnternetin bilinçli, güvenli kullanılması kapsamında kullanıcıların bilgilendirildiği, bilinçlendirildiği ve bu konuda alınacak önlemler ile birlikte

konu ile ilgili diğer bilgilerin de kullanıcılara sunulduğu İnternet siteleri ülkemizde ve diğer ülkelerde İnternetin yaygınlaşmasına paralel olarak artarak hizmet vermektedir. Bu siteler genel olarak bilgilendirici doküman, eğitim içeriği, kısa film, video, animasyon ve çeşitli diğer içeriklerle İnternetin bilinçli ve güvenli kullanımını teşvik etmekte ve bu konuda farkındalık oluşturmaktadır. İnternetin bilinçli ve güvenli kullanımına yönelik farkındalık çalışmaları Avrupa Komisyonu'nun Güvenli İnternet Programı ile başlatılmıştır. Bu program ile bu konuda yapılacak projeleri, etkinlikleri desteklemek, aynı zamanda sektördeki aktörlerin özdenetim kanallarını ve uluslararası işbirliğini teşvik etmesi amaçlanmıştır. GİP kapsamında 2004 yılında INSAFE ağı İnternetin bilinçli ve güvenli kullanımı çerçevesinde bilinçlendirme faaliyetlerine öncülük etmek amacıyla 31 ülkenin katılımıyla kurulmuştur. 31 ülke bünyesinde kurulan Güvenli İnternet Merkezleri'nin çoğu bilinçlendirme merkezi ve yardım merkezlerinden oluşmaktadır. Bu ülkelerdeki farkındalık merkezleri çocuklara, gençlere, ebeveynlere ve öğretmenlere online ortamda bilinçli ve güvenli İnternet kullanımı için içerikler sunmakta, ayrıca yardım merkezlerine yönlendirme yaparak çocuk ve gençlerin çevrimiçi ortamda karşılaştıkları problemlere ilişkin çözüm yöntemleri sunmaktadır. Bunun yanında Dünyanın diğer bazı ülkelerinde ve ülkemizde de devlet ve sivil toplum kuruluşlarının işbirliğine dayanan İnternetin güvenli ve bilinçli kullanımına yönelik İnternet siteleri bulunmaktadır.

İnternetin bilinçli, güvenli kullanımına yönelik ulusal ve uluslararası düzeyde eğitici içerik sunan İnternet siteleri, içerik sunduğu kullanıcı profilleri, hangi bölümlerden oluştuğu, hangi konulara yer verildiği, bilgilendirme ve bilinçlendirmede izlenen yolların ortaya konulması amacıyla ön incelemeye alınmıştır. Ön inceleme genellikle İnternet sitelerindeki bölümler temelinde yapılarak farklı İnternet sitelerinin benzer şekilde değerlendirilmesi sağlanmıştır. İnternet sitelerinin değerlendirilmesi için FATİH projesinden sorumlu eğitici formatör öğretmenlerin görüşleri ve ön inceleme yapılma aşamasında İnternet sitelerinde ortak bulunan içerikler dikkate alınarak beş ana başlık altında ölçütler oluşturulmuştur. Bu ölçütler; İnternet sitesinin hedef kitlesi, sitede yer alan bölümler, İnternet sitenin sunduğu teknolojik imkanlar, bilinçlendirmeye yönelik içerikler ve içeriklerle ilişkili kaynakların sunulduğu bölümlerdir. Yapılan inceleme ve eğitici formatör öğretmenlerin görüşleri ile birlikte benzer şekilde yapılan araştırma [132] doğrultusunda ölçütler, Çizelge 3.3'de gösterilen alt başlıklarla birlikte toplam 30 kriter ile sınırlı tutulmuş bu ölçütler ve kriterlere ilişkin açıklamalar aşağıda verilmiştir.

Çizelge 3.3. İnternet siteleri değerlendirme kriterleri

1.Hedef kitle (HK)	2.İnternet sitesinde yer alan bölümler (İB):	3.Teknolojik imkanlar (Tİ)	4.Bilinçlendirmeye/ Bilgilendirmeye yönelik bölümler/içerikler (Bİ)	5.Kaynaklar (K)
a. Aile b. Eğitici c. Öğrenci d. Genel	a. Haber b. Oyun c. Video d. Arama e. Sık Sorulan Sorular f. Sözlük g. Sizden gelenler	a. Üyelik b. Sohbet c. E-posta d. Yönetim e. Sosyal Ağ Bağlantısı	a. Güvenlik b. Sosyal Ağlar/ Sohbet c. E-posta d. Bilgisayar oyunları e. Siber zorbalık f. Çocuk İstismarı g. Uygunsuz İçerikler h. Telif Hakları i. Sağlık j. Teknik Bilgiler	a. Eğitim materyali b. Makale c. Web sayfası Önerme d. Afiş/ broşür

1. Hedef kitle(HK) : İncelenen İnternet sitelerinde çocuklar başta olmak üzere aileler ve öğretmenlere yönelik içeriklerin olduğu tespit edilmiştir. Çocuklara yönelik içeriklerin yaş gruplarına göre sınıflandırıldığı görülmektedir. Kriter olarak çocuklar için içerikler öğrenci alt başlığında toplanmıştır. Ayrıca bazı sitelerde ayrım yapmaksızın genel kullanıcılar için içerikler sunulduğu anlaşılmıştır. Yapılan inceleme ve alınan görüşler doğrultusunda hedef kitle inceleme ölçütleri; aile, eğitici, genel ve çocuklar olarak belirlenmiştir. Çocuklar yaş gruplarına göre sınıflandırılmıştır.
   a. Aile: Anne, baba ve diğer ebeveynler
   b. Eğitici: Eğitim kurumlarında çalışan öğretmen ve eğiticiler
   c. Öğrenci: Genel olarak 6-9, 10-12 ve 13-18 yaş grupları
   d. Genel: Toplumun geneli

2. İnternet sitesinde yer alan bölümler(İB): Sunulan içerikler genel olarak aşağıda belirtildiği şekilde sınıflandırılmıştır.
   a. Haber: Bilinçlendirme ve güvenlikle ilgili duyuru ve güncel haberler.
   b. Oyun: Bilinçlendirme ve güvenlikle ilgili oyunlar.
   c. Video: Konularla ilgili kısa filim, animasyon ve çizgi filimler.

d. Arama: Site içi arama
e. Sık Sorulan sorular: Web sayfasında yer alan bazı bilgilerin soru cevap şeklinde sunulması.
f. Sözlük: Konularla ilgili terimlerin açıklamasının bulunduğu bölüm.
g. Sizden gelenler: İnternette güvenlik konularında kullanıcılardan gelen öneriler, karşılaşılan sorunlar, tavsiyeler vb.nin yer aldığı bölüm.

3. Teknolojik imkanlar(Tİ): İncelenen siteler ve alınan görüşler doğrultusunda İnternet sitelerinin kullanıcılara sunduğu teknolojik alt yapı aşağıdaki gibi sınıflandırılmıştır.
   a. Üyelik: Sunulan içerik ve hizmetlerden daha fazla yararlanmak amacıyla üyelik işlemlerinin yapılabildiği bölüm
   b. Sohbet: Kullanıcıların birbirleriyle iletişim kurabildikleri sohbet odaları, forum ortamı vb.
   c. e-Posta: Kullanıcıların web sitesi yöneticileriyle iletişim kurabilmesini sağlayacak iletişim bilgileri.
   d. Yönetim: İçeriklerin farklı seviyedeki kayıtlı kullanıcılar tarafından oluşturulması/güncellenmesi.
   e. Sosyal ağ bağlantısı: Site içeriklerinin sosyal ağlarda kolayca paylaşıma sunulabilmesi.

4. Bilinçlendirmeye / Bilgilendirmeye yönelik bölümler / içerikler(Bİ): Kullanıcılara sunulan içerikler bakımından aşağıdaki şekilde sınıflandırma yapılmıştır.
   a. Güvenlik: BT araçlarının güvenli ve etkin kullanılmasına ilişkin bilgiler ve önerileri içermektedir (Güncelleme, virüs programları, yedekleme vb.)
   b. Sosyal Ağlar/ Sohbet: Paylaşım ortamları(sosyal ağ), sohbet odaları, forum gibi ortamların kullanımı konusunda bilinçlendirme.
   c. E-posta: e-posta kullanımı konusunda bilgilendirme ve bilinçlendirme etkinliklerine yer verilen bölüm.
   d. Bilgisayar oyunları: Bilgisayar ve İnternet üzerinden oyun oynarken dikkat edilmesi gereken konuların yer aldığı bölüm.
   e. Siber zorbalık: Sanal ortamda teknik ya da ilişkisel tarzda uğranılan zararlar ve korunma için yapılması gerekenler.

f. Çocuk istismarı: Sanal ortamdaki çocukların fotoğraf ve bilgilerinin kötü amaçlı kullanımı, bu gibi durumların nasıl önlenebileceği ve bu sorunla nasıl başa çıkılabileceğine ilişkin açıklamaların yer aldığı bölüm.
g. Uygunsuz içerikler: Sanal ortamda uygunsuz içeriklerle karşılaşmayı önlemeye dönük önlemleri içeren bölüm.
h. Telif hakları: İnternet ortamında izinsiz kullanılan yazılım, indirilen müzik, Paylaşım vb. konuların hukuk kuralları çerçevesinde ele alındığı bölüm.
i. Sağlık: Bilgisayarın/İnternetin yanlış ve uzun süre kullanımından kaynaklanan sağlık ve psikolojik sorunlar hakkında bilgi.
j. Teknik Bilgiler: Bilgi teknolojileri ve İnternet hakkında teknik bilgilerin sunulduğu bölüm.
k. Kaynaklar(K): İnternet sitelerinde sunulan kaynak türleri aşağıdaki gibi sınıflandırılmıştır.
l. Eğitim materyali: Öğrenci düzeyine göre bilinçlendirme konusunda öğretmenin işleyeceği ders/derslere ilişkin çalışma sayfaları
m. Makale: İnternetin bilinçli, güvenli kullanımına yönelik araştırmalar
n. Web sayfası önerme: İnternetin bilinçli, güvenli kullanılmasına yönelik diğer web sayfalarının adreslerine yer verilmesi
o. Afiş/broşür: İnternetin bilinçli kullanılmasına yönelik afiş ve broşürler

Ön inceleme aşamasında yukarıdaki kriterlerden genel olarak beş ana başlığı içeren İnternetin bilinçli kullanımına yönelik INSAFE üyesi ülkeler ile diğer bazı ülkelerde ve ülkemizde İnternetin bilinçli ve güvenli kullanımı konusunda farkındalık merkezi şeklinde çalışan, yardım hattı içeren, içeriği güncel, çoğunluğu INSAFE üyesi ülkelerde faaliyet gösteren İnternet sitelerinden Çizelge 3.4‘de verilen 30 adet İnternet sitesi tespit edilerek değerlendirmeye alınmıştır.

Çizelge 3.4’de belirtilen İnternet siteleri, eğitici formatör öğretmenlerin görüşleri ve belirlenen kriterler doğrultusunda incelenerek, bilinçlendirmeye yönelik İnternet sitesinin içeriğinin belirlenmesinde farklı kaynaklardan veri elde edilmesi amaçlanmıştır. İncelenen İnternet sitelerinin INSAFE kapsamında faaliyet sürdüren ilgili kurumlarca geliştirilmiş, test edilmiş, denenmiş ve uzun süreden beri kullanıcılara içerik sunan siteler oldukları dikkate alındığında, incelemeden elde edilen sonuçlar önerilecek model için çok yönlü katkı sağlayacaktır.

Çizelge 3.4. Değerlendirmeye alınan İnternet siteleri

1	http://www.İnternetsanscrainte.fr/	16	http://www.onguardonline.gov/
2	http://www.thinkuknow.co.uk	17	http://www.saferİnternet.org.uk/
3	http://webwewant.eu/	18	http://www.İnternetsafety.ie/
4	http://www.childnet.com/	19	http://www.staysafeonline.org/
5	http://www.klicksafe.de/	20	http://www.safesurfingkids.com/
6	http://staysafeonline.org/	21	http://www.safesurf.com/
7	http://www.fosi.org/	22	http://www.cyberangels.org/
8	http://www.ikeepsafe.org/	23	https://veiligİnternetten.nl/
9	http://cybersmart.gov.au/	24	https://www.saferİnternet.at/
10	http://www.netsmartz.org/	25	http://www.saferİnternet.gr/
11	http://www.wiredsafety.org	26	http://www.safe.si/
12	http://www.connectsafely.org/	27	http://www.centroİnternetsegura.es/
13	http://www.safer-İnternet.net/	28	http://www.Cyberethics.info
14	http://www.saferİnternet.org	29	http://www.safekids.com/
15	http://www.digizen.org/	30	http://guvenliweb.org/

Elde edilecek sonuçlarla, önerilecek modelin ihtiyaçlara uygun ve her kitleye hitap eden içerik barındırması, etkileşimli, kullanımının kolay olması ve kullanıcıların ihtiyaçları doğrultusunda hizmet verilebilmesi için formatör öğretmen görüşlerinin yanında web siteleri incelenmiş ve elde edilen bulgular doğrultusunda önerilecek modelde bu özelliklerin de olması sağlanmıştır.

4. BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde, öğretmen görüşlerinin alınması için hazırlanan anket ve İnternet sitelerinin değerlendirilmesi için oluşturulan kriterler kapsamında İnternet sitelerinin değerlendirilmesinden elde edilen verilerin, uygun nicel ve nitel veri çözümleme yöntemleriyle çözümlenmesinden elde edilen bulgular ve bu bulgular doğrultusunda yapılan yorumlara yer verilmiştir.

4.1. Demografik Bilgiler

Araştırmaya katılan 214 formatör öğretmenin sosyo-demografik özelliklerinin belirlenmesi amacıyla ankette cinsiyet, eğitim durumu ve alanı, çalışma yılı ve formatör öğretmen olarak çalışma yılı, araştırma konusu ile ilgili kaç kez eğitim aldığı ve aldığı eğitimlerin içeriği sorulmuştur.

4.1.1. Katılımcıların cinsiyete göre dağılımları

Araştırmaya katılan öğretmenlerin cinsiyete göre dağılımları Çizelge 4.1'de gösterildiği gibi, %10,3'ü kadın %89,7'si erkektir.

Çizelge 4.1. Katılımcıların cinsiyete göre dağılımları

Cinsiyet	n	%
Kadın	22	10,3
Erkek	192	89,7
Toplam	214	100

4.1.2. Katılımcıların eğitim durumlarına göre dağılımları

Araştırmaya katılan öğretmenlerin %80,84'ü lisans, %17,76'sı yüksek lisans mezunudur. Doktora programından mezun olan sadece 2 öğretmen vardır. Araştırmaya katılan Ön lisans mezunu 1 öğretmen eğitici förmatör olarak görevini sürdürmektedir. Katılımcıların mezuniyetlerine göre dağılımları Çizelge 4.2'de verilmiştir.

Çizelge 4.2. Katılımcıların eğitim durumlarına göre dağılımları

Eğitim Durumu	n	%
Önlisans	1	0,47
Lisans	173	80,84
Yüksek Lisans	38	17,76
Doktora	2	0,93
Toplam	214	100

4.1.3. Katılımcıların branşlarına göre dağılımları

Çizelge 4.3'de görüldüğü gibi araştırmaya katılan öğretmenler branşlarına göre sınıflandırıldığında, öğretmenlerin %58,9'u bilişim teknolojileri, %11,7'si sınıf öğretmenliği, %4,7'si sosyal bilgiler branşlarından mezun olduğu görülmektedir. Araştırmaya katılan öğretmenlerin değişik branşlardan förmataör öğretmen olarak görev yaptıkları anlaşılmaktadır.

Çizelge 4.3. Katılımcıların branşlarına göre dağılımları

Branş	n	%
Bilişim Teknolojileri	126	58,9
Fen ve Teknoloji	8	3,7
Okul Öncesi	1	,5
Matematik	4	1,9
Rehberlik	3	1,4
Yabancı dil	2	,9
Sınıf Öğretmeni	25	11,7
Sosyal Bilgiler	10	4,7
Fizik	4	1,9
Teknoloji tasarım	6	2,8
Kimya	6	2,8
Türk Dili ve Edebiyatı/Türkçe	4	1,9
Diğer	15	7,0
Toplam	214	100

4.1.4. Katılımcıların çalışma yıllarına göre dağılımları

Çalışmaya katılanların Çizelge 4.4'de de görüldüğü gibi %35,98'ı 6-10 yıl, %21,50'si 11-15 yıl, %34,58'ı ise 15 yıl ve üzeri çalıştığı anlaşılmaktadır.

Çizelge 4.4. Katılımcıların çalışma yıllarına göre dağılımları

Çalışma yılı	n	%
1-2 Yıl	1	0,47
3-5 Yıl	16	7,48
6-10 Yıl	77	35,98
11-15 Yıl	46	21,50
15 Yıl Üzeri	74	34,58
Toplam	214	100

4.1.5. Katılımcıların formatör öğretmen olarak çalışma yıllarına göre dağılımları

Çizelge 4.5'de çalışmaya katılanların %26,64'ü 3-5 yıl, %52,80'i 6-10 yıl, %10,75'i ise 11-15 yıl formatör öğretmen olarak çalıştıkları görülmektedir.

Çizelge 4.5. Formatör öğretmen olarak çalışma yıllarına göre dağılımları

Formatör Öğretmen olarak çalışma yılı	n	%
1-2 Yıl	15	7,01
3-5 Yıl	57	26,64
6-10 Yıl	113	52,80
11-15 Yıl	23	10,75
15 Yıl ve üzeri	6	2,80
Toplam	214	100

4.1.6. Katılımcıların İnternetin bilinçli, güvenli kullanımı konusunda hizmet içi eğitime veya seminere katılma durumlarına göre dağılımları

Formatör öğretmenler FATİH projesi ile ilgili bir çok kez hizmet içi eğitim almaktadır. Bu çalışmaya katılan formatör öğretmenler Çizelge 4.6'da verildiği gibi, %64,02'si bir kez, %20,09'u iki kez, %10,75'i ise 5 ve üzerinde İnternetin bilinçli, güvenli kullanımı

konusunda hizmet içi eğitime veya seminere katılmıştır.

Çizelge 4.6. Katılımcıların İnternetin bilinçli, güvenli kullanımı konusunda hizmet içi eğitime veya seminere katılma durumlarına göre dağılımları

İnternetin bilinçli, güvenli kullanımı konusunda kaç kez hizmet içi eğitime veya seminere katıldınız	n	%
1 Kez	137	64,02
2 Kez	43	20,09
3 Kez	8	3,74
4 Kez	3	1,40
5 ve üzeri	23	10,75
Toplam	214	100

4.1.7. Katılımcıların İnternetin bilinçli, güvenli kullanımı kapsamında eğitim aldığı konulara göre dağılımları

Araştırmaya katılanların %18,01'i güvenlik, %16,24'ü psikosoyal, %16,59'u siber zorbalık, %15,97'sı hukuk, %15,44'ü iletişim, %14,91'i 5651 sayılı kanun kapsamında katalog suçlar konusunda eğitim aldığını ifade etmektedir. Bu oranlar Çizelge 4.7'de gösterilmektedir.

Çizelge 4.7. Katılımcıların İnternetin bilinçli, güvenli kullanımı kapsamında eğitim aldığı konulara göre dağılımları

İnternetin bilinçli, güvenli kullanımı kapsamında hangi konularda eğitim aldınız	n*	%
Güvenlik	203	18,01
Sağlık	32	2,84
Psikososyal	183	16,24
Siber zorbalık	187	16,59
Hukuk	180	15,97
İletişim	174	15,44
5651 Sayılı kanun kapsamında katalog suçlar	168	14,91
Toplam	1127	100

*katılımcı birden fazla seçenek işaretleyebilir.

4. 2. Katılımcıların İnternet Kullanım Alışkanlıkları ve Deneyimleri

Araştırmaya katılan formatör öğretmenlerin İnternet kullanım alışkanlıkları ve İnternette karşılaşılan sorunlarla ilgili sorulara verdikleri cevaplar irdelenmiştir. Bu bölümde sorulan sorular seçenekli sorular olup öğretmenler birden fazla seçenek işaretleyebilmişlerdir.

4.2.1. Katılımcıların İnterneti kullanma süreleri

Çizelge 4.8'de çalışmaya katılanların İnternet kullanım oranları görülmektedir. Buna göre öğretmenlerin büyük bir çoğunluğu 3 saatten fazla İnternet kullanmaktadırlar.

Çizelge 4.8. Katılımcıların İnterneti saat bazında kullanma durumlarına göre dağılımları

Günde kaç saat İnternet kullanıyorsunuz?	n	%
30 dk	3	1,40
1 saat	7	3,27
1-2 saat arası	32	14,95
2-3 saat arası	29	13,55
3 saatten fazla	143	66,82
Toplam	214	100

4.2.2. Katılımcıların İnternete bağlanma araçlarına göre dağılımları

Araştırmaya katılanlar Çizelge 4.9'da gösterildiği şekliyle, %14,96'sı kendi masaüstü bilgisayarıyla, %24,44'ü kendi dizüstü bilgisayarıyla, %16,08'ı kendi tabletiyle, %18,70'ı kendi telefonuyla, %22,44'ü diğer aile bireyleri ile ortak kullandığı masaüstü bilgisayarıyla İnternete bağlanmaktadır.

Çizelge 4.9. Katılımcıların İnterneti kullanma araçlarına göre dağılımları

İnternete hangi araçla bağlanıyorsunuz? (Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz).	n*	%
Kendi Masaüstü bilgisayarımla	120	14,96
Kendi Dizüstü bilgisayarımla	196	24,44
Kendi Tabletimle	129	16,08
Kendi Cep telefonumla	150	18,70

Çizelge 4.9. (devam) Katılımcıların İnterneti kullanma araçlarına göre dağılımları

Diğer aile bireyleri ile Ortak kullandığım masaüstü bilgisayarı	180	22,44
İnternet kafe	0	0,00
Oyun konsolları (Play Station 3, PSP), Wii, Xbox vs.)	4	0,50
Televizyon (TV)	23	2,87
Toplam	802	100

*katılımcı birden fazla seçenek işaretleyebilir.

4.2.3. Katılımcıların İnterneti kullanma amaçlarına göre dağılımları

Araştırmaya katılanlara İnterneti hangi amaçla kullandıkları sorulmuştur. Çizelge 4.10'da gösterildiği gibi çalışmaya katılanların %12,87'si okul işleri, %10,44'ü sosyal ağlara katılmak, %13,85'i araştırma yapmak, %13,50'si haberleri takip etmek, %14,13'ü e-posta okumak ve göndermek, %11'i online alışveriş için İnterneti kullanmaktadır.

Çizelge 4.10. Katılımcıların İnterneti kullanma amaçlarına göre dağılımları

İnternet'i hangi amaçlarla kullanıyorsunuz?	n*	%
Okul işleri için	185	12,87
Sosyal ağlara katılmak için	150	10,44
Oyun oynamak için	47	3,27
Araştırma yapmak için	199	13,85
Haberleri takip etmek için	194	13,50
Video paylaşım sitelerine girmek için	98	6,82
E-posta okumak/göndermek için	203	14,13
Online alışveriş için	158	11,00
Müzik ya da film indirmek	72	5,01
Sohbet odasını ziyaret etmek	15	1,04
Anlık ileti göndermek	95	6,61
Diğer	21	1,46
Toplam	1437	100

*katılımcı birden fazla seçenek işaretleyebilir.

Katılımcılar genel olarak İnterneti, araştırma yapmak, posta gönderme/alma, haber okuma, sosyal ağlara katılmak ve çalıştıkları kurumun işlerini yapmak için kullandıkları anlaşılmaktadır.

4.2.4. Katılımcıların öğrencilerinin İnterneti kullanırken yaşanılan sorunlara göre dağılımları

Araştırmaya katılanların öğrencilerinin %12,15'i şiddet ve nefret içeren içeriklere, %13,88'i müstehcen resimlerle karşılaşmaya, %11,65'i kötü sözlere ve rencide edilmeye, %13,88'i şifre çaldırmaya ve %10,91'i hesabının çalınmasına maruz kalmaktadır. Yaşanılan sorunlara ilişkin veriler Çizelge 4.11'de gösterilmektedir.

Çizelge 4.11. Katılımcıların öğrencilerinin İnterneti kullanırken yaşanılan sorunlara göre dağılımları

Öğrencileriniz İnternet kullanırken aşağıda belirtilen sorunlardan hangilerini yaşıyorlar	n*	%
Tehdit alma	66	5,45
Şiddet/nefret içeren içeriklerle karşılaşma	147	12,15
Müstehcen resimlerle karşılaşma	168	13,88
Kötü sözlere maruz kalma, rencide edilme	141	11,65
Şifre çaldırma	168	13,88
Uygunsuz içeriğin mesaj olarak alınması	117	9,67
Hesabının çalınması	132	10,91
Uygunsuz teklif alma	73	6,03
Profilinde kendine ait olmayan paylaşımlar yapılması	124	10,25
Kendine ait paylaşmak istemediği resimlerin paylaşılması	68	5,62
Diğer	6	0,50
Toplam	1210	100

*katılımcı birden fazla seçenek işaretleyebilir.

Çizelge 4.11'den de anlaşıldığı gibi araştırmaya katılan öğretmenlere öğrencilerden gelen şikayetlerin çoğunluğunu şifre veya hesabı çaldırma, müstehcen içerikle karşılaşma, şiddet içeren mesaj veya içerikle karşılaşma, hakaret ve istek dışı paylaşımlar oluşturmaktadır.

4.2.5. Katılımcıların İnternetin "bilinçli ve güvenli" kullanımı konusunda destek alma durumlarına göre dağılımları

Araştırmaya katılan öğretmenlerin %10,92'si öğretmen arkadaşlarından, %25,42'si İnternet üzerinden bilinçli İnternet kullanımını teşvik eden web sitelerinden, %16,39'u

yazılı görsel medyadan İnternetin "bilinçli ve güvenli" kullanımı konusunda destek aldığını ifade etmiştir. Öğretmenlerin destek aldığı ortamlar Çizelge 4.12'de verilmiştir.

Çizelge 4.12. Katılımcıların İnternetin "bilinçli ve güvenli" kullanımı konusunda destek alma durumlarına göre dağılımları

İnternetin "bilinçli ve güvenli" kullanımı konusunda destek alıyor musunuz?	*n**	*%*
Arkadaşlarım	42	8,82
Öğretmen arkadaşlarım	52	10,92
Kendi çocuğum	0	0,00
İnternet üzerinde bilinçli İnternet kullanımını teşvik eden web siteleri	121	25,42
Yazılı Görsel Medya	78	16,39
Sosyal ağlar (Facebook, twitter, Instagram, foursquare, vb)	44	9,24
Televizyon	25	5,25
Video paylaşım siteleri	25	5,25
Kitaplar	35	7,35
Hiç destek almıyorum	31	6,51
Diğer	23	4,83
Toplam	476	100

*katılımcı birden fazla seçenek işaretleyebilir.

Araştırmaya katılan öğretmenlerin büyük çoğunluğu İnternetin bilinçli kullanımı konusunda web sitelerinden destek almaktadır. Web sitelerinden desteği yazılı ve görsel medya izlemektedir.

4.2.6. Katılımcıların İnternetin "bilinçli ve güvenli" kullanımı konusunda kullanıcıları yönlendirdikleri kaynaklar

Katılımcılar İnternetin "bilinçli güvenli" kullanımı konusunda kendilerine danışan kullanıcıları (öğrenci, öğretmen, ebeveyn) daha çok İnternet üzerinden bilgilendirme yapan kaynaklara yönlendirdiği anlaşılmaktadır. Çizelge 4.13'de görüldüğü gibi katılımcıların %28,19'u kullanıcıları İnternet üzerinden sunulan kaynaklara, %17,91'i yazılı ve görsel medyaya, %12,77'si forumlara, %14'ü makale ve kitaplara yönlendirdiklerini beyan etmişlerdir.

Çizelge 4.13. Katılımcıların İnternetin "bilinçli ve güvenli" kullanımı konusunda çevresindekileri yönlendirdikleri kaynaklara göre dağılımları

İnternetin "bilinçli güvenli" kullanımı konusunda çevrenizdekileri(öğrenci, öğretmen, ebeveyn) yönlendirdiğiniz kaynaklar nelerdir?	n*	%
İnternet	170	28,19
Yazılı Görsel Medya	108	17,91
Sosyal Ağlar	62	10,28
Forumlar	77	12,77
Makale/Kitap	83	13,76
Video paylaşım siteleri	36	5,97
Başka bir öğretmen	41	6,80
Diğer	26	4,31
Toplam	603	100

*katılımcı birden fazla seçenek işaretleyebilir.

Çizelge 4.13'e bakıldığında katılımcıların büyük çoğunluğu İnternetin bilinçli kullanımı konusunda kendilerine danışan kullanıcıları bu konuda içeriğe sahip İnternet sitelerine yönlendirmektedir. Kullanıcıları yönlendirdikleri diğer bir kaynak olarak yazılı ve görsel medya ön plana çıkmaktadır.

4.3. İnternetin Bilinçli Kullanımına Yönelik Görüşler

Araştırmaya katılan katılımcılara İnternetin bilinçli kullanımı konusunda açık uçlu sorular sorularak bu konuda görüşleri alınmıştır. Araştırmaya katılanların görüşlerinden elde edilen veriler sınıflandırılarak aşağıda sırlanmamıştır.

4.3.1. İnternetin bilinçli, güvenli kullanımına yönelik görüşler

İnternetin bilinçli, güvenli kullanımı denildiğinde araştırmaya katılan katılımcılara göre önemli konular arasında "ne aradığını bilmek", "güvenlik ve gizlilik", "etik kurallara uygun kullanım", "teknoloji okur-yazarlığı", "yanlış-doğru bilgi ayrımı", "amaca uygunluk" ve "farkındalık" gelmektedir. Katılımcılar özellikle gerçek yaşamla sanal yaşamın ayrımına varmanın öneminden bahsetmişlerdir. Ayrıca katılımcılar, kişisel bilgilerin gizliliğinden ve gizliliğin ne kadar kolay ihlal edilebileceğinden bahsetmişlerdir.

Özellikle İnternet başındayken amacın ne olduğu ve bu amacı gerçekleştirmek için doğru yol ve yöntemlerin kullanımını bilmek gerektiği katılımcılar tarafından belirtilmiştir. Katılımcılar, İnternetin doğru yol ve yöntemlerle kullanılması ve İnternette gizliliğin ancak farkındalık kazanımı ile sağlanabileceğini belirtmişlerdir. Araştırmaya katılan öğretmenlerin görüşleri sınıflandırılarak Çizelge 4.14'de verilmiştir.

Çizelge 4.14. İnternetin bilinçli, güvenli kullanımına ilişkin görüşler

Ne aradığını bilmek, güvenlik, gizlilik	İnternetin gerektiği kadar, yerinde ve risklerini bilerek, korunma tedbirlerini alarak kullanılması. (Katılımcı 54) Öncellikle güvenlik ve daha sonrasında içeriklerin bilinçli seçilmesi. (Katılımcı 68) Profili herkesle paylaşmamak, güvenli şifreler kullanmak, antivirüs yazılımları kullanmak. (Katılımcı 70) Özel bilgilerin korunması, zararlı yazılımlardan korunabilme, İnternet üzerinden tanışılan kişilerin oluşturabileceği tehdit, doğru bilgilere ulaşabilme. (Katılımcı 91) Kişinin kendini sanal ortamda güvende hissetmesi için almaya çalıştığı güvenlik önemleri ve tecrübeler. (Katılımcı 135) Kişisel bilgi bütünlüğü ve gizliliğin yeterince sağlanması, ve güvenilir bilgi kaynaklarına erişim. (Katılımcı 159) İnternette ne yapmak istediğini bilmek amaçsız ve kontrolsüz kullanmamak. (Katılımcı 164)
Etik kullanım	İnternet etik kurallarına uyabilmek, analiz ve sentez yapabilmek, sorgulayabilmek, dijital vatandaş olabilmek. (Katılımcı 116) Özgür ve etik kullanım. (Katılımcı 62)
Teknoloji okur-yazarlığı,	İnsanlarda Teknoloji ve İnternet kullanımı hakkında FARKINDALIK oluşturmak. Teknoloji okur-yazarlığının geliştirilmesi. Uzun yıllar Bilgisayar okur-yazarlığı ile uğraştık. Artık Teknolojinin Bilinçli kullanılması üzerinde çalışmalıyız. Nasıl ki bir "Nükleer Santral" faydalı ise zararları da olabilecektir. Bunların fayda zarar ilişkisi gibi ülkemizde Teknoloji yaygınlaşırken gerekli tedbirlerin de gecikmeden alınması gerekmektedir. (Katılımcı 44)

Çizelge 4.14. (devam) İnternetin bilinçli, güvenli kullanımına ilişkin görüşler

Yanlış/doğru bilgi ayrımı	1 - Girilen sitenin adresinin bilinmesi, 2- O an bulunduğum siteye nereden ve nasıl ulaşıldığının farkında olunması, 3- iyi hazırlanmış her reklam ve ilgi çekici bir biçimde yazılmış her linkine tıklanmaması, 4- yanlış bilgilerin doğru bilgilerden ayırt edilme bilgisine ve yöntemlerine sahip olunması aklıma gelmektedir. (Katılımcı 49)
İnterneti amacına uygun kullanma	İnsanların İnterneti amacına uygun bir şekilde kullanması (Katılımcı 64) Amaca uygun, kendimize ve başkasına zarar vermeden kullanma. (Katılımcı 80) Öncelikle İnternet ortamındaki içeriklerin amacına uygun olarak kullanılması diyebiliriz. Bireyin İnternette geçireceği süreyi verimli geçirmesi açısından İnternette neler yapacağını önceden belirlemeli, amacı dışına çıktığında karşılaşabileceği tehlike. (Katılımcı 152) Öncelikle amacına uygun kullanılması. Kullanım süresini iyi ayarlama. Etik kurallara uyularak kullanılması. (Katılımcı 206)
İnternet risklerine karşı farkındalık	Kişinin İnternet araçlarını kullanarak hedefine en kısa sürede ve en etkili sürüde ulaşması, oluşabilecek tehlikelerin ve tehditlerin farkında olması. (Katılımcı 76) Nerede neler çıkabileceğinin tahmin edilebilmesi, farkındalık. (Katılımcı 79)

4.3.2. İnternetin bilinçli kullanımı konusunda öğrenci, veli ve öğretmenlerin genel olarak edinmeleri gereken bilgi ve becerilere ilişkin görüşler

İnternetin bilinçli kullanımı konusunda öğrenci, veli ve öğretmenlerin genel olarak edinmeleri gereken bilgi ve beceriler araştırmaya katılan öğretmenlere sorularak görüşleri alınmıştır. İnternetin bilinçli kullanılması konusunda öğrenci, veli ve öğretmenlerin genel olarak edinmeleri gereken bilgi ve beceriler araştırmaya katılan öğretmenler tarafından: "teknik olarak gerekli programlar hakkında bilgi sahibi olunması", "İnternet'te bilgi arama yöntemlerini bilme", "gizliliği koruyabilme ve güvenliği sağlayabilme" konularında bilgi sahibi olma, "Sosyal ağların" ve "İnternetin kullanımı" konusunda farkındalık bilgi ve

beceriye sahip olunması şeklinde ifade edilmiştir. Araştırmaya katılan öğretmenlerin ifadeleri sınıflandırılarak Çizelge 4.15'de verilmektedir.

Çizelge 4.15. Öğrenci, veli ve öğretmenlerin genel olarak edinmeleri gereken bilgi ve becerilere ilişkin görüşler.

Gerekli programlar hakkında bilgi sahibi olma (Teknik bilgi)	Neyi nereden en doğru bulacaklarını bilmek (Katılımcı 15) Tuzaklardan haberdar olmalı, korsan yazılımların yol açacağı zararlar hakkında bilgi sahibi olmalı (Katılımcı 35) Güvenlik, lisanslı virüs programlarının kullanılmasını öğrenmeleri (Katılımcı 115) Antivirüs programları, içerik filtreleme yazılımları, (Katılımcı 8)
Bilgi arama yöntemlerini bilme	İlgili linklere tıklamadan önce adresi kontrol etmeleri (Katılımcı 14) İnternette araştırma yapabilme, araştırdığını yorumlayabilme, sanal tehditlerin ve uygunsuz içeriklerin farkında olup önlem alabilme, bu tarz olaylarla karşılaştığında neler yapacağını bilme, bağımlı olmama (Katılımcı 28) Arama yöntem ve tekniklerini bilerek, amaca yönelik ve etik kullanım konularında bilgilendirilmeliler. (Katılımcı 56)
Gizliliği koruyabilme ve güvenliği sağlayabilme	Tanınmayan kişilerle iletişim kurmama. Antivirus programlarını kullanma. Şifrelerin paylaşılmaması. (Katılımcı 16) Güvenli sitelerin hangileri olduğu, medya okuryazarlığı, zararlı içerik ve, online saldırılardan nasıl korunabilecekleri (Katılımcı 23) Güvenlik konularını bilmeleri, şifrelerini kimse ile paylaşmamaları ve yaşlarına uygun sitelere girmeleri (Katılımcı 68) Uzun zaman harcama, kişisel bilgilerin paylaşılması, sosyal paylaşım sitelerinden arkadaş edinme ve güvenme, güvenli olamayan sitelerden alış-.veriş yapılması vb. (Katılımcı 97) Özel bilgilerinin herkesle paylaşılmayacağının farkında olmaları, müstehcen ve erotik sayılabilecek görüntü ve resimleri paylaşmamaları, sosyal ağlarda tanımadıkları insanları arkadaşları olarak eklememeleri varsa bunları engelleyebilecekleri yöntemleri bilmek. (Katılımcı 113) Kişisel bilgilerin çok dikkatli kullanılması lazım. (Katılımcı 148)

Çizelge 4.15. (devam) Öğrenci, veli ve öğretmenlerin genel olarak edinmeleri gereken bilgi ve becerilere ilişkin görüşler.

Sosyal ağların kullanımı	Sosyal ağların kullanımı, girilen sitelerin içerik bilgilendirmeleri ve sahte mail-linkler. (Katılımcı 19) Sosyal ağlarda paylaşım sıkıntıları ve İnternet'te yapılan hiç bir hareketin silinmeyeceğini kavrama. (Katılımcı 35) Öncelikli olarak Bilinçli Sosyal Ağ kullanımı. Sosyal ağlarda yapılan bilinçsiz paylaşımların doğuracağı tehlikelerden haberdar olmaları. Siber zorbalık ve şiddet konularında bilinçli ve çevrelerine saygılı olmaları. Phishing ve diğer tüm siber saldırılardan korunma yollarını öğrenmeleri. Zararlı yazılımlardan korunma yollarını öğrenmeleri. (Katılımcı 103)
İnternet kullanım eğitimi ve bilgilendirme	İnternet insanlar için vazgeçilmez bir obje haline geldiği günümüzde öğrencilerin sürekli İnternet ile iç içe olduğunu göz önünde bulundurursak, öğrencilere öncelikle İnterneti nasıl kullanacakları, İnternet üzerinden gelebilecek tehlikeleri ve İnternette karşılaşılan sorunları bilmeli. (Katılımcı 47) Öğretmenler, okul yöneticileri ve veliler acilen bu konuda eğitilmeli, öğrenciler kimlerden destek alabileceklerini bilmeli (Katılımcı 48) Temel bilgisayar eğitimi, sosyal ağlar ve paylaşım ortamlarında karşılaşabilecekleri konularda eğitim. Upload yada download etkinliklerinin yasal sınırları konusunda bilgilendirme. Kişisel bilgilerini koruyabilmeleri konusunda eğitim. (Katılımcı 159) İnterneti bilinçli kullanmanın ne demek olduğu konusunda ve yaşanılan bir problemde nerelere ve kimlere başvurmaları gerektiği konusunda bilgilendirilmeleri gerekmektedir. (Katılımcı 49) Zararları konusunda bilinçlenmeleri, yararlı kullanım konusunda eğitilmeleri (Katılımcı 125) Aslında bu bilgi ve beceriler iyi bir insan profili gerektiriyor. İyi insan yetiştirmek de eğitimle olur. Bilişim alanında eğitimin ilk, orta ve lisede zorunlu ders halinde verilmesi ve sınavlarda bunlarla ilgili soruların sorulması gerekir. (Katılımcı 188)

4.3.3. İnternetin bilinçli kullanımı konusunda en fazla yardıma ihtiyaç duyulan konulara yönelik görüşler

Araştırmaya katılan öğretmelere, öğrenciler ve veliler İnternetin bilinçli kullanımı konusundaki eksikliklerinden dolayı yaşadıkları problemlerle ilgili hangi konularda (sosyal, psikolojik ve teknik anlamda) en fazla yardıma ihtiyaç duydukları sorulmuştur. Araştırmaya katılan öğretmenler, öğrenci ve velilerin İnternetin bilinçli kullanımı konusundaki bilgi yetersizliğinden dolayı yaşadıkları problemlerle ilgili "başvuru merciini" bilmedikleri ve bu konuda kendilerine şıkça danışıldığını ifade etmektedirler. Ayrıca öğretmenler, kullanıcıların "güvenliğin ve gizliliğin ortadan kalktığı durumlarda" ve "yaşanan teknik aksaklıklarda" yardıma ihtiyaç duyduklarını belirtmişlerdir. Araştırmaya katılan öğretmenlerin görüşleri sınıflandırılarak Çizelge 4.16'da belirtilmiştir.

Çizelge 4.16. Yardıma ihtiyaç duyulan konular.

Başvuru mercii	Yaşanan problemler karşısında destek alabilecekleri yerleri ve ne yapmaları gerektiğini bilmemeleri (Katılımcı 27) Başlarına bir olay geldiğinde nereye başvuracaklarını soruyorlar. Birde yapılanın bir suç olduğunun bilmiyorlar. (Katılımcı 162)
Çocuklar tarafından kandırılma	Hesap ayarları ve güvenlik önlemlerinin neler olduğunu ve sanal saldılar da ne yapacaklarını bilmemeleri (Katılımcı 17) Zararlı içeriğe maruz kaldıktan sonra ne yapacaklarını nasıl davranacaklarını bilememeleri, net güvenliğini nasıl sağlayacaklarını bilememeleri. (Katılımcı 23) Koruma programlarını tanımamaları ve özelliklerini tam olarak nasıl kullanabilecekleri konusunda yeterli teknik bilgiye sahip olmamaları, hangi tür virüs programını kullanacakları konusunda yeterli bilgiye sahip değiller. Virüs bulaştığında bununla nasıl baş edebileceklerini bilememek.(Katılımcı 113) Şifre çaldırma ve profillerine virüs bulaşması (Katılımcı 139) Sanal dolandırıcılık, uygun olmayan içerik ve pornografik görüntülerle karşılaşmaları konularında yardıma ihtiyaç duymaktadırlar. (Katılımcı 171)

Çizelge 4.16. (devam) Yardıma ihtiyaç duyulan konular.

Teknik yardım destek	Daha çok teknik anlamda sorunlarda yardıma ihtiyaç duyup yardım talebinde bulunuyorlar fakat farkında olmadıkları sosyal ve psikolojik sorunları mevcut (Katılımcı 21) Genelde teknik bilgileri yetersiz. Çoğunlukla öğrenciler velilerden çok daha iyi birer İnternet kullanıcısı (Katılımcı 78) En fazla ihtiyaç duyulan konu teknik destektir. Bilişim teknolojilerinin kullanılarak yaşayabileceği sorunların farkında olunması ve bu sorunlarla karşılaşmamak için hangi yol ve yöntemlerin kullanılması gerektiğinin bilinmesine ihtiyaç duyulacağını düşünüyorum. (Katılımcı 49) Teknik anlamda arızalar, virüsler ve İnternet bağlantı sorunları için yardım istiyorlar. Genel olarak İnternette de siber ilişki ve cinsellik içeren sitelerin çokluğundan ve engellenememesinden dolayı yardım istiyorlar.(Katılımcı 178)
Bilgilendirme ve bilinçlendirme	İnterneti ve bilgisayarı çocuklarına ne şekilde kullandıracaklarını pek bilememektedirler. Ne kadar zaman ayırmak, hangi programların kullanımına izin vermek, İnternette sosyal medyada ne kadar zaman geçirmek vb. ailelerin ve kişilerin bu konuda bilgi detaylı sahibi olmaları gerekmektedir. (Katılımcı 44) İnterneti yoğun olarak kullanan bir genç nesle karşın, İnternet cahili diyebileceğimiz bir profilde velilere sahibiz. Bu profildeki velilerimizin çocuklarının kontrolünü / denetimini yapmaları çok zor. Velilerin bilinçlendirilmesi gerekir. Velileri bilinçlendirmek için eğitime çağırmak güç iştir. Fatih projesi kapsamında öğrencinin tablet bilgisayar alabilmesi için Öğrenci velisinin bilinçli güvenli İnternet kullanımı semineri alması şart olsun. Bu eğitim yüz yüze olmalıdır. Uzaktan eğitim metodu ile yapılacak bilinçlendirme eğitimini veli yerine yine çocuğu sisteme girip eğitim aşamalarını tamamlayacaktır. Bu zorunluluk sayesinde velilerimizi hızlı bir şekilde bilinçlendirebiliriz. (Katılımcı 45)
Siber zorbalık	Siber zorbalık, uygunsuz içerik engelleme, güvenli İnternet kullanılması. (Katılımcı 74) Siber zorbalık, güvenlik, sosyal medyada rahatsız edilme konularında. (Katılımcı 164)

4.3.4. Katılımcıların FATİH projesi kapsamında İnternetin bilinçli kullanımını artırmak için yapılması gereken çalışmalara ilişkin görüşleri

Fatih projesinin 5. bileşeni olan "Bilinçli, Güvenli, Yönetilebilir ve Ölçülebilir BT Kullanımı" kapsamında öğrenci ve velilerin İnternetin bilinçli kullanımını artırmak ve bu konuda farkındalık oluşturmak için katılımcıların verdiği cevaplar sınıflandırılarak Çizelge 4.17'de verilmiştir. Çalışmaya katılan öğretmenlerin %19'u İnternet sitesi hazırlanmalı, %23'ü kamu spotu hazırlanmalı, %22'si videolar olmalı, %18'i ise online dokümanlar ve sunumlar hazırlanmalı seçeneklerini işaretlemişlerdir.

Çizelge 4.17. Katılımcıların FATİH projesi kapsamında öğrenci ve velilerin İnterneti bilinçli kullanımını artırmak için yapılması gereken çalışmalara göre dağılımları

Fatih projesinin 5. bileşeni olan "bilinçli, güvenli, yönetilebilir ve ölçülebilir BT kullanımı" kapsamında öğrenci ve velilerin İnterneti bilinçli kullanımını artırmak ve bu konuda farkındalık oluşturmak için sizce ne tür çalışmalar yapılmalıdır?	n*	%
İnternet sitesi hazırlanmalı	151	18,60
Kamu spotları hazırlanmalı	184	22,66
Videolar olmalı	179	22,04
Online dokümanlar olmalı	149	18,35
Sunumlar hazırlanmalı	149	18,35
Toplam	812	100

*katılımcı birden fazla seçenek işaretleyebilir.

Katılımcılar deneyimlerine dayanarak verdikleri cevaplarda İnternet sitesiyle birlikte kamu spotu, eğitici video ve online dokümanların alanda çözüm olabileceğini belirtmişlerdir.

4.4. İnternet Sitesi İçeriklerine İlişkin Görüşler

Çalışmanın bu kısımda İnternetin bilinçli, güvenli kullanımına yönelik hizmet sunacak İnternet sitesi içeriklerine yönelik öğretmen görüşleri alınmıştır. Araştırmaya katılanlara yöneltilen soruların büyük çoğunluğu açık uçlu sorulardan oluşturulup öğretmenlerin görüşleri alınmıştır.

4.4.1. İnternet sitesinde bulunması gereken kaynaklara ilişkin görüşler

Araştırmaya katılanlara, öğrenci ve velilere yönelik İnternetin bilinçli kullanmaları konusunda hizmet sunan İnternet sitesinde ne tür kaynakların olması gerektiği sorulmuştur. İnternet sitesinde Çizelge 4.18'de verildiği şekliyle, araştırmaya katılanlardan %12'si bilgilendirici dokümanların olmasını, %14'ü interaktif ortamların olmasını, %16'sı vidoların olmasını, %13'ü poster ve karikatürlerin olmasını, %12'si sıkça sorulan soruların olmasını, %15'i eğitici materyallerin olması gerektiğini belirtmişlerdir.

Çizelge 4.18. İnternet sitesinde olması gereken kaynaklara göre dağılımları

Sizce öğrenci ve velilerin İnterneti bilinçli kullanmalarına yönelik İnternet sitesinde ne tür kaynakların olması gerekir?	n	%
Bilgilendirici dokümanlar	140	12,07
İnteraktif ortam	159	14,71
Forumlar	119	10,26
Videolar	180	15,52
Poster, Karikatür	153	13,19
Tartışma grupları	101	8,71
Sıkça sorulan sorular	137	11,81
Eğitici Materyaller	171	14,74
Toplam	1160	100

*katılımcı birden fazla seçenek işaretleyebilir.

4.4.2. Bilinçlendirmeye yönelik İnternet sitesinde bulunması gereken temel bölümlere ilişkin görüşler

Araştırmaya katılanlar, oluşturulacak web sitesinde konular açısından genel olarak "bilgi ve destek alma", "suç unsurlarının açıklanması", "bilinçlendirmeye yönelik konular" ve "sosyal ağ kullanımı" gibi temel bölümlerin yer alması gerektiğini belirtmişlerdir. Bu bölümlerin ayrıca interaktif olması gerektiğini, gerektiğinde sorular sorulup cevap alınabileceği şekilde tasarlanması gerektiğini belirtmişlerdir. Web sayfasının işin uzmanı olan kişilerce tasarlanması gerektiğini belirtmişlerdir. Suçların ve yaptırımları konusunda özellikle bilgilenmek istemektedirler. Güvenliğin sağlanması ve gizliliğin korunmasına yönelik eğitici materyallerin bulunması gerektiğini vurgulamışlardır. Özellikle yaş grubuna

göre farklı temel konu bölümleri olabileceği belirtmişlerdir. Araştırmaya katılanların görüşleri Çizelge 4.19'da verilmiştir.

Çizelge 4.19. İnternet sitesinde olması gereken temel bölümlere ilişkin görüşler

Bilgi ve destek alma	İnternetin bilinçli ve güvenli konuları hakkında bilgi veren alanların yanında web sayfasına girenlerin bilgi paylaşabileceği ve sorunları sorabileceği bir alan olmalı, işin uzmanlarının gerektiğinde sorularla ilgili gerekli yönlendirmeyi yapabileceği bir alanın olması gerekir. (Katılımcı 27) Teknoloji hakkında hiç bilgisi olmayanlar, az bilgisi olanlar vb. sıralama yapılarak kategori oluşturulmalı. Teknolojik bütün cihazların oluşturulduğu bir yapıda bu cihazlar hakkında kısa bilgiler verilerek kişilerin bu cihazların kullanımında dikkat etmesi gereken hususlar açıklanabilir. (Katılımcı 44) Örnek olaylar olabilir, İnternette kötü niyetli kişilerin yapabilecekleri konusunda bilgilendirme olmalı (Katılımcı 67) Örnek olaylar, bilişim suçları ve yaptırımları, suça maruz kaldıklarında izlemeleri gereken hukuk süreci, gerektiği kadar kullanma bilinci ve aşırı kullanımın sağlık ve psikososyal sonuçları, bilgiye ulaşma ve edindikleri bilginin doğruluğunu sorgulamalıdır (Katılımcı 202)
Suç unsurlarının açıklanması	Hangi suçun karşılığında hangi ceza olduğu, gerçek yaşamda suç olan davranışların, sosyal paylaşım alanlarında da suç olduğu kesinlikle iyi aktarılmalıdır. (Katılımcı 48) İnternet ile ilgili kanun ve yönetmelikler ile ilgili bilgiler örnek olaylarla birlikte sunulmalıdır. Katılımcı(146) Kanun ve yönetmeliklerden doğan haklar konusunda başvuru mercileri anlatılmalıdır. (Katılımcı 126).
Bilinçlendirme	Bilinçli, güvenli ve etik kullanım konuları. (Katılımcı 56) 1-Saldırılara karşı ne gibi önlemler alınmalı. 2-virüslerden korunma yolları 3- güvenli İnternet hizmeti. (Katılımcı 73) Sosyal ağlardaki tehlikeler, Bilişim teknolojileri üzerinden yapılan dolandırıcılık türleri ve bununla ilgili yaşamış olay örnekleri vb

Çizelge 4.19. (devam) İnternet sitesinde olması gereken temel bölümlere ilişkin görüşler

Bilinçlendirme	(Katılımcı83) Siber zorbalık, sağlık, psikososyal etkiler, ilgili kanunlar, korunma yolları ve alınacak önlemler, mağduriyet durumunda izlenecek yol açıklanmalıdır (Katılımcı 90) 1.Tehilikeli sayılabilecek sitelerin liste olarak hazırlanması ve hangi tehlikeyi içerdiğinin açıklanması. 2.Suç sayılacak bir tehdit aldıklarında ya da kötü amaçlı bir web sayfası ile karşılaştıklarında şikayette bulunabilecekleri merciler ve bunların adresleri ile telefon numaraları ve e-postalarının belirtilmesi. (Katılımcı 113) Şifre güvenliği, başınıza bir iş geldiğinde yapmanız gerekenler adım adım anlatan bölümler olmalıdır. Ebevey, çocuk, gençler için ayrı bölümler olmalı, (Katılımcı 167) İnternetin güvenli, bilinçli kullanımı, Bilişim suçları ve bunlarla mücadele Siber Zorbalık, Sağlık boyutu (Katılımcı 171)
Sosyal ağ kullanımı	En önemli gördüğüm konu sosyal ağ kullanımı konusudur. Sosyal ağ kullanımı konusu kapsamlı bir şekilde yer almalı. Onun dışında e-posta kullanımı, İnternetteki içeriklerin doğru okunması, doğru anlaşılması (İnternet okur-yazarlığı), dijital vatandaş (Katılımcı 152) Sosyal medya kullanımı, İnternette konuşma ve yazışma dili, güvenlik, suçlar ve yaptırımlar (Katılımcı 205) Sosyal ağları etik kullanım. (Katılımcı 201)

4.4.3. Oluşturulacak kaynakların sınıflarda uygulanabilmesi için izlenecek adımlara ilişkin öneriler

Bu kısımda katılımcılara oluşturulacak web sayfasını sınıftaki uygulamalara entegre etmek için neler yapılabileceği sorulmuştur. Araştırmaya katılanlardan elde görüşler Çizelge 4.20'de verilmiştir.

Araştırmaya katılanlar oluşturulacak kaynakların sınıflarda uygulanabilmesi için öncelikle "yazılı" ve "görsel" materyallerin kullanılması gerektiğini belirtmişlerdir. Katılımcılar,

özellikle görsel olarak "video", "animasyon", "tiyatro gösterileri", "uygulamalı araştırma" şeklinde olması gerektiğini ifade etmişlerdir. Uygun derslerin içeriğinin İnternetin bilinçli ve güvenli kullanımına yönelik düzenlenmesi ve hatta yeni bir ders olarak müfredata eklenmesi gerektiğini belirtmişlerdir. Katılımcılar öğretmen, öğrenci ve velilere eğitim verilmesi, bu eğitimlerinde düzenli aralıklarla olması gerektiğini ayrıca İnternet haftasının etkinliklerinin yapılmasını önermişlerdir.

Çizelge 4.20. Kaynakların sınıflarda uygulanabilmesine ilişkin görüşler

Yazılı ve görsel materyal	Broşür, bülten vb. basılı materyallerde mağdur olmuş insanlardan örnekler verilmeli. (Katılımcı 7) Web tabanlı, video ve flash animasyonlarla desteklenmiş etkileşim kurulabilen uygulamalar yapılabilen sesli geri dönütler alınabilen bir yapı oluşturulmalıdır. Bilgisayar ortamında etkinlikler olabileceği gibi evde aileleri, arkadaşları, çevresindeki insanlar, komşuları ve hatta marketlerde dolaşarak bu konularda bilinç oluşturabilecek etkinlikleri bizzat çocuklar öğrenciler yapmalı videoya çekmeli fotoğraf çekmelidirler. Bu konularda resim, şiir, yarışma, panel ve münazaralar düzenleyerek kitlelere daha iyi ulaşılabilir. (Katılımcı44) Animasyon ve videolarla desteklenmelidir. (Katılımcı 51) Tiyatro metni yazılarak sosyal etkinlikler kapsamında tiyatral bir gösteri Bilinçli İnternet kullanımı ile ilgili olumsuz örnekleri öğrencilerin izlemeleri sağlanılabilir. (Katılımcı 66)
Ders içeriklerinin düzenlenmesi veya ayrı bir ders olması	Ayrı bir ders olarak konulabilir. Serbest etkinlik zamanlarında öğrencilerin bilinçlendirilmesine yönelik seminer ve paneller düzenlenebilir. (Katılımcı 177) Daha çok ders içeriğine sahip oyun, animasyon ve video hazırlanarak öğrencilere BT'nin güzel yüzü verilmeli ve faydaları anlatılmalı. (Katılımcı 9) İçerikleri etkileşimli olarak işleyebilecekleri öğrenme ortamlarında konuları izleme, içerik üzerinde olumlu davranışları taklit edebilme yada gösterme, konu sonlarında çok kısa 1-3 soruluk değerlendirme. (Katılımcı 27)

Çizelge 4.20. (devam) Kaynakların sınıflarda uygulanabilmesine ilişkin görüşler

Ders içeriklerinin düzenlenmesi veya ayrı bir ders olması	Ders içeriği olarak planlanmalı. Bir ünite konusu. (Katılımcı 26) Ortaokullarda olduğu gibi liselerde de bilişim teknolojileri dersi zorunlu hale getirilerek konu içeriğinin bilinçli güvenli İnternet konularının geniş ve kapsamlı bir şekilde işlenmesi gerekmektedir. Toplumsal bilincin oluşması için öğrencilerin eğitilmesi çok önemli çünkü teknoloji konusunda aileler üzerinde oldukça etkin olabiliyorlar. (Katılımcı 27) Bilişim teknolojileri ve yazılım ve medya okuryazarlığı derslerinin içeriği geliştirilerek konular eklenmeli (Katılımcı 29) Medya okuryazarlığı veya Bilişim Teknolojileri Dersi içerisinde Güvenli İnternet kullanımının mutlaka okutulması, Öğrencilere İnternet haftasında seminerler yapılmalı, Öğretmenler için merkezi(BT Öğretmenleri), Yerel(Tüm Öğretmenler) Hizmetiçi Eğitim verilmeli (Katılımcı 141)
Eğitimler verilmesi	Okullarda İnternetin Bilinçli ve Güvenli Kullanımı adına belirli gün ve hafta düzenlenip aktif bir şekilde bakanlık ve ilgili kurumlar destekli programlar hazırlanabilir. Var olan İnternet Haftasının verimli bir şekilde geçirildiğini düşünmüyorum. (Katılımcı 21) Öğretmen eğitimleri verilmeli, zorunlu ders konulmalı ve bu ders BT öğretmenlerince verilmeli, bilgilendirici broşür afiş vs. kaynaklar okullara iletilmeli, sınıf panosunda bunlara yer verilmeli. (Katılımcı 23) Bence bilinçli ve güvenli İnternet kullanımı bilişim öğretmenleri ve eğitim uzmanları tarafından öğrenci merkezli interaktif öğretim metotlarının işe koşulduğu bir modül yazılabilir. Bu modül aynı zamanda öğretmen kılavuz kitabı da içermelidir. Modül bilişim öğretmenleri yoluyla okullarda her sınıfa bir iki hafta içinde workshop (çalıştay) şeklinde uygulanabilir. Uygulama hem eğitici hem eğlenceli olmalıdır. Modülün içeriği ve etkinlikler güncel eğitim yaklaşımlarından uygun olanın seçilmesiyle hazırlanabilir. (Katılımcı 74)

Çizelge 4.20. (devam) Kaynakların sınıflarda uygulanabilmesine ilişkin görüşler

Eğitimler verilmesi	İnternet Haftası türü etkinlikler ulusal boyutta uygulanabilirse farkındalık yaratılabilir. Öğretmen eğitimleri çeşitlendirilmeli ve her bir konu için (İletişim, Güvenlik, Hukuk, Psikososyal vb.) detaylandırılmalı. (Katılımcı 126) Kaynaklar hakkında öğretmenler bilgilendirilmeli, öğrencilere ve velilere bilgilendirme toplantıları düzenlenmeli. (Katılımcı 151)

4.4.4. İnternetin bilinçli ve güvenli kullanımı konusunda geliştirilecek sitenin çözüm olabileceğine ilişkin görüşler

İnternetin bilinçli ve güvenli kullanımı konusunda geliştirilecek İnternet sitelerinin, öğrencilere ve velilere İnterneti bilinçli kullanımları konusunda çözüm olabileceğine dair, araştırmaya katılan öğretmenler arasında farklı görüşler hakimdir. Araştırmaya katılanlardan çoğu çözüm olabileceğini savunurken, bazıları ise çözüm olabileceğini ancak farklı şekillerde desteklenmesi gerektiğini belirtmişlerdir. Çözüm olacağını savunanlar "bilgi eksikliğinin giderileceğini", "farkındalık yaratılabileceğini" belirtmişlerdir. Bununla birlikte özellikle "öğrenci ve velilerin katılımı sağlanarak", "interaktif hale getirilerek", "farklı kamusal alanlarda yaygınlaştırılarak", "yüz yüze eğitim ile desteklenerek" yararlı olabileceğini, tanıtımı yapılmamış, içeriği güncel olmayan şekilde idame edilirse sadece "başlangıç adımı" olarak kalacağını belirtmişlerdir. Araştırmaya katılanların ifadeleri Çizelge 4.21'de verilmiştir.

Çizelge 4.21. İnternetin bilinçli kullanımı kapsamında hizmet sunacak İnternet sitesine çözüm olabileceğine ilişkin görüşler

Bilgi eksikliği giderilir	Evet, olur, çünkü insanlar bu konularda bilinçsizler bu konularda bilgi verildiği zaman, bir farkındalık oluşturulduğu zaman insanlar tedbirli davranmaktadırlar. (Katılımcı 207) Olur. Yaş seviyeleri ve öğrenme farkındalık dikkat çekme teknikleri kullanılmalı... (Katılımcı 13) Çözümün bir parçası olabilir. Sağlam bir içerik ve iyi bir tanıtım yararlı olabilir. (Katılımcı 23) Çözüm olabilir. Ama interaktif ve eğlenceli bir içerik hazırlanmalı.

Çizelge 4.21. (devam) İnternetin bilinçli kullanımı kapsamında hizmet sunacak İnternet sitesine çözüm olabileceğine ilişkin görüşler

Bilgi eksikliği giderilir	Animasyon, videolarla ve oyunlarla desteklenmeli (Katılımcı 29) Eğer öğrenci ve velilerin katılımı sağlanabilirse çözüm olacaktır. (Katılımcı 87)
Yalnız başına yeterli olmaz	Kesin çözüm olmamakla beraber bir farkındalık oluşacaktır. Halkı bilgilendirecek TV programları oluşturulmalı, kamu spotları hazırlanmalı, yerel medya desteği alınmalı, illerde de ebeveynlere seminerler düzenlenmeli. (Katılımcı 18) Web sayfası tek başına çözüm olmaz, kamu spotu ve videolarla desteklenmeli (Katılımcı 39)
Yalnız başına yeterli olmaz	Nispeten bir çözüm olabilir. Bu konuda yüz yüze eğitim de gerektiğine inanıyorum. Örneğin rehberlik dersinde Bilgisayar dersinde ele alınabilir. (Katılımcı 54) Evet olur, ancak yeterli olmaz, bunun velilere ve öğrencilere seminer toplantı sunu şeklinde anlatılmasının yararı olacaktır. (Katılımcı 60) Daha etkili yöntemler, gerekirse yüz yüze eğitimler olmalı. Böyle bir sitenin fazla kişiye hitap etmeyeceğini düşünüyorum. (Katılımcı 83) Tek başına bir site ile mümkün olmaz ancak başlangıç adımı olabilir. (Katılımcı 64)

4.4.5. Bilinçlendirme kapsamında genel olarak hazırlanacak İnternet sitesi ile ilgili görüşler

İnternetin bilinçli, güvenli kullanımı için içerik sunacak İnternet sitesi ile ilgili görüşleri, araştırmaya katılan öğretmenlere sorulmuştur. Araştırmaya katılan öğretmenler İnternetin bilinçli, güvenli kullanımı konusunda hazırlanacak İnternet sitesi için, görselliğinin olması, içeriğinin her anlamda zengin olması, kullanımının her düzeyden insan için kolay olması ve kullanımının mutlaka yaygınlaştırılması gerektiği hususlarında görüş bildirmişlerdir. Ayrıca öğretmenler, İnternet sitesinin kullanımının yaygınlaştırılmasında FATİH projesi kapsamında dağıtılan tabletlerin açılışına sitenin yerleştirilmesi, e-okul sistemiyle bütünleştirilmesi, sosyal medya üzerinden reklamının yapılması, kamu spotlarıyla ilişkilendirilmesi gerektiğini belirtmişlerdir. Diğer taraftan öğretmenler, sitenin içerik zenginliğinde ise videoların, animasyonların yer alması, interaktif olması ve her yaş ve

eğitim düzeyine uygun olması gerektiğini belirtmişlerdir. Öğretmenlerin İnternet sitesi hakkındaki görüşleri Çizelge 4.22'de verilmiştir.

Çizelge 4.22. İnternet sitesi ile ilgili görüşler

Görsellik yer almalı	Görsel öğelere çok yer verilmeli, ibretlik olaylar işlenmeli, deneme virüsleri site üzerinden gösterilebilmeli. (Katılımcı 7) Sade ve görseller daha çok dikkati çekecek şekilde karikatürlerle anlatılmalı. Ana başlıklar verilmesi gereken konular ön planda ve 2. aşamada 3. aşamada detaylara inilmeli. (Katılımcı 15) Daha canlı renklerle oluşan, daha eğlenceli, içerisinde birçok karikatür ve komik resim olan, çocuklar içinde oyunlar içeren bir web sayfası hazırlanabilir. (Katılımcı 37) Örneklerin ve görselin daha çok olması, yararlı oyun sitelerinin önerilmesi, kişilerin çeşitli konularda yararlanabileceği sitelerin linklerinin bulunması (Katılımcı 60) Çokça örneklere yer verilmelidir. (Video) yakın çevreden gerçek hayat hikayelerine yer verilmeli (Katılımcı 150)
Kullanımını yaygınlaştırma	Web sayfaları çok fazla ziyaret edilmiyor. Çözüm daha çok sosyal ağlar aracılığı ile bulunmaya çalışılıyor. Veliler daha çok e-okul veli bilgilendirme sistemi kullanıyor. Bu durumda e-okul veli bilgilendirme sistemine ya link vererek ya da doğrudan açıklamayla konu ile ilgili yardımcı olunabilir. (Katılımcı 8) Web sayfasını kimse okumaz. Ama dağıtılacak tabletlerin her açılısında farklı bir bilgi İnternet üstünden verilebilir (Katılımcı 16) İçerik olarak şüphesiz yararlı materyallerin olacağını düşünüyorum. Ama REKLAM ve YÖNLENDİRME!!! diyorum. İnsanlarımız durduk yere bilinçlenmek için google da arama yapmıyor maalesef. Kalıcı isimli İnternet sitesi (Katılımcı 21) Bu web sayfası Facebook üzerinden yayınlanarak öğrencilere sürekli paylaşımlar gönderilmeli (Katılımcı 35) Web sayfasında öğrenci ve velilere tanıtımının ve bu bilgilere erişebilmeleri için reklamının iyi yapılması gerek (Katılımcı99) Web sayfası açılıp buraya ziyaretçi beklemek çok iyimser bir beklenti olur. Kamu spotları ve görsel basında bilgilendirme daha etkili olacaktır. (Katılımcı 145)

Çizelge 4.22. (devam) İnternet sitesi ile ilgili görüşler

İçeriğinin zengin olması	Bizimde sayfalara katkı sağlayabileceğimiz bölümler olursa sevinirim. Veli ve öğrencilerin soru sorabilecekleri ve anında geri dönüt alabilecekleri sayfaların olması. (Katılımcı 28) Bu web sayfasında insanların başına bir durum geldiğinde İnternet üzerinden bazı linkler ve videolu resimli anlatımlar olmalı mesela sosyal medya hesabı nasıl kapatılır gibi (Katılımcı 52) Interaktif olmalı, öğrenci ve veliler aradıkları soruların cevaplarını bulmalı. Örneğin facebook şifrem çalındı ne yapmalıyım, biri beni tehdit ediyor ailem duyarsa diye çok korkuyorum vb sorularının cevapları yer almalı (Katılımcı 67) Yaş grupları gözetilerek bilgilendirmeler yapılmalı. İlkokul, ortaokul ve lise şeklinde yapılabilir. (Katılımcı 73) Animasyon, sunu ve video gelen öneriler arasından olacaklardır. Ben şirketlerin uzman danışma hatları olduğu gibi bu konuda çevirim içi destek veren, belirli saatlerde uzman katılımının olduğu bir bilinçli güvenli hizmet uygulaması (aynı zamanda android) olabilir diye düşünüyorum. Bir de web sayfalarında konuşan insan animasyonlarının (öğrenci, uzman) yapılandırılabileceğini düşünüyorum. (Katılımcı 74) Bilinçli güvenli İnternet kullanımı kurslarında anlatılan konuları kapsayacak şekilde yaşamdan örneklerle desteklenen ve bir sorunla karşılaşıldığında izlenecek yolların net olarak anlatıldığı bir web sayfası olmalı. (Katılımcı 88) Oldukça profesyonel olması gerekir. Modül çok olacaktır ama bir o kadar da kullanım kolaylığı için hepsi göz önünde (modül isimleri/ konu/olay başlıkları) olmalıdır. İnteraktif olmalıdır sadece yazılı yada anlatıma daya değil. (Katılımcı 192)
Kullanım kolaylığı	Kullanımı kolay olan, ekran karmaşası çok olmayan bir sayfayı kullanıma açmak doğru olacaktır. İnternette sadece gezinti yapmayı bilen PC uygulamalarından anlamayan insanlarında tercih edebileceği bir ortam olmalıdır... (Katılımcı 68) Her eğitim seviyesindeki insanın rahatça anlayabileceği düzeyde olmalı. (Katılımcı 177) İlgi çekici, anlaşılır bir dil, kısa ve öz bilgi (Katılımcı 199)

4.5. İnternet Sitelerinin Değerlendirilmesi

INSAFE üyesi ülkeler ile diğer bazı ülkelerde ve ülkemizde İnternetin bilinçli ve güvenli kullanımı ile yardım hatları içeren İnternet sitelerinin belirlenen kriterler açısından barındırdıkları içeriklere göre Çizelge 4.23'de verilen içerik durum bilgisi elde edilmiştir.

Çizelge 4.23. İnternet sitelerinin içerik durum tablosu

İNCELENEN İNTERNET SİTELERİNİN İÇERİK DURUM TABLOSU																																				
ÖLÇÜTLER	HK				İB							Tİ					Bİ										K									
İnternet Siteleri / Alt Başlıklar	a	b	c	d	a	b	c	d	e	f	g	a	b	c	d	e	a	b	c	d	e	f	g	h	i	j	a	b	c	d						
http://www.internetsanscrainte.fr/	1	1	1	0	1	1	1	1	1	0	1	1	0	1	0	0	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1						
http://www.thinkuknow.co.uk	1	1	1	0	1	1	1	1	1	0	0	1	0	1	0	0	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1						
http://webwewant.eu/	0	1	1	0	1	0	1	1	1	0	0	0	0	1	0	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1						
http://www.childnet.com/	1	1	1	0	1	0	1	1	0	0	0	1	0	1	0	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1						
http://www.klicksafe.de/	1	1	1	0	1	1	1	1	1	1	1	1	0	1	0	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1						
http://staysafeonline.org/	1	1	1	0	1	0	1	1	1	1	0	1	0	1	0	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1						
http://www.fosi.org/	0	0	0	1	1	0	1	1	1	0	0	0	0	1	0	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	0	1						
http://www.ikeepsafe.org/	1	1	1	0	1	1	1	1	1	0	0	1	0	1	0	0	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1						
http://cybersmart.gov.au/	1	1	1	0	1	1	1	1	1	0	0	0	0	1	0	0	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1						
http://www.netsmartz.org/	1	1	1	0	1	1	1	1	1	0	0	1	0	1	0	0	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1						
http://www.wiredsafety.org	1	1	1	0	1	0	0	1	0	0	0	0	0	1	0	0	1	0	0	0	1	1	1	0	0	1	1	1	0	0						
http://www.connectsafely.org/	0	0	0	1	1	0	1	1	0	0	0	1	0	1	0	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1						
http://www.safer-internet.net/	0	0	0	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	1	1	1	0	0	0	1	1	0	0						
http://www.saferinternet.org	1	1	1	0	1	0	1	1	0	0	0	1	0	1	0	0	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	0						
http://www.digizen.org/	1	1	1	0	1	0	1	1	0	0	0	0	0	1	0	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1						
http://www.onguardonline.gov/	1	1	1	0	1	0	1	1	0	0	0	0	0	1	0	0	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1						
http://www.saferinternet.org.uk/	0	0	0	1	1	0	1	1	0	0	0	1	0	1	0	0	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1						
http://www.internetsafety.ie/	0	0	0	1	1	0	0	1	0	0	0	0	0	1	0	0	1	0	0	0	0	1	1	0	1	1	0	1	1	0						
http://www.staysafeonline.org/	0	0	0	1	1	0	1	1	0	0	0	1	0	1	0	0	1	1	1	0	1	0	1	0	1	1	1	1	1	0						
http://www.safesurfingkids.com/	1	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1	1	1	1	1	1	1	1	0	0	1	0	0	0	0						
http://www.safesurf.com/	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	1	0	1	0	1	0	0	0	0	0	0	1	0	0	1	0	0	0	0						
http://www.cyberangels.org/	1	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	1	1	1	1	1	1	1	0	0	1	1	0	0	0						
https://veiliginternetten.nl/	0	0	0	1	1	0	0	1	0	0	0	1	0	1	0	0	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	0	0						
https://www.saferinternet.at/	1	1	1	0	1	0	1	1	1	0	0	1	0	1	0	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	0	0						
http://www.saferinternet.gr/	1	1	1	0	1	0	1	1	1	1	0	0	0	1	0	0	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	0	1						
http://www.safe.si/	0	0	0	1	1	0	1	1	0	0	0	1	0	1	0	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	0	0						
http://www.centrointernetsegura.es/	1	1	1	0	1	0	1	0	1	0	0	1	0	1	0	0	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1						
http://www.Cyberethics.info	1	1	1	0	1	1	1	1	1	1	0	0	1	1	0	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1						
http://www.safekids.com/	0	0	0	1	1	0	0	0	1	0	0	0	0	1	0	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	0	0						
http://guvenliweb.org/	1	1	1	0	1	0	1	1	1	0	0	0	0	1	0	0	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1						

Elde edilen içerik durumu bilgileri tablosu incelendiğinde İnternet sitelerinin hitap ettiği hedef kitleye ilişkin istatistiksel bilgiler Çizelge 4.24'de verilmiştir.

İncelenen sitelerde bilinçlendirmeye yönelik hedef kitle; %28,8 ile aile, %27,3 ile eğitimciler, %28.8 ile 6-9, 10-12 ve 13-18 yaş gruplarındaki öğrenciler, %15,2 ile toplumun geneli olarak belirlenmiştir.

Çizelge 4.24. Hedef kitle içerik durum tablosu

Hedef kitle	İçerik durumu	
	n	%
Aile: Anne, baba ve diğer ebeveynler	19	28,8
Eğitici: Eğitim kurumlarında çalışan öğretmen ve eğiticiler	18	27,3
Öğrenci: Genel olarak 6-9, 10-12 ve 13-18 yaş grupları	19	28,8
Genel: Toplumun geneli	10	15,2
Toplam	66	100

İnternet siteleri barındırdıkları bölümler açısından belirlenen alt başlıklara göre incelenmesinden elde edilen sonuçlar Çizelge 4.25'de verilmiştir.

Çizelge 4.25. Sitede yer alan bölümler açısından içerik durum tablosu

İnternet sitesinde yer alan bölümler	İçerik durumu	
	n	%
Haber: Bilinçlendirme ve güvenlikle ilgili duyuru ve güncel haberler.	27	26,5
Oyun: Bilinçlendirme ve güvenlikle ilgili oyunlar.	7	6,9
Video: Konularla ilgili kısa filim, animasyon ve çizgi filimler.	22	21,6
Arama: Site içi arama	24	23,5
Sık Sorulan sorular: Web sayfasında yer alan bazı bilgilerin soru cevap şeklinde sunulması.	16	15,7
Sözlük: Konularla ilgili terimlerin açıklanmasının bulunduğu bölüm.	4	3,9
Sizden gelenler: İnternette güvenlik konularında kullanıcılardan gelen öneriler, karşılaşılan sorunlar, tavsiyeler vb.nin yer aldığı bölüm.	2	2,0
Toplam	102	100

İncelenen İnternet sitelerinin çoğunda farkındalık ve güvenlikle ilgili ilgili kısa filim, animasyon ve çizgi filimler barındırdığı görülmektedir. Sitelerin yarısının bazı içerikleri soru cevap şeklinde sunduğu bunun yanında incelenen sitelerin 27 sinde bilinçlendirme ve güvenlikle ilgili duyuru ve güncel haberlere yer verildiği, çoğunda site arama bölümünün olduğu anlaşılmaktadır. Arama bölümü, İnternet üzerinden aramayı ve/veya site içi aramayı ifade etmektedir.

Değerlendirilen 30 adet sitenin kullanıcılara sunduğu üyelik imkanı, sohbet odaları, forum ve sosyal ağ üzerinden bilgi paylaşımı gibi teknolojik imkanlar açısından elde edilen değerler Çizelge 4.26'da verilmiştir.

Çizelge 4.26. Sitelerin sunduğu teknolojik imkanlar durum tablosu

Teknolojik imkanlar	İçerik durumu	
	n	%
Üyelik: Sunulan içerik ve hizmetlerden daha fazla yararlanmak amacıyla üyelik işlemlerinin yapılabildiği bölüm	16	27,1
Sohbet: Kullanıcıların birbirleriyle iletişim kurabildikleri sohbet odaları, forum ortamı vb.	1	1,7
e-Posta: Kullanıcıların web sitesi yöneticileriyle iletişim kurabilmesini sağlayacak iletişim bilgileri.	29	49,2
Sosyal ağ bağlantısı: Site içeriklerinin kolayca sosyal ağlarda paylaşıma sunulabilmesi.	13	22,0
Toplam	59	100

İncelenen İnternet sayfalarının tamamında site yöneticileri ile e-posta aracılığı ile irtibat kurabileceği iletişim bilgisi, yarısından fazlasında üye olma imkanı bulunmaktadır. Üyelik, kullanıcıya kullanıcı adı ve şifre tahsis edilerek kullanıcıların daha fazla hizmetten (sohbet, forum ortamı vb.) yararlanmasına yöneliktir.

Çizelge 4.27'de görüldüğü gibi bilinçlendirme kapsamında barındırılan içeriklerin başında uygunsuz içerik ve güvenlik gelmektedir. Bunu yanında kullanıcıların en fazla mağdur olduğu siber zorbalık ile ilgili bilgilendirmeye/bilinçlendirmeye yönelik içeriklerin incelenen İnternet sitelerinin tamamına yakınında olduğu anlaşılmaktadır.

Çizelge 4.27. Bilinçlendirmeye yönelik bölümler/içerikler durum tablosu

Bilinçlendirmeye yönelik bölümler/içerikler	İçerik durumu	
	n	%
Güvenlik: BT araçlarının güvenli ve etkin kullanılmasına ilişkin bilgiler ve önerileri içermektedir (Güncelleme, virüs programları, yedekleme vb.)	29	10,8
Sosyal Ağlar/ Sohbet: Paylaşım ortamları(sosyal ağ), sohbet odaları, forum gibi ortamların kullanımı konusunda bilinçlendirme.	26	9,7
E-posta : e-posta kullanımı konusunda bilgilendirme ve bilinçlendirme etkinliklerine yer verilen bölüm.	26	9,7
Bilgisayar oyunları: Bilgisayar ve İnternet üzerinden oyun oynarken dikkat edilmesi gereken konuların yer aldığı bölüm.	25	9,3
Siber zorbalık: Sanal ortamda teknik ya da ilişkisel tarzda uğranılan zararlar ve korunma için yapılması gerekenler.	28	10,4
Çocuk istismarı: Sanal ortamdaki çocukların fotoğraf ve bilgilerinin kötü amaçlı kullanımı, bu gibi durumların nasıl önlenebileceği ve bu sorunla nasıl başa çıkılabileceğine ilişkin açıklamaların yer aldığı bölüm.	28	10,4

Çizelge 4.27. (devam) Bilinçlendirmeye yönelik bölümler/içerikler durum tablosu

Uygunsuz içerikler: Sanal ortamda uygunsuz içeriklerle karşılaşmayı önlemeye dönük önlemleri içeren bölüm.	30	11,2
Telif hakları: İnternet ortamında izinsiz kullanılan yazılım, indirilen müzik, Paylaşım vb. konuların hukuk kuralları çerçevesinde ele alındığı bölüm.	23	8,6
Sağlık: İnternetin yanlış ve uzun süre kullanımından kaynaklana sağlık ve psikolojik sorunlar hakkında bilgi.	25	9,3
Teknik Bilgiler: Bilgi teknolojileri ve İnternet hakkında teknik bilgilerin sunulduğu bölüm.	29	10,8
Toplam	269	100

İnternet sitelerinde kullanıcıları bilgilendirmek, bilinçlendirmek amacıyla kaynaklara da yer verilmiştir. Bu kaynaklardan eğitim materyalleri ve konu ile alakalı makalelerin ilk sıralarda yer aldığı Çizelge 4.28'de görülmektedir.

Çizelge 4.28. Önerilen kaynaklara ilişkin durum tablosu

Kaynaklar	İçerik durumu	
	n	%
Eğitim materyali: Öğrenci düzeyine göre bilinçlendirme konusunda öğretmenin işleyeceği ders/derslere ilişkin çalışma sayfaları	27	29,7
Makale: İnternetin bilinçli, güvenli kullanımına yönelik araştırmalar	27	29,7
Web sayfası önerme: İnternetin bilinçli, güvenli kullanılmasına yönelik diğer web sayfalarının adreslerine yer verilmesi	19	20,9
Afiş/broşür: İnternetin bilinçli kullanılmasına yönelik afiş ve broşürler	18	19,8
Toplam	91	100

5. SONUÇ ve ÖNERİLER

Bu bölümde öncelikle, araştırmanın amacı, yöntemi ve bulguları özetlenmiştir. Ayrıca bulgular kapsamında ulaşılan sonuçlar ve bu sonuçlara bağlı olarak, İnternetin bilinçli, güvenli kullanımına katkı sağlayacak İnternet sitesi içeriğine yönelik öneriler sunulmuştur.

5.1. Sonuçlar

Araştırmanın temel amacı, İnternetin bilinçli, güvenli kullanımı alanında farkındalık oluşturabilecek İnternet sitelerinde bulunması gereken içeriklere yönelik bir çerçeve belirlemektir. Araştırmanın çalışma grubunu, Fatih projesi kapsamında eğitmen olarak görev yapan formatör öğretmenlerden "İnternetin Bilinçli, Güvenli Kullanımı Semineri" eğitimine katılan 214 öğretmen ve INSAFE üyesi ülkeler ile diğer bazı ülkelerde ve ülkemizde İnternetin bilinçli ve güvenli kullanımı ile yardım hatları içeren, içeriği güncel İnternet sitelerinden 30 adet İnternet sitesi oluşturmaktadır.

Öğretmen görüşlerinin alınması için yapılan anket araştırmasında, veri toplama aracı olarak demografik bilgiler, İnternet kullanım alışkanlıkları ve İnternetin bilinçli kullanımına yönelik görüşleri kapsayan çoktan seçmeli ve açık uçlu yoruma dayalı 22 sorudan oluşan anket geliştirilmiş ve uygulaması yapılmıştır. Anket İnternet üzerinden eğitime katılan eğitici formatör öğretmenlere uygulanmıştır. Anket kapsamında elde edilen nicel veriler SPSS paket programı ile analiz edilmiş, nitel veriler içerik analizi yapılarak değerlendirilmiştir.

İnternet sitelerinin değerlendirilmesinde ön inceleme aşamasında içeriği güncel, genellikle tüm İnternet kullanıcılarına hitap edebilen 30 İnternet sitesi belirlenmiş ve bu sitelerde ortak bulunan içerikler ve öğretmen görüşleri dikkate alınarak beş ana başlık altında ölçütler oluşturulmuştur. Bu ölçütler; İnternet sitesinin hedef kitlesi, sitede yer alan bölümler, İnternet sitenin sunduğu teknolojik imkanlar, bilinçlendirmeye yönelik içerikler ve içeriklerle ilişkili kaynakların sunulduğu bölümlerdir. İnternet siteleri üzerinde yapılan incelemelerden, eğitici formatör öğretmenlerden alınan görüşler doğrultusunda oluşturulan ölçütler çerçevesinde incelenip içerik durum bilgisi elde edilmiş ve elde edilen veriler yorumlanmıştır.

Araştırmaya katılanların FATİH projesinde eğitici formatör öğretmen olarak görevli oldukları, İnternet ve bilişim teknolojileri araçlarını kullanım konusunda deneyimli oldukları, İnternetin bilinçli, güvenli kullanımı konusunda en az bir kez eğitim aldıkları bilinmektedir. Katılımcıların çoğunun (%80.8) lisans mezunu olduğu, bilişim teknolojileri lisans mezunlarının %58,9'luk oranla ilk sırada yer aldığı belirlenmiştir. Katılımcıların genel olarak, İnternetin kullanıcılar üzerindeki olumlu olumsuz etkileri, İnternetin riskleri, İnternette güvenlik, İnternetin sağlık üzerine etkileri, online ortamda siber zorbalık gibi konularda eğitim aldığı belirlenmiştir. İnternetin bilinçli, güvenli kullanımıyla ilgili alanda ilk kez eğitimi alarak çalışmaya katılan öğretmenlerin oranı %64 olarak belirlenmiştir. Bu alanla ilgili iki kez eğitim alanların oranı %20,1'dir. Araştırmaya katılan öğretmenlerin %10,7'sinin beş kez ve üzerinde İnternetin bilinçli, güvenli kullanımı konusunda hizmet içi eğitime veya seminere katıldığı belirlenmiştir.

Katılımcılar genel olarak İnterneti, araştırma yapmak, posta gönderme/alma, haber okuma, sosyal ağlara katılmak, oyun oynamak ve çalıştıkları kurumun işlerini yapmak amacıyla belirlenmiştir. Katılımcıların eğitim durumu arttıkça İnternete araştırma yapmak, haberleri takip etmek, online alışveriş yapmak için bağlanma oranlarının istatistiki olarak anlamlı bir artış gösterdiği belirlenmiştir.

Araştırmaya katılan förmatör öğretmenlerin öğrencilerinden İnternet ortamı için aldıkları şikayetlerin başında müstehcen içerikle karşılaşma ve İnternette güvenlik sorunları olduğu belirlenmiştir. Öğrencilerin bu şikayetlerini şiddet, nefret içeren içeriklerle karşılaşma ile siber zorbalığın takip ettiği belirlenmiştir.

İnternetin bilinçli, güvenli kullanımı konusu ile ilgili algıları katılımcılara sorulmuştur. Katılımcılar, İnternetin bilinçli, güvenli kullanımından; arama motorlarını etkin kullanma(ne aradığını bilmek), bilgi manipülasyonu, İnternette bilgi güvenliği ve mahremiyet (güvenlik ve gizlilik), İnterneti etik kurallarına uygun kullanma, İnterneti amaca uygun kullanma ve İnternetin risklerine karşı farkındalık anladıklarını ifade etmişlerdir. Katılımcılar özellikle gerçek yaşamla sanal yaşam ayrımına varmanın öneminden bahsedip, kişisel bilgilerin gizliliğin ve bu gizliliğin kolayca ihlal edilebileceğini belirtmişlerdir. Kullanıcılar, İnternet ortamının risklerinden bu konuda farkındalık kazanımı ile korunabileceklerini ifade etmişlerdir. Katılımcılar, öğrenci, veli ve öğretmenlerin İnternetin bilinçli kullanılması konusunda genel olarak edinmeleri gereken

bilgi ve becerilerin, İnternet okuryazarlığı, teknik bilgi, arama motorları hakkında bilgi, gizlilik ve güvenlik, sosyal ağ kullanımı ve bu ortamlarda güvenlik olduğunu belirtmişlerdir. Öğrenci ve velilerin İnternet ortamında yaşadıkları sorunlarla ilgili nereye başvurmaları gerektiğini bilmedikleri, teknik konularda yetersiz oldukları, ebeveynlerin çocukları tarafından kandırıldıkları, siber zorbalığa maruz kaldıklarında nasıl davranmaları gerektiği konusunda yetersiz oldukları katılımcılar tarafından ifade edilmiştir.

Araştırmaya katılan öğretmenlerin büyük çoğunluğu İnternetin bilinçli kullanımı konusunda web sitelerinden destek aldığı ve diğer İnternet kullanıcılarını da İnternet ortamındaki benzer İnternet sitelerindeki kaynaklara yönlendirdiği belirlenmiştir. Öğretmenlerin destek aldıkları ve kendilerine danışan kullanıcıları yönlendirdikleri diğer bir kaynak olarak yazılı ve görsel medyanın ön plana çıktığı belirlenmiştir. Katılımcıların çalışma yılları ile formatör öğretmen olarak hizmet ettikleri süre arttıkça FATİH projesinin 5. Bileşeni olan "Bilinçli, Güvenli, Yönetilebilir ve Ölçülebilir BT Kullanımı" kapsamında öğrencilerin ve velilerin bilinçli İnternet kullanımını artırmak ve bu konuda farkındalık oluşturmak için eğitici boyutu olan bilgilendirici sitelerin yapılması, sunum hazırlanması, bilgilendirici dokümanların oluşturulması, eğitici materyallerin hazırlanması, seçenekleri istatistik olarak anlamlı bir artış göstermektedir. Katılımcılar, İnternetin bilinçli, güvenli kullanımı konusunda farkındalık oluşturmak ve kullanıcıların bilinç düzeyini artırmak için kamu spotları, eğitici videolar, İnternet siteleri ile birlikte doküman ve videoların çözüm olabileceğini ifade etmişlerdir.

Araştırmaya katılan katılımcılar bilinçlendirme amaçlı hazırlanacak bir İnternet sitesinde bilgilendirici dokümanlar, interaktif ortam, forum, videolar, poster, karikatür, tartışma grupları, sıkça sorulan sorular ve eğitici materyallerin bulunması gerektiğini belirtmişlerdir. İnternet kullanımı ve riskleri konusunda kullanıcıları eğitmek, bilinçlendirmek amacıyla hizmet sunacak İnternet sitelerinde konular açısından genel olarak "bilgi ve destek alma", "suç unsurlarının açıklanması", "bilinçlendirmeye yönelik konular" ve "sosyal ağ kullanımı" gibi temel bölümlerin yer alması ve sorun ve çözümlere yönelik soru/cevap etkileşiminin olması gerektiğini katılımcılar tarafından belirtmiştir. Katılımcılar İnternet sitesinde, kullanıcı güvenliğin sağlanması ve gizliliğin korunmasına yönelik eğitici materyallerin barındırılması, özellikle yaş grubuna göre farklı temel konu bölümlerinin olması gerektiğini vurgulamaktadırlar. İncelen 30 adet İnternet sitesinden içerik ayrımı yapmadan toplumun genelini bilinçli ve güvenli İnternet kullanımı

konusunda bilgilendirici içerik sunan 10 adet İnternet sitesi mevcuttur. Görüşleri alınan formatör öğretmenlerin vurguladığı gibi yaş gruplarına göre içerik sunan site sayısı 19 dur. Kullanıcı kitlesini aktif tutmak ve güvenlik konularında güncel deneyimlerinin paylaşılmasını sağlamak için kullanıcı önerileri, karşılaşılan sorunlar, tavsiyeler gibi içeriklerin yer aldığı bölümlerin çoğu incelenen İnternet sitelerinde bulunmamaktadır. İncelenen sitelerde bilinçlendirmeye yönelik barındırılan içeriklerin başında uygunsuz içerik ve güvenlik gelmektedir. Bunun yanında kullanıcıların en fazla mağdur olduğu siber zorbalık ile ilgili bilgilendirmeye/bilinçlendirmeye yönelik içerikler incelenen İnternet sitelerinin tamamına yakınında vardır. İncelemeye alınan İnternet sitelerinde kullanıcıları bilgilendirmek, bilinçlendirmek amacıyla kaynaklara da yer verilmiştir.

Katılımcılarda, İnternetin bilinçli ve güvenli kullanımı konusunda hizmet sunacak İnternet sitelerinin, kullanıcılar üzerinde İnternetin bilinçli kullanımı konusunda farkındalık oluşturabileceğine dair farklı görüşler hakimdir. Araştırmaya katılanların büyük çoğunluğu çözüm olabileceğini savunurken, bazı katılımcılar da çözüm olamayacağını savunmaktadır. Çözüm olacağını savunanlar "bilgi eksikliğinin giderileceğini", "farkındalık yaratılabileceğini" belirterek özellikle öğrenci ve velilerin katılımının sağlanması interaktif, içeriğinin sürekli güncellenmesi ve farklı kamusal alanlara yaygınlaştırılması ile yararlı olabileceğini, değilse başlangıç adımı olarak kalacağını belirtmektedirler.

Son yıllarda yaygınlaşan ve kullanıcıların özelliklede çocukların genellikle bilinçsizce kullandığı, özel bilgilerini sorgulamadan paylaştıkları sosyal ağlar ile ilgili farkındalık içerikleri ve bilgilendirici dokümanların çalışma kapsamında incelenen sitelerde yer alığı tespit edilmiştir. Bu durum çalışmaya katılarak görüşleri alınan öğretmenlerin dikkat çektiği konuların başında yer almaktadır. Ayrıca çalışmaya katılan öğretmen görüşleri arasında İnternet sitesinde bulunması gereken konu başlıklardan sağlık ve İnterneti etik kullanma konusunda bilgiler, incelenen sitelerin büyük bir bölümünde yer aldığı tespit edilmiştir

5.2. Öneriler

Çalışma sonuçlarından İnternetin bilinçli ve güvenli kullanımı konusunda kullanıcıların her zaman ulaşabileceği ve içeriği sürekli güncellenen İnternet sitesiyle desteklenmesi gerektiği görülmektedir. Araştırmaya katılımcıların Fatih projesinde eğitici formatör

öğretmen olarak görevli oldukları İnternet ve bilişim teknolojileri araçlarını kullanım konusunda deneyimli oldukları bilinmektedir. Çalışmaya katılan çoğu öğretmenin bilinçlendirme için bu konuda içerik sunan web sayfalarını tercih etmesi İnterneti daha bilinçsiz bir şekilde kullanan kullanıcıların da İnternette karşılaştıkları olumsuzluklarla ilgili çözüm önerileri ve bilgi edinme için kolay ulaşabilecekleri İnternet sitelerine başvurmaları kaçınılmazdır.

Sonuçlar günümüz koşullarına uygun birçok platformca desteklenen, etkileşimi yüksek, zengin içerikli İnternet sitesine gereksinim olduğunu göstermektedir. Bu çerçevede planlanan İnternet sitesinin, İnterneti doğru ve amacına uygun kullanma, kişisel güvenliğin korunması, teknik bilgi, doğru bilgiye ulaşma, dijital okuryazarlık gibi temel becerilere cevap verecek nitelikte olması gerekmektedir. Bunun yanında site, görsel, her konuda zengin içerik, her düzeyden kullanıcıya hitap eden güncel içerikleri barındıran ve en az yukarıda bahsedilen beş ana başlık altında kullanıcıya bilgiler sunmalıdır. İnternet sitesindeki içeriklerin genellikle İnternet'i doğru kullanmaya yönelik ve temel teknik bilgileri öğretici olması beklenmektedir. Sitede, daha çok kişisel öz-düzenlemenin önemi vurgulanarak [133] kullanıcıların kendilerini eğitmeleri için içerikler sunulmalıdır. İçerikler sunulurken interaktif uygulamalara öncelik verilmelidir. Özellikle "İnternet'te bir davranışın sonuçları neler olabilir" şeklinde birçok durum örneği interaktif biçimde sunulmalı ve kullanıcılara seçenekler verilmelidir. Ayrıca tiyatral uygulamalar veya kamu spotu gibi gerçek yaşam örnekleri sunabilecek materyallerin geliştirilmesi ve İnternet sitesine entegre edilmesi gerekmektedir.

Günümüzde İnternet risklerinin başında siber zorbalık gelmektedir. Dijital oyunların içeriğinde yer alan şiddet ya da sosyal ağlarda maruz kalınan siber zorbalık, özelikle çocukların fiziksel ve ruhsal gelişimine karşı olumsuz bir etki yapabilmektedir. İnternetin sonsuz fırsatları arasında başı çeken kumar ve porno siteleri de toplumu oluşturan ailelerinin birliğini ve sağlığını tehdit eden öncelikli riskler arasında yer almaktadır. Çocuk ve gençlerin siber zorbalığa daha fazla maruz kaldıkları dikkate alındığında başta çocukların bu konuda bilinçlendirilmesi gereklidir. Bununla birlikte öğrenci, veli, öğretmen ve okul yöneticileri başta olmak üzere eğitim sürecinin tüm paydaşlarının, hayatın her alanında etkisi ve kapsamı giderek genişleyen siber iletişim konusunda eğitilmeleri ile birlikte paydaşların, bilişim suçları ve bu suçlara karşılık gelen idari ve adli cezalar konusunda bilgilendirilmesi önemlidir. İnternet okuryazarlığının düşük olduğu

kullanıcıların siber zorbalığa daha çok maruz kaldığı görülmektedir [134]. Ayrıca siber zorbalık birçok İnternet riskinin temelini oluşturmaktadır. Öte yandan İnternet'i etik olarak kullanmak ülkemizde önemli bir sorun olduğundan ve öğretmen adayı gençlerin İnternetteki etik davranışları göz ardı ettikleri [135] değerlendirildiğinde bu konularda da içerikler sunulmalıdır. İçeriğin sunumu haricinde İnternet sitesinde mutlaka destek mahiyetinde yardım birimleri bulunmalıdır. Bu yardım birimlerinin kullanıcılara birebir destek sağlaması beklenmektedir. Ülkemizde kötü içerik sunan web sayfalarını şikayet etmeyi sağlayan yardımcı bir hat bulunmasına rağmen kullanıcıların farklı sorunlarına çözüm üreten herhangi bir uygulama bulunmamaktadır. Her kullanıcının İnternet üzerinde farklı sorunlar yaşadığı göz önünde bulundurulduğunda İnternet sayfasının gerek telefon yoluyla, gerekse forumlar ve anında mesajlaşma gibi servislerle kullanıcıların sorunlarına çözümler üretmesi gerekmektedir.

İnternet sitesinin geliştirilmesinden sonra uygulanması ve yaygınlaşması için de stratejiler geliştirilmelidir. Ülkemizde İnternetin bilinçli kullanımı ve güvenliğine dair içerik sunan İnternet siteleri yeterince yaygın değildir. İnternetin bilinçli, güvenli kullanımına yönelik içerik sunan İnternet siteleri geliştirilmeli ve özellikle ülkemizde yaklaşık 40 milyon hesabı olan [136] sosyal medya gibi unsurların İnternet sitesini yaygınlaştırmada etkin olarak kullanılmalıdır. Aynı zamanda Bilişim Teknolojileri ve Medya Okuryazarlığı gibi derslerde ünitelere entegre edilebilecek şekilde içeriklerin sunulması gerekmektedir. İnternet sitesinin erişilebilirliği sadece tanıtımla başarılamaz. İnternet sitesi içeriğinin sürekli güncellenmesi, kullanıcı görüşlerinin sürekli uygulanması, kullanılabilir bir arayüzün sunulması, her yaş seviyesi için anlaşılır ve sade bir dilin kullanılması gerekmektedir [137]. Araştırmaya katılan çoğu öğretmen İnternetin bilinçli kullanımı konusunda içerik sunan İnternet sitelerini tercih etmektedir. Aynı şekilde diğer kullanıcılarında İnternette karşılaştıkları olumsuzluklarla ilgili bilgi edinmek için kolay ulaşabilecekleri İnternet sitelerine yöneldiği söylenebilir. Bu durumda içeriği zengin, kullanımı kolay ve iyi tasarlanmış olan İnternet sitelerinin geliştirilmesi İnternetin bilinçli, güvenli kullanımı konusunda farkındalık oluşturmak açısından önemlidir. İnternet sitelerinin tasarımında birçok tasarım öğesi ve teknik özelliğin yanı sıra kullanıcı algı ve hislerinin de göz önüne alınması gerekir. Aynı şekilde İnternet sitesinin kullanıcılarda uyandırdığı profesyonellik hissini en fazla etkileyen faktör, web sayfasının içeriğinin geniş kapsamlı olmasıdır [138].

Araştırma ve incelemelerden elde edilen veriler ışığında İnternetin bilinçli, güvenli kullanımı alanında hizmet sunacak İnternet sitesinde ve site içeriğinde temel olarak bulunması gereken unsurlar Şekil 5.1'de gösterilmektedir.

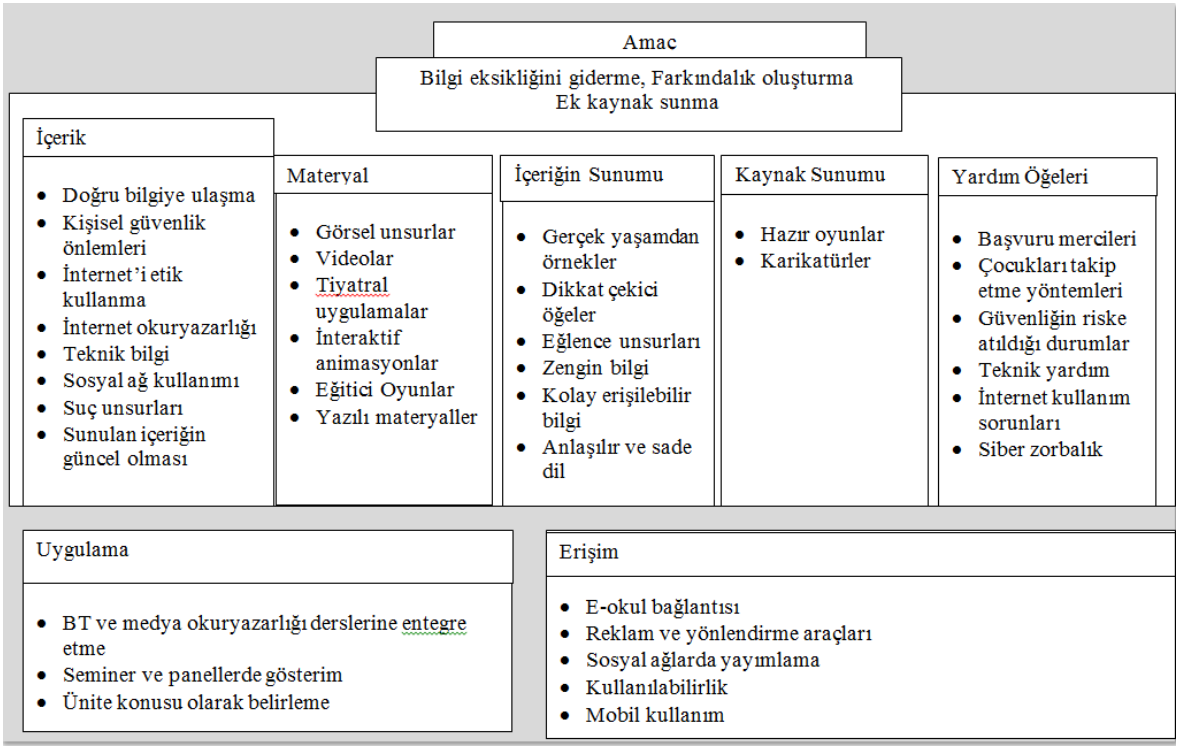

Şekil 5.1. İnternet sitesi içeriğinde temel olarak bulunması gereken unsurlar.

Türkiye'deki Milli Eğitime bağlı tüm örgün eğitim kademelerindeki okulların eğitim programlarının incelenerek "İnternetin güvenli, bilinçli ve etkin kullanımına" yönelik beceriler kazandıracak şekilde yeniden düzenlenmesi gerekmektedir. Ülkemizde İnternetin bilinçli ve güvenli kullanımına yönelik kalıcı çözümler üretmek ve çağa ayak uydurmak için eğitim programlarının bütüncül bir yaklaşımla, yapılandırmacı anlayışla ivedi bir şekilde Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yeniden düzenlenmesi için çalışmalara ihtiyaç bulunmaktadır. Bu doğrultuda düzenlenecek eğitim ve ders programlarında İnternetin güvenli, bilinçli ve etkin kullanımının yanında bireysel ve toplumsal zararları da göz önünde bulundurulmalıdır.

İnternetin bilinçli, güvenli kullanımına yönelik geliştirilecek İnternet sitesi içeriklerinin, Fatih projesi ile birlikte, kullanıcılara e-içerik sunmak için geliştirilen EBA portali üzerinden de sunularak daha çok kullanıcıya ulaşması sağlanmalıdır.

İnternetteki zararlı içeriklerden çocukların korunması amacıyla, uzmanlar tarafından içerik sınıflandırması yapılmalı ve aileler çocuk filtresi kullanması yönünde özendirilmelidir.

İnterneti bilinçli kullanım kültürünün oluşturulması için yapılan yayınlar, haberler, eğitim programları, İnternet siteleri açıkça desteklenmelidir. Eğitim ve bilinçlendirme seminerleri düzenlenerek bölgeler arasındaki dijital okuryazarlık farklılıkları en aza indirilmeli ve İnternetin bilinçli, güvenli ve etkin kullanım bilinci ülke geneline yaygınlaştırılmalıdır.

Ülkemizde yürütülen çalışmalara bakıldığında İnternetin bilinçli ve güvenli kullanımı için farkındalık çalışmaları genel olarak kamu kurum ve kuruluşları tarafından yapılmaktadır. Bilinçli, güvenli ve etkin İnternet kullanım kültürünün oluşturulması için yapılan yayınlar, haberler, eğitim programları, İnternet siteleri resmi kurum ve kuruluşlarca desteklenerek farkındalık çalışmaları yaygınlaştırılmalıdır. İnternetin bilinçli, güvenli kullanımı konusunda Üniversitelerle, ilgili kurum ve kuruluşlarla, STK'larla işbirliği içerisinde ulusal ve uluslararası çalışmalar yapılarak somut çözüm önerileri ortaya konulmalıdır. Bu kapsamda ülkemize özgü sosyal paylaşım siteleri ile birlikte içerik ve e-posta sağlayıcıların yaygınlaştırılması, yerli arama motoru ortamlarının geliştirilmesi sağlanmalıdır.

KAYNAKLAR

1. Kılıçer, K., Odabaşı, H. F. (2006). Bilgisayar Öğretmenliği: Etik Bunun Neresinde?. *6.Uluslararası Eğitim Teknolojileri Konferansı*, Gazimağusa, KKTC, 2, 1124-1129.

2. Berners-Lee, T., Cailliau, R., Groff, J. F. (1992). And Pollermann, B., World-Wide Web: The Information Universe. *Electronic Networking: Research, Applications and Policy*, 2(1), 52-58.

3. Armstrong, L., Phillips, J. G., Saling, L. L. (2000). Potential determinants of heavier İnternet usage. *International Journal of Human-Computer Studies*,53, 537-550.

4. Kubey, R., Lavin, M., Barrows, J. (2001). İnternet use and collegiate academic performance decrements: Early findings. *Journal of Communication*, 51, 366-382.

5. Niemz, K., Griffiths, M., Banyard, P. (2005). Prevalence of pathological İnternet use among university students and correlations with self-esteem, the general health questionnaire (GHD), and disinhibition. *Cyberpsychology & Behavior*, 8(6), 562-570.

6. Öztürk, Ö., Odabaşıoğlu, G., Eraslan, D., Genç, Y., Kalyoncu, Ö. A. (2007). İnternet Bağımlılığı: Kliniği ve tedavisi. *Bağımlılık Dergisi*, 8(1), 36-41.

7. Shayo, C., Olfman, L., Iriberri, A., Igbaria, M. (2007). *The virtual society: its drivingforces, arrangements, practices, and implications. Psychology and the İnternet: intrapersonal, interpersonal, and transpersonal implications*. Boston :Elsevier/Academic Press, 187-192.

8. Köse, U., Çal, Ö. (2012). Web 2.0 Servislerinin Sosyolojik Değerlendirilmesi. *XIV Akademik Bilişim Konferansı*, Uşak, 1-8.

9. Boyd, D. M., Ellison, N. B. (2007). Social network sites: definition, history and scholarship. *Journal of Computer-Mediated Communication*, 13(1), 210-230.

10. Grey, R. (2007). Notable Social Networking Web Sites. *Searcher*, 15(7), 36-37.

11. Bulut, M. *Gençlik ve Sosyal Medya Araştırma Raporu* (2013). Ankara: Gençlik ve Spor Bakanlığı Eğitim Kültür ve Araştırma, 16-20.

12. Yavanoğlu, U., Sağıroğlu, Ş., Çolak, İ. (2012). Sosyal Ağlarda Bilgi Güvenliği Tehditleri ve Alınması Gereken Önlemler. *Politeknik Dergisi*, 15(1), 15-27.

13. Aksüt, M., Ateş, S. (2011). Çocukluk Çağındaki Bireylerin Sosyal Paylaşım Sitelerindeki Profillerinin Değerlendirilmesi(Facebook Örneği). *28. Ulusal Bilişim Kurultayı*, Ankara, 26-29.

14. Çağıltay, K., Karakuş, T., Kurşun, E., Kaşıkcı, D. N., Cankar, I., Bayzan, Ş. (2011). The Use Of Social Networks Among Children in Turkey. *EU Kids Online II Final Conference*, London, UK, 22-23.

15. Demirel, M., Yörük, M., Özkan, O. (2012). Çocuklar İçin Güvenli İnternet: Güvenli İnternet Hizmeti ve Ebeveyn Görüşleri Üzerine Bir Araştırma. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4(7), 54-58.

16. Yeşil, S., Alkan, M. (2007). İnternet Yönetişimi ve İçerik Düzenlemeleri. *XII. Türkiye'de İnternet Konferansı*, Ankara, 128-135.

17. Chang-Hyun, J. (2013). The Effects of Individual Innovativeness on Users' Adoption of İnternet Content Filtering Software and Atitudes Toward Children's İnternet Use. *Computers in Human Behavior*, 29(5), 1904-1916.

18. Cömert, I. T., Kayıran, S. M. (2010). Çocuk Ve Ergenlerde İnternet Kullanımı. *Çocuk Dergisi*, 10(4), 166-170.

19. İnternet: FATİH Projesi - Proje Hakkında. 2015-12-18. URL: http://www.webcitation.org/query?url=http%3A%2F%2Ffatihprojesi.meb.gov.tr%2Ftr%2Ficerikincele.php%3Fid%3D6&date=2015-12-18. Son Erişim Tarihi:18.12.2015

20. Devlet Planlama Teşkilatı. (2006). *Bilgi toplumu stratejisi 2006-2010*. Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı, 22-23.

21. Ayık, Y. Z. (2008). Evde, okulda ve İnternet kafelerde öğrencilerin bilgisayar algılamaları ve tercih ettikleri uygulamaların karşılaştırılması. *İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 22(2), 141-156.

22. Ersoy, A. (2011). Turkish primary school children's opinions related to the İnternet awareness. *International Journal on New Trends in Education and Their Implications*, 2(1), 24-38.

23. Tosun, N., Baris, M. F. (2011). Using information and communication technologies in School improvement. *The Turkish Online Journal of Educational Technology*, 10(1), 223-231.

24. TBMM Araştırma Komisyonu. (2012). *Bilgi Toplumu Olma Yolunda Bilişim Sektöründeki Gelişmeler İle İnternet Kullanımının Başta Çocuklar, Gençler Ve Aile Yapısı Üzerinde Olmak Üzere Sosyal Etkilerinin Araştırılması Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu Raporu*, Ankara: Türkiye Büyük Millet Meclisi, 381-741.

25. Kırık, A. M. (2014). Aile Ve Çocuk İlişkisinde İnternetin Yeri: Nitel Bir Araştırma. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 337-347.

26. Arnas, Y. A. (2005). 3-18 Yaş grubu çocuk ve gençlerin interaktif iletişim araçlarını kullanma alışkanlıklarının değerlendirilmesi. *The Turkish Online Journal of Educational Technology*, 4(4), article 9, 59-66.

27. Bayzan, Ş. (2011). *Dünyada İnternetin Güvenli Kullanımına Yönelik Uygulama Örnekleri ve Türkiye'de Bilinçlendirme Faaliyetlerinin İncelenmesi ve Türkiye İçin Öneriler.* İletişim Uzmanlığı Tezi, Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu, Ankara

28. Kılıç, A. (2013). *Devlet Eliyle İçerik Düzenlenmesi Sorunu: Tib Örneği*. Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

29. Kalkınma Bakanlığı. (2014). *2015-2018 Bilgi Toplumu Stratejisi ve Eylem Planı*, Ankara: Kalkınma Bakanlığı Bilgi Toplumu Dairesi Başkanlığı, 28-31.

30. İnternet: İnternet Usage Statistics The İnternet Big Picture World İnternet Users and 2015 Population Stats. . 2015-12-18. URL:http://www.webcitation.org/query?url=http%3A%2F%2Fwww.İnternetworldstats.com%2Fstats.htm&date=2015-12-18. Son Erişim Tarihi:18.12.2015

31. İnternet: World Stats Usage an Population Statistics, Top 20 İnternet Countries By Users. 2015-12-19. URL: http://www.webcitation.org/query?url=http%3A%2F%2Fwww.İnternetworldstats.com%2Ftop20.htm&date=2015-12-19. Son Erişim Tarihi: 19.12.2015

32. İnternet: Leading social networks worldwide as of August 2015, ranked by number of active users (in millions). 2015-12-19. URL: http://www.webcitation.org/query?url=http%3A%2F%2Fwww.statista.com%2Fstatistics%2F272014%2Fglobal-social-networks-ranked-by-number-of-users%2F&date=2015-12-19. Son Erişim Tarihi: 19.12.2015

33. İnternet: The top 500 sites on the web. 2015-12-19. URL: http://www.webcitation.org/query?url=http%3A%2F%2Fwww.alexa.com%2Ftopsites&date=2015-12-19, Son Erişim Tarihi: 19.12.2015

34. Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu. (2015). *Türkiye Elektronik Haberleşme Sektörü, Üç Aylık Pazar Verileri Raporu*, Ankara: Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu, 27.

35. İnternet: Top 50 Countries With The Highest İnternet Penetration Rates. 2015-12-19. URL:http://www.webcitation.org/query?url=http%3A%2F%2Fwww.İnternetworldstats.com%2Ftop25.htm&date=2015-12-19, Son Erişim Tarihi: 19.12.2015

36. İnternet: TÜİK, Hanehalkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması. 2015-12-19. URL:http://www.webcitation.org/query?url=http%3A%2F%2Fwww.tuik.gov.tr%2FPreTablo.do%3Falt_id%3D1028&date=2015-12-19, Son Erişim Tarihi: 19.12.2015

37. İnternet: Turkey Has Third Most Engaged Online Audience in Europe. 2015-12-19. URL:http://www.webcitation.org/query?url=http%3A%2F%2Fwww.comscore.com%2FInsights%2FPress_Releases%2F2011%2F10%2FTurkey_Has_Third_Most_Engaged_Online_Audience_in_Europe&date=2015-12-19, Son Erişim Tarihi: 19.12.2015

38. İnternet: Global Digital Statistics 2014. 2015-12-19. URL:http://www.webcitation.org/query?url=http%3A%2F%2Fetonpreneurs.com%2Fuploads%2FGlobal%2520Social%2C%2520Digital%2520%26%2520Mobile%2520Statistics%2C%2520Jan%25202014.pdf+&date=2015-12-19, Son Erişim Tarihi: 19.12.2015

39. Akyürek, S. (2011). *Çocuklarda İletişim Araçları Bağımlılığı -Anket Çalışması Teknik Raporu.* Ankara: Bilgesam, 16-78.

40. İnternet: Penetration of leading social networks in Turkey as of 4th quarter 2014. 2015-12-19. URL: http://www.webcitation.org/query?url=http%3A%2F%2F

www.statista.com%2Fstatistics%2F284503%2Fturkey-social-network-penetration%2F&date=2015-12-19, Son Erişim Tarihi: 19.12.2015

41. İnternet: Avrupa Çevrimiçi Çocuklar (EU Kids Online) Araştırma Projesi Basın Duyurusu ve Raporlar. 2015-12-19. URL: http://www.webcitation.org/query?url=http%3A%2F%2Feukidsonline.metu.edu.tr%2F&date=2015-12-19, Son Erişim Tarihi: 19.12.2015

42. Kocacık, F. (2003). Bilgi Toplumu ve Türkiye. *Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 27(1), 1-10.

43. Yılmaz, B. (1998). Bilgi Toplumu: Eleştirel Bir Yaklaşım. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 15(1), 147-158.

44. Bakardjieva, M. (2005). *İnternet Society: The İnternet in Everyday Life(1 edition).* London: Sage Publications, 166.

45. Balay, R. (2004). Küreselleşme, Bilgi toplumu ve Eğitim. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 37(2), 61-82.

46. Bayar, F. (2009). Küreselleşme Kavramı ve Küreselleşme Sürecinde Türkiye. *Uluslararası Ekonomik Sorunlar Dergisi*, XXXII, 25-34.

47. Önder, Ö. (2013). Yerelleşme ve Yerel Demokrasinin Güçlendirilmesi Bağlamında Yerel Katılım. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 9(18), 311-326.

48. Maraş, G. (2011). Kamu Yönetimlerinde E-Devlet ve E-Demokrasi İlişkisi. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 37, 121-144.

49. Çubukçu, A., Bayzan, Ş. (2013). Türkiye'de Dijital Vatandaşlık Algısı ve Bu Algıyı İnternetin Bilinçli, Güvenli ve Etkin Kullanımı ile Artırma Yöntemleri. *Middle Eastern & African Journal of Educational Research*, 5, 148-174.

50. İnternet: TÜİK Hanehalkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması. 2015-12-19. URL: http://www.webcitation.org/query?url=http%3A%2F%2Fwww.tuik.gov.tr%2FPreHaberBultenleri.do%3Fid%3D13569&date=2015-12-19, Son Erişim Tarihi: 19.12.2015

51. Göktürk, M. (2007). Sosyo-Psikolojik Sorunlar Çerçevesinde Bilgi Teknolojileri ve Yeni Çalışma Biçimleri. *Selçuk Üniversitesi Karaman İ.İ.B.F. Dergisi*, 12(9), 207-220.

52. Denizci, Ö. M. (2009). Bilişim Toplumu Bağlamında İnternet Olgusu ve Sosyopsikolojik Etkileri. *Marmara İletişim Dergisi*, 15, 47-63.

53. Yüksel, C. (2005). *Devlette Etikten Etik Devlete: Kamu Yönetiminde Etik*(Cilt 1). İstanbul: Tüsiad Yayınları, 49.

54. Usta, A. (2011). Kuramdan Uygulamaya Kamu Yönetiminde Etik ve Ahlâk. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 2, 39-50.

55. Kolçak, M. (2012). *Meslek Etiği*. Ankara: Tercan Matbaası, 3.

56. Bahar, E. (2014). *Meslek Etiği*(1. Baskı). Ankara: Detay Yayıncılık, 2.

57. Tepe, H. (2011). *Etik ve Metaetik*(1. Baskı). Ankara: Türkiye Felsefe Kurumu Yayınları, 16-35.

58. Usta, A. (2010). Kamu Görevlisinin Etik Amaç ve Ahlaki Yükümlülüğü. *Türk İdare Dergisi*, 468, 159-181.

59. Ponnu, H., Girindra, T. (2009). The Association Between Ethical Leadership and Employee Outcomes – The Malaysian Case. *Electronic Journal of Business Ethics and Organization Studies*, 14(1), 21-32.

60. Staveren, I. V. (2007). Beyond Utilitarianism and Deontology: Ethics in Economics. *Review of Political Economy,* 19(1), 21-35.

61. George, S. K. (2005). *Ethics, Literature, and Theory: An Introductory Reader*. Oxford: Rowman & LittleField Publishers Inc, 159.

62. İşgüden, B., Çabuk, A. (2006). Meslek Etiği Ve Meslek Etiğinin Meslek Yaşamı Üzerindeki Etkileri. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(16), 60-86.

63. Floridi, L. Sanders, J. W. (2002). Mapping the foundationalist debate in computer ethics. *Ethics and Information Technology,* 4(1), 1-9.

64. Lau Wilfred W. F., Yuen, Allan H. K. (2014). İnternet ethics of adolescents: Understanding demographic differences. *Computers & Education*, 72, 378-385.

65. Ercan, C. (2009). İnternet kullanımında etik kaygılar ve etik kaygıların giderilmesi yönünde organizasyonların sorumlulukları. *Mevzuat Dergisi*. 12(141).

66. Cengiz, S. A. (2007). İnternet ve Etik: Örnek Uygulama Alanı Olarak Sağlık İletişimi. *XII. Türkiye'de İnternet Konferansı*, Ankara, 292-305.

67. Kuzu, A. (2011). İnternet Kullanımı ve Aile. *Aile Ve Toplum Eğitim Kültür ve Araştırma Dergisi*, 7(27), 9-32.

68. Bouhnik, D., Deshen, M. (2013). Unethical Behavior of Youth in the İnternet Environment. *The International Journal of Technology, Knowledge, and Society,* Volume 9, 109-124.

69. Kavuk, M., Keser, H., Teker, N. (2011). Reviewing Unethical Behaviors of Primary Education Students' İnternet Usage. *Procedia Social and Behavioral Sciences*, 28(2), 1043-1052.

70. Şendağ, S., Odabaşı, H. F. (2006). İnternet ve Çocuk: Etik Bunun Neresinde. *6. Uluslararası Eğitim Teknolojileri Konferansı*, Gazimağusa, KKTC, 3, 1508-1515.

71. Abdulkarim, N. S., Zamzuri, N. H., Muhamadnor, Y. (2009). Exploring the relationship between İnternet ethics in university students and the big five model of personality. *Computers & Education* 53, 86-93.

72. Odabaşı, F., Çoklar, A. N., Kavakçı, I. (2007). Yeni dünya: İnternet - Ailelerin yeni dünyadaki sorumlulukları nelerdir?. *8. Aybastı-Kabataş Kurultayı*, Eskişehir, 111-124.

73. Chang, C. (2010). İnternet Safety Survey: Who Wıll Protect The Children?. *Berkeley Technology Law Journal*, January, 1, 501-527.

74. Oktik, N. (2013). Sosyal Kontrol, Çocuk ve İnternet. *1. Türkiye Çocuk ve Medya Kongresi Bildiriler Kitabı*, İstanbul, 1, 297-309.

75. Ktoridou, D., Eteokleous, N., Zahariadou, A. (2012). Exploring parents' and children's awareness on İnternet threats in relation to İnternet safety. *Campus-Wide Information Systems*, 29(3), 133-143.

76. Savaşer S. (2010). İnternet ve Çocuk Pornografisi. *Uluslararası İnsan Bilimleri dergisi*, 7(1), 1001-1008.

77. Dursun, O. B. (2012). Güvensiz İnternet kullanımı ile ilgili bir olgu sunumu: Sanal taciz. *Türk Aile Hekimliği Dergisi*, 16(3), 127-129.

78. Canbek, G., Sağıroğlu, G. (2007). Çocukların ve gençlerin bilgisayar ve İnternet güvenliği. *Politeknik Dergisi*, 10(1), 33-39.

79. Valcke, M., De Wever, B., Van Keer, H., Schellens, T. (2011). Long-term study of safe İnternet use of young children. *Computers & Education*, 57, 1292–1305.

80. Kalkınma Bakanlığı. (2013). *Bilgi Toplumu Stratejisinin Yenilenmesi Projesi, Bilgi Güvenliği, Kişisel Bilgilerin Korunması ve Güvenli İnternet Ekseni Mevcut Durum Raporu*, Ankara: Kalkınma Bakanlığı, 75-94.

81. İnternet: BTK, (2014). Güvenli İnternet Hizmetine İlişkin Usul ve Esaslar. 2015-12-20. URL: http://www.webcitation.org/query?url=http%3A%2F%2Fwww.tk.gov.tr%2Fmevzuat%2Ftebligler%2Fdosyalar%2F+guvenli_İnternetkonsmetin.pdf&date=2015-12-20, Son Erişim Tarihi: 19.12.2015

82. Bacanlı, H. (2013). *Güvenli İnternet Kullanımı Becerilerinin Kazandırılabilmesi Açısından Meb Okul Eğitim Programlarının İncelenerek Geliştirilmesi Raporu*, Ankara: Telekomünikasyon İletişim Başkanlığı, 14.

83. Ranguelov, S. (2010). Report Education on Online Safety in Schools in Europe. *New Horizons in Education*, 58(3), 149-163.

84. Tekerek, M., Tekerek, A. (2013). A Research on Students' Information Security Awareness. *Turkish Journal of Education*, 2, 61-70.

85. Çubukcu, A. (2014). *Çevrimiçi Ortamda Çocukların Korunumuna İlişkin Yapılan Çalışmalar ve Çocuklarda Dijital Vatandaşlık Algısının Geliştirilmesine Yönelik Çevrimiçi Modüllerin Geliştirilmesi*. İletişim Uzmanlığı Tezi, Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu, Ankara.

86. İnternet: Third Implementation Review of the European Framework for Safer Mobile Use by Younger Teenagers and Children. 2015-12-19. URL: http://www.webcitation.org/query?url=http%3A%2F%2Fwww.gsma.com%2Fgsmaeu

rope%2Fsafer-mobile-use%2Fimplementation-review&date=2015-12-19, Son Erişim Tarihi: 19.12.2015

87. İnternet: Safer Social Networking Principles for the EU. 2015-12-19. URL: http://www.webcitation.org/query?url=https%3A%2F%2Fec.europa.eu%2Fdigital-agenda%2Fsites%2Fdigital-agenda%2Ffiles%2Fsn_principles.pdf&date=2015-12-19, Son Erişim Tarihi: 19.12.2015

88. İnternet: What is INHOPE. 2015-12-19. URL: http://www.webcitation.org/query?url=http%3A%2F%2Finhope.org%2Fgns%2Fwho-we-are%2Fat-a-glance.aspx&date=2015-12-19, Son Erişim Tarihi: 19.12.2015

89. İnternet: INHOPE Member Hotlines. 2015-12-19. URL: http://www.webcitation.org/query?url=http%3A%2F%2Fwww.inhope.org%2Fgns%2Four-members.aspx&date=2015-12-19, Son Erişim Tarihi: 19.12.2015

90. İnternet: The European Network Of Safer İnternet Centres. 2015-12-19. URL: http://www.webcitation.org/query?url=http%3A%2F%2Fwww.saferİnternet.org%2Fcountries&date=2015-12-19, Son Erişim Tarihi: 19.12.2015

91. İnternet: European NGO Alliance for Child Safety Online About Us. 2015-12-19. URL: http://www.webcitation.org/query?url=http%3A%2F%2Fwww.enacso.eu%2Fabout-us%2Fobjectives&date=2015-12-19, Son Erişim Tarihi: 19.12.2015

92. İnternet: Child Online Protection. 2015-12-19. URL: http://www.webcitation.org/query?url=http%3A%2F%2Fwww.itu.int%2Fen%2Fcop%2FPages%2Fguidelines.aspx&date=2015-12-19, Son Erişim Tarihi: 19.12.2015

93. İnternet: OECD. (2009). Report On The Apec-Oecd Joint Symposium On Initiatives Among Member Economies Promoting Safer İnternet Environment For Children. . 2015-12-19. URL: http://www.webcitation.org/query?url=http%3A%2F%2Fwww.oecd.org%2Fsti%2Fieconomy%2F44120262.pdf&date=2015-12-19, Son Erişim Tarihi: 19.12.2015

94. İnternet: The ACMA story. 2015-12-19. URL: http://www.webcitation.org/query?url=http%3A%2F%2Fwww.acma.gov.au%2FtheACMA%2FAbout%2FThe-ACMA-story%2FCommunicating%2Fthe-acma-story&date=2015-12-19, Son Erişim Tarihi: 19.12.2015

95. İnternet: Cybersafety Help Button. 2015-12-19. URL: http://www.webcitation.org/query?url=https%3A%2F%2Fesafety.gov.au%2Fcomplaints-and-reporting%2Fcybersafety-help-button&date=2015-12-19, Son Erişim Tarihi: 19.12.2015

96. İnternet: Social media services\' safety centres. 2015-12-19. URL: http://www.webcitation.org/query?url=https%3A%2F%2Fesafety.gov.au%2Fcomplaints-and-reporting%2Fcyberbullying-complaints%2Fsocial-media-services-safety-centres&date=2015-12-19, Son Erişim Tarihi: 19.12.2015

97. İnternet: SaferİnternetAt - Austrian Awareness Centre. 2015-12-19. URL: http://www.webcitation.org/query?url=https%3A%2F%2Fwww.saferİnternet.at%2Fenglish%2F&date=2015-12-19, Son Erişim Tarihi: 19.12.2015

98. Bozkurt, A. S. (2012). *Dünyadaki İnternet İçerik Düzenleyici Kuruluşlar, Bunların Uygulamaları ve Telekomünikasyon İletişim Başkanlığı Örneği*. İletişim Uzmanlığı Tezi, Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu, Ankara.

99. İnternet: Germany. 2015-12-19. URL: http://www.webcitation.org/query?url=http%3A%2F%2Fwww.saferİnternet.org%2Fgermany&date=2015-12-19, Son Erişim Tarihi: 19.12.2015

100. İnternet: Safer İnternet Center. 2015-12-19. URL: http://www.webcitation.org/query?url=http%3A%2F%2Fwww.generazioniconnesse.it%2Findex.php%3Fs%3D6&date=2015-12-19, Son Erişim Tarihi: 19.12.2015

101. İnternet: İtaly. 2015-12-19. URL: http://www.webcitation.org/query?url=http%3A%2F%2Fwww.saferİnternet.org%2Fitaly&date=2015-12-19, Son Erişim Tarihi: 19.12.2015

102. İnternet: UK Safer İnternet Center. 2015-12-19. URL: http://www.webcitation.org/query?url=http%3A%2F%2Fwww.saferİnternet.org.uk%2Fabout&date=2015-12-19, Son Erişim Tarihi: 19.12.2015

103. İnternet: Childnet İnternational. 2015-12-19. URL: http://www.webcitation.org/query?url=http%3A%2F%2Fwww.childnet.com%2Fwhat-we-do&date=2015-12-19, Son Erişim Tarihi: 19.12.2015

104. İnternet: National Center For Missing & Exploited Children. . 2015-12-19. URL: http://www.webcitation.org/query?url=http%3A%2F%2Fwww.netsmartz.org%2FOverview%2FAboutUs&date=2015-12-19, Son Erişim Tarihi: 19.12.2015

105. İnternet: Nsteens. 2015-12-19. URL: http://www.webcitation.org/query?url=http%3A%2F%2Fwww.nsteens.org%2FAboutUs&date=2015-12-19, Son Erişim Tarihi: 19.12.2015

106. İnternet: CayberSafe Malaysia. 2015-12-19. URL: http://www.webcitation.org/query?url=http%3A%2F%2Fwww.cybersafe.my%2Fabout.html&date=2015-12-19, Son Erişim Tarihi: 19.12.2015

107. İnternet: CayberSecurity Malaysia. 2015-12-19. URL: http://www.webcitation.org/query?url=http%3A%2F%2Fwww.cybersecurity.my%2Fen%2Fabout_us%2Fvission_mission%2Fmain%2Fdetail%2F2064%2Findex.html&date=2015-12-19, Son Erişim Tarihi: 19.12.2015

108. Bayzan, Ş., Özbilen, A. (2011). Dünyada İnternetin Güvenli Kullanımına Yönelik Uygulama Örnekleri ve Türkiye'de Bilinçlendirme Faaliyetlerinin İncelenmesi ve Türkiye İçin Öneriler. *5. Uluslararası Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Sempozyumu*, Fırat Üniversitesi, Elazığ, 253-260.

109. İnternet: MEB, Fatih Projesi, Proje Hakkında. 2015-12-19. URL:hhttp://www.webcitation.org/query?url=http%3A%2F%2Ffatihprojesi.meb.gov.tr%2Ftr%2Ficerikincele.php%3Fid%3D6&date=2015-12-19, Son Erişim Tarihi: 19.12.2015

110. Alkan, T., Bilici, A., Akdur, T. E., Temizhan, O., Çicek, H. (2011). Fırsatları Artırma Teknolojiyi İyileştirme Hareketi (Fatih) Projesi. *International Computer & Instructional Technologies Symposium*, Fırat University, Elazığ- Turkey, 370-375.

111. Güvendi, G. M. (2014). *Millî Eğitim Bakanlığı'nın Öğretmenlere Sunmuş Olduğu Çevrimiçi Eğitim Ve Paylaşım Sitelerinin Öğretmenlerce Kullanım Sıklığının Belirlenmesi: Eğitim Bilişim Ağı (Eba) Örneği.* Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.

112. İnternet: EBA: Eğitim Bilişim Ağı nedir?. 2015-12-19. URL: http://www.webcitation.org/query?url=http%3A%2F%2Fwww.eba.gov.tr%2Fhakkinda&date=2015-12-19, Son Erişim Tarihi: 19.12.2015

113. Chou, C., Peng, H. (2011). Promoting awareness of İnternet safety in Taiwan in-service teacher education: A ten-year experience. *İnternet and Higher Education*, 14, 44-53.

114. Valcke, M., Schellens, T., Van Keer, H., Gerarts, M. (2007). Primary school children's safe and unsafe use of the İnternet at home and at school: An exploratory study. *Computers in Human Behavior*, 23(6), 2838-2850.

115. Vandoninck, S., d'Haenens, L., Smahel, D. (2014). Preventive Measures - How Youngsters Avoid Online Risks. *EU Kids Online*, 1-5.

116. Kaşıkcı, D. N., Çağıltay, K., Karakuş, T., Kurşun, E., Ogan, C. (2014). Türkiye ve Avrupa'daki Çocukların İnternet Alışkanlıkları ve Güvenli İnternet Kullanımı. *Eğitim ve Bilim*, 39(171), 230-243.

117. Livingstone, S., Kirwil, L., Ponte, C., Staksrud, E. (2014). In their own words: What bothers children online?. *European Journal of Communication*, 29(3), 271-288.

118. Mert, M., Bülbül, H. İ., Sağıroğlu, Ş. (2012). Milli Eğitim Bakanlığına Bağlı Okullarda Güvenli İnternet Kullanımı. *Tübav Bilim Dergisi*, 5(4), 1-12.

119. Hanewald, R. (2008). Confronting the pedagogical challenge of cyber safety. *Australian Journal for Teacher Education*, 33(3), 1-16.

120. Çankaya, S., Odabaşı, H. F. (2009). Parental controls on children's computer and İnternet use, World Conference on Educational Sciences 2009. *Elsevier*, 1, 1105-1109.

121. Weeden, S., Cooke, B., McVey, M. (2013). Underage children and social networking. *Journal of Research on Technology in Education*, 45(3), 249-262.

122. Lazarinis, F. (2010). Online risks obstructing safe İnternet access for students. *Electronic Library*, 28.1, 157-170

123. Bayzan, Ş., Korkmaz, V., Küçükali, M. (2009). Türkiye'de İnternetin Güvenli Kullanımı ve İstenmeyen İçeriğe Karşı Bilişim Şuuru Geliştirilmesine Yönelik Bir Çalışma. *3. Uluslararası Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Sempozyumu*, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon.

124. Bayhan, V. (2011). Lise Öğrencilerinde İnternet Kullanma Alışkanlığı ve İnternet Bağımlılığı (Malatya Uygulaması). *Akademik Bilişim'11 - XIII. Akademik Bilişim Konferansı*, 2 - 4 Şubat 2011 İnönü Üniversitesi, Malatya, 917-924.

125. Akbulut, Y. (2013). Çocuk ve Ergenlerde Bilgisayar ve İnternet Kullanımının Gelişimsel Sonuçları. *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3(2), 53-68.

126. Park, C. J., Hyun, J. S. (2014). İnternet Literacy vs. Technology Addiction: Relationship Analysis with Time Perspectives of Secondary School Students. *Advanced Science and Technology Letters*, 59, 23-26.

127. Beder, A. (2015). *Ortaokul Öğrencilerinin Güvenli İnternet Kullanım Durumlarının Belirlenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Afyonkarahisar.

128. Metin, M. (2010), *Fen Ve Teknoloji Öğretmenleri İçin Hazırlanan Performans Değerlendirmeye Yönelik Hizmet İçi Eğitim Kursunun Etkililiği*. Doktora Tezi, Karadeniz Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İlköğretim A.B.D., Trabzon.

129. Creswell, J. W. (2008). *Educational research: Planning, conducting, and evaluating quantitative and qualitative research*. (4th ed.). Boston: Pearson, 18.

130. Bryant, F. B., Yarnold, P. R. (1995). *Principal Components Analysis and Exploratory And Confirmatory Factor Analysis. Reading and Understanding Multivariale Statistics*. Washington, DC: American Psychological Association, 99-136.

131. Costello , A. B., Osborne, J. W. (2005). Best Practices İn Exploratory Factor Analysis: Four Recommendations for Getting the Most From Your Analysis. *Practical Assessment Research & Evaluation*, 10(7), 1-9.

132. İnternet: Kula, A. İnternette Güvenlik Konulu Web Sayfalarını İnceleme Raporu. 2015-12-19. URL: http://www.webcitation.org/query?url=http%3A%2F%2Ffatihprojesi.meb.gov.tr%2Ficerikeklenti%2Fe131211132642.pdf&date=2015-12-19, Son Erişim Tarihi: 19.12.2015

133. Caplan, S. E. (2010). Theory and measurement of generalized problematic İnternet use: A two-step approach. *Computers in Human Behavior*, 26(5), 1089-1097.

134. Akbulut, Y., Sahin, Y. L., Eristi, B. (2010). Cyberbullying Victimization among Turkish Online Social Utility Members. *Educational Technology & Society*, 13(4), 192-201.

135. Beycioglu, K. (2009). A cyberphilosophical issue in education: Unethical computer using behavior – The case of prospective teachers. *Computers & Education*, 53, 201-208.

136. İnternet: Kemp, S. (2015). Digital, Social and Mobile in 2015. 2015-12-19. URL: http://www.webcitation.org/query?url=http%3A%2F%2Fwearesocial.net%2Ftag%2Fstatistics%2F&date=2015-12-19, Son Erişim Tarihi: 19.12.2015

137. Beaird, J. (2010). *The Principles of Beautiful Web Design*. Second Edition, Collingwood: SitePoint; 117-125.

138. Erdoğmuş, Ş., Koç, E. Ayhan, S. (2011). Türkiye'de Yaygın Kullanılan Web Portallarının Kullanıcı Hislerine Dayanılarak Kansei Mühendisliği ile Değerlendirilmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 26(2), 15-34.

EKLER

EK-1. Anket Formu

FATİH PROJESİ KAPSAMINDA İNTERNETİN BİLİNÇLİ KULLANIMININ ARTIRILMASINA DAİR ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİ

Değerli Öğretmenler,

Bu anket, İnternetin bilinçli, güvenli ve etkin kullanımı konusunda geliştirilecek web portalı konusunda Fatih projesi'nde görev alan ve **"Fatih Projesi, BT ve İnternetin Bilinçli, Güvenli Kullanım Semineri"** eğitimlerine katılan formatör öğretmenlerin görüş ve önerilerini almak amacıyla hazırlanmıştır. Vereceğiniz bilgiler sadece bilimsel araştırma amaçlı kullanılacaktır. Bu çalışma sonunda oluşturulacak raporlarda isminiz doğrudan veya dolaylı olarak asla kullanılmayacaktır. Araştırma tamamlandıktan sonra ilgili bulguları isterseniz sizlerle paylaşmaktan mutluluk duyacağız. Katkılarınız için teşekkür ederiz.

Bulguların sizlerle paylaşılmasını istiyorsanız e-posta adresinizi yazınız……

A. DEMOGRAFİK BİLGİLER

1. **Cinsiyetiz :** Kadın[ ] Erkek [ ]

2. **Eğitim Durumunuz**:

Önlisans [ ] Lisans [ ] Yüksek Lisans [ ] Doktora [ ]

3. Branşınız :

a) Bilişim Teknolojileri		b) Muhasebe Finasman	
c) Fen ve Teknoloji		d) Okul Öncesi	
e) Matematik		f) Rehberlik	
g) Yabancı Dil		h) Sınıf Öğretmeni	
i) Biyoloji		j) Sosyal Bilgiler	
k) Fizik		l) Teknoloji Tasarım	
m) Kimya		n) Türk Dili ve Edebiyatı/Türkçe	
o) Diğer (lütfen yazınız)			

4. Çalışma yılınız:

1-2 yıl [ ] 3-5yıl [ ] 6-10y [ ] 11-15yıl [ ] 15 yıl üzeri [ ]

5. Formatör Öğretmen olarak çalışma yılınız:

1-2 yıl [ ] 3-5yıl [ ] 6-10y [ ] 11-15yıl [ ] 15 yıl üzeri [ ]

6. İnternetin bilinçli, güvenli kullanımı konusunda kaç kez hizmet içi eğitime veya seminere katıldınız:

1 kez [ ] 2 kez [ ] 3 kez [ ] 4 kez [ ] 5 veya üzeri [ ]

Ek-1. (devam) Anket Formu

7. İnternetin bilinçli, güvenli kullanımı kapsamında hangi konularda eğitim aldınız?(Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz)

a) Güvenlik	
b) Sağlık	
c) Psikososyal	
d) Siber zorbalık	
e) Hukuk	
f) İletişim	
g) 5651 sayılı kanun kapsamında Katalog suçlar	
h) Diğer (lütfen yazınız)	

B. İNTERNET KULLANIM ALIŞKANLIKLARI

1. Günde kaç saat İnternet kullanıyorsunuz?

30 dk [ ] 1 saat [ ] 1-2 saat arası [ ] 2-3 saat arası [ ] 3 saatten fazla [ ]

2. İnternete hangi araçla bağlanıyorsunuz? (Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz).

	Evet
a) Kendi Masaüstü bilgisayarımla	
b) Kendi Dizüstü bilgisayarımla	
c) Kendi Tabletimle	
d) Kendi Cep telefonumla	
e) Diğer aile bireyleri ile Ortak kullandığım masaüstü bilgisayarı	
f) İnternet kafe	
g) Oyun konsolları (Play Station 3, PSP, Wii, Xbox vs.)	
h) Televizyon (TV)	
Diğer (lütfen yazınız)	

3. İnternet'i hangi amaçlarla kullanıyorsunuz? (birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz)

	Evet
a) Okul işleri için	
b) Sosyal ağlara katılmak için	
c) Oyun oynamak için	
d) Araştırma yapmak için	
e) Haberleri takip etmek için	
f) Video paylaşım sitelerine girmek için	
g) E-posta okumak/göndermek için	
h) Online alışveriş için	
i) Müzik ya da film indirmek	
j) Sohbet odasını ziyaret etmek	
k) Anlık ileti göndermek	
l) Diğer (lütfen yazınız)	

Ek-1. (devam) Anket Formu

4. **Öğrencileriniz İnternet kullanırken aşağıda belirtilen sorunlardan hangilerini yaşıyorlar? (**Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz)

a) Tehdit alma	
b) Şiddet/nefret içeren içeriklerle karşılaşma	
c) Müstehcen resimlerle karşılaşma	
d) Kötü sözlere maruz kalma , rencide edilme	
e) Şifre çaldırma	
f) Uygunsuz içeriğin mesaj olarak alınması	
g) Hesabının çalınması	
h) Uygunsuz teklif alma	
i) Profilinde kendine ait olmayan paylaşımlar yapılması	
j) Kendine ait paylaşmak istemediği bilgi ya da resimlerin paylaşılması	
k) Diğer (Lütfen yazınız)	

5. **İnternetin "bilinçli ve güvenli" kullanımı konusunda destek alıyor musunuz?** Alıyorsanız kimlerden ya da nerelerden alıyorsunuz (Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz)

a) Arkadaşlarım	
b) Öğretmen arkadaşlarım	
c) Kendi çocuğum	
d) İnternet üzerinde bilinçli İnternet kullanımını teşvik eden web siteleri	
e) Yazılı Görsel Medya	
f) Sosyal Ağlar (Facebook, twitter, Instagram, foursquare, vb)	
g) Televizyon	
h) Video paylaşım siteleri	
i) Kitaplar	
j) Hiç destek almıyorum	
k) Diğer (Lütfen yazınız)	

6. İnternetin **"bilinçli güvenli"** kullanımı konusunda çevrenizdekileri (öğrenci, öğretmen, ebeveyn) yönlendirdiğiniz kaynaklar nelerdir?

a) İnternet	
b) Yazılı Görsel Medya	
c) Sosyal Ağlar	
d) Forumlar	
e) Makale/Kitap	
f) Video paylaşım siteleri	
g) Başka bir öğretmen	
h) Diğer (lütfen yazınız)	

Ek-1. (devam) Anket Formu

C. İNTERNETİN BİLİNÇLİ KULLANIMINA YÖNELİK İÇERİK SUNAN İNTERNET SİTESİNE DAİR GÖRÜŞLER

7. İnternetin bilinçli kullanımı denildiğinde aklınıza neler gelmektedir?

8. İnternetin bilinçli kullanımı konusunda öğrenci, veli ve öğretmenlerin genel olarak edinmeleri gereken bilgi ve beceriler sizce nelerdir?

9. Öğrenciler ve veliler İnternetin bilinçli kullanımı konusundaki eksikliklerinden dolayı yaşadıkları problemlerle ilgili hangi konularda (sosyal, psikolojik ve teknik anlamda) en fazla yardıma ihtiyaç duyuyorlar?

10. Fatih projesinin 5. Bileşeni olan "Bilinçli, Güvenli, Yönetilebilir ve Ölçülebilir BT Kullanımı" kapsamında öğrenci ve velilerin İnterneti bilinçli kullanımını artırmak ve bu konuda farkındalık oluşturmak için sizce ne tür çalışmalar yapılmalıdır?

İnternet siteleri hazırlanmalı [ ] Kamu spotları hazırlanmalı [ ]

Videolar olmalı [ ] Online dokümanlar olmalı [ ]

Sunumlar hazırlanmalı [ ]

Diğer (lütfen yazınız).....

11. Sizce öğrenci ve velilerin İnterneti bilinçli kullanmalarına yönelik İnternet sitesinde ne tür kaynakların olması gerekir?

Bilgilendirici dokümanlar [ ] İnteraktif ortam [ ] Forumlar [ ]

Videolar [ ] Poster, Karikatür [ ] Tartışma grupları [ ]

Sıkça sorulan sorular [ ] Eğitici Materyaller [ ]

Diğer (lütfen yazınız).....

12. İnternet sitesinde konular açısından genel olarak hangi temel bölümlerin bulunması gerekir?

13. Oluşturulacak kaynakların sınıflarda uygulanabilmesi için nasıl bir yol izlenmelidir? Bir öneri getiriniz.

14. Sizce İnternetin bilinçli ve güvenli kullanımı konusunda geliştirilecek İnternet sitesi öğrenci ve velilerin İnterneti bilinçli kullanımları konusunda bir çözüm olur mu? Evet ise nasıl olabilir?

15. Genel olarak hazırlanacak İnternet sitesi ile ilgili görüşleriniz varsa belirtiniz.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı, adı : KÜÇÜKALİ Mustafa
Uyruğu : T.C.
Doğum tarihi ve yeri : 1970, Sürmene
Medeni hali : Evli
Telefon : 0 (312) 420 68 50
Faks : 0 (312) 420 37 10
e-mail : mustafakucukali@tbmm.gov.tr

Eğitim

Derece	Eğitim Birimi	Mezuniyet tarihi
Yüksek lisans	Gazi Üniversitesi /F.B.E. Bilgisayar Eğitimi A.B.D.	1998
Lisans	Gazi Üniversitesi, Bilgisayar Eğitimi Bölümü	1992
Lise	Sürmene Lisesi	1987

İş Deneyimi

Yıl	Yer	Görev
2015-Halen	TBMM	Bilgi İşlem
2006-2015	Telekomünikasyon İletişim Başkanlığı	İletişim Uzmanı
1995-2006	Gazi Üniversitesi, Bilgisayar Eğitimi Bölümü	Öğretim Görevlisi
1992-1995	MEB	Öğretmen

Yabancı Dil

İngilizce

Yayınlar

- **Ulusal hakemli dergilerde yayınlanan makaleler**

1. Küçükali, M.,(2015) (Ortak), Fatih Projesi Kapsamında İnternetin Bilinçli, Güvenli Kullanımının Artırılması, *Tübav Bilim Dergisi*, 8(2).

2. Küçükali, M.,(2015), Siber Zorbalık, *Karıca Dergisi*, 81(937), 41-43.

3. Küçükali, M., (Ortak). (2004). Uzaktan Sınav ve Kimlik Algılama Sistemi, *Gazi Üniversitesi Endüstriyel Sanatlar Eğitim Fakültesi Dergisi*, (12),(14), Ankara.

4. Küçükali, M., (Ortak). (1998), Windows İşletim Sisteminde Ana ve Sanal Bellek Yönetimi, *Gazi Üniversitesi Endüstriyel Sanatlar Eğitim Fakültesi Dergisi*, (6),(6), Ankara.

5. Küçükali, M., (Ortak). (1996). Bilgisayarda Kesmeler, *Makine Market Aylık Makine Malzeme, Elektronik, Otomasyon Teknolojileri Dergisi*, (1),Temmuz, İstanbul.

- **Ulusal, Uluslararası bilimsel toplantılarda sunulan, bildiri kitabında basılan bildiriler**

1. Küçükali, M. (ortak), (2009). Türkiye'de İnternetin Güvenli Kullanımı ve İstenmeyen İçeriğe Karşı Bilişim Şuuru Geliştirilmesine Yönelik Bir Çalışma, *3. Uluslararası Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Sempozyumu'*, 7-9 Ekim 2009, TRABZON
2. Küçükali, M. (ortak), (2009). Sosyal Paylaşım Sitlerinin Kişisel Bilgi Güvenliği Açısından Sakıncaları ve Bireysel Kullanıcıların Bu Konuya Bakışlarının Değerlendirilmesi, *3. Uluslararası Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Sempozyumu*, 7-9 Ekim 2009, TRABZON
3. Küçükali, M. (ortak), (2005). Web Destekli Ders Çalıştırıcı Tasarımı**,** The Turkish Online Journal of Educational Technology – TOJET., 5(2), 84-88.
4. Küçükali, M. (ortak), (2005). Web Üzerinden Mesleki Rehberlik**.** *V. Uluslararası Eğitim Teknolojileri Sempozyumu.21-23 Eylül 2005***.** SAKARYA.
5. Küçükali, M.(2004) (ortak), Moodle ile E-learning Ortamı Tasarımı , *IV. International Educational Technologies Conference* 24-25-26 November 2004, Sakarya University, Sakarya - Turkey
6. Küçükali, M.(2004) (ortak), Öğretmenlere Yönelik Proje Tabanlı Bilgisayar Destekli Eğitim, *IV. International Educational Technologies Conference* 24-25-26 November 2004, Sakarya University, Sakarya - Turkey

7. Küçükali, M.(2004) (ortak), Uzaktan Eğitim Standardı Olarak SCORM Modeli, *IV. International Educational Technologies Conference* 24-25-26 November 2004, Sakarya University, Sakarya - Turkey
8. Küçükali, M. (2003) (ortak) İnternet ve Intranet Üzerinde Macromedia Flash Communication Server Mx İle Etkileşimli Bir Uzaktan Eğitim Modeli Tasarımı. *International Educational Technologies Symposium and Fair*. May 28-30. Department of Educational Sciences. Eastern Mediterranen University. Magusa. Kıbrıs.
9. Küçükali, M. (2003) (ortak) Veri Transferinde Alternatif Yeni Teknolojiler ve Getirdikleri. *International XII. Turkish Symposium on Artificial Intelligence and Neural Networks - TAINN* 2003. 2-4 Temmuz. Çanakkale Üniversitesi. Bilgisayar Mühendisliği Bölümü. Çanakkale.
10. Küçükali, M.,(2000) (Ortak), Uzaktan Eğitimde İnternet Altyapısı, *IX. Eğitim Bilimleri Sempozyumu*, 26-30 Eylül, Erzurum, Atatürk Üniversitesi Kazim Karabekir Eğitim Fakültesi.
11. Küçükali, M.,(1998) (Ortak),Java Kullanarak Mesleki ve Teknik Eğitimde Kullanılacak Bir ders Yazılım Modelinin Oluşturulması, *VII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi,* 9-11 Eylül 1998. ss:29-34. (2) Konya, Selçuk Üniversitesi Eğitim Fakültesi.
12. Küçükali, M.,(1998) (Ortak), Bilgisayar Destekli Eğitimde Animasyon Kullanımı, *1. Mesleki ve Teknik Eğitim Sempozyumu (METES-98)* 6-8 Temmuz 1998, 196-202. Karabük. Zonguldak Kara Elmas Üniversitesi Karabük Teknik Eğitim Fakültesi. Karabük.

- **Basılı Ders Notları:**
  1. Küçükali, M. (1996),(Ortak). *Windows İşletim Sistemi*. Endüstriyel Sanatlar Eğitim Fakültesi.
  2. Küçükali, M. (1998**).** *Network*. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi.
  3. Küçükali, M. (1998), *Bilgisayar Teknolojisi ve Bakım Onarım*. Milli Eğitim Bakanlığı Çıraklık ve Yaygın Eğitim Genel Müdürlüğü.

- **Kitap**
  1. Küçükali, M. (Ortak) (2002). *Temel Bilgisayar Teknolojisi ve Uygulamaları*, Mas Matbaası, ANKARA.

GAZİ GELECEKTİR...